

Hrvatsko-austrijsko
Društvo
Kroatisch-
österreichische
Gesellschaft

Österreichisch-
Kroatische
Gesellschaft
Austrijsko-Hrvatsko
Društvo

*Klein***e**-ZEITUNG

Zagreb No.3/2017 Wien

*Mal***e**-NOVINE

Velika Štajersko-Hrvatska večer u St. Stefanu im Rosental
Der große Steierisch-kroatische Abend in St. Stefan im Rosental
3/11/2017

Impresum

MALe-NOVINE /KLEINE-ZEITUNG Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb
u suradnji/In Zusammenarbeit mit der Österreichisch-Kroatische Gesellschaft Wien

www.irb.hr/had/MALe-NOVINE.html

ISSN 1849-9090

Broj/Nummer 3, p. 6-59
Godište/Jahrgang 3, p. 6-59
Godina/Jahr 2017.

Izdaje/Herausgabe

Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb, Institut Ruđer Bošković (IRB), Bijenička 54, HR-10000
Zagreb

Tel. +385(0)14571234

e-mail zarkovic@irb.hr

www.irb.hr/had

Za izdavača/Für den Herausgeber

Dr. sc. Neven Žarković

e-mail zarkovic@irb.hr

Dr. sc. Werner Varga

e-mail office@oekg.at

Glavna urednica/ Chefredakteurin

Mr. sc. Kristina Gamiršek Šnidaršić

e-mail. snidarsic@vip.hr

Korespondent Beč /Korrespondent Wien

Dr. Wolfgang Pav

e-mail wolfgang.pav@gmx.at

Tehnička obrada/ technische Bearbeitung

Dr. sc. Neven Žarković

e-mail zarkovic@irb.hr

Drage čitateljice

Dragi čitatelji

U 2017. godini u našem je području djelovanja bilo podosta novih događaja.

Tijekom prvog polugodišta organizirali smo niz koncerata u Hrvatskoj i Austriji, a napose smo zadovoljni uspješnom suradnjom učenika glazbenih škola Blagoja Berse i St. Stefan im Rosental, ali i suradnjom s ostalim glazbeno-pjevačkim društvima kao što su Ženski zbor Korezin i s našim novim suradnim članom HOKUD Sloboda. Time je i HAD Zagreb doprinio Godini kulture Austrija-Hrvatska ostvarujući geslo **Zajednički doživjeti kulturu.**

Vrhunac aktivnosti bila je svečana dodjela Nagrade HAD Zagreb Greta Pifat-Mrzljak Austrijskom kulturnom forumu koju je gospođi Suzanne Ranetzky, direktorici Foruma, uručio prof.dr. Neven Žarković, predsjednik HAD Zagreb. Ova je Nagrada dodijeljena Austrijskom kulturnom forumu kao priznanje za više od 60 godina kontinuiranog uspješnog rada na promicanju suradnje između Austrije i Hrvatske u području kulture, posebice umjetnosti, te za podršku djelatnostima društava prijateljstva Hrvatske i Austrije.

Jedan od posebno lijepih događaja bio je koncert Velika Štajersko-hrvatska večer održana 3.11.2017. u St. Stefanu im Rosental u Austriji, koji je organizirala Musikschule St. Stefan im Rosental uz sudjelovanje Ženskog zbora Korezin Čavle i Tamburaškog sastava „Stjepan-Bujan-Stipić“ iz Čakovca u Međimurju, a uz podršku HAD Zagreb. Musikschule St. Stefan im Rosental organizira slične suradnje sa Slovenijom i Finskom.

Više o našim aktivnostima pronaći ćete čitajući naše MAle-NOVINE/KLEINE-ZEITUNG.

Zahvaljujemo se svima koji su surađivali na realizaciji ovog broja MAle-NOVINE/KLEINE-ZEITUNG, posebice gospodinu dr. Wolfgangu Pavu, novom suradniku AHD u redakciji MAle-NOVINE/KLEINE-ZEITUNG. Zahvaljujemo i gospođi Sanji Mihelić-Goglia na prijevodima.

Svim članovima AHD Beč i HAD Zagreb kao i svim čitateljima želimo sretnu novu 2018.godinu.

Za MAle-NOVINE

Glavna urednica

Mr. sc. oec. Kristina Gamiršek Šnidaršić, mr. ph.

Potpredsjednica HAD Zagreb

Liebe Leserinnen

Liebe Leser

Die Kroatisch-Österreichische Gesellschaft Zagreb war im Jahr 2017 sehr aktiv.

Im ersten Halbjahr 2017 konnten wir eine Reihe von Konzerten in Kroatien und Österreich organisieren. Vor allem sind wir auf die erfolgreiche Kooperation zwischen den Schülern der Musikschulen *Blagoje Bersa* und *St. Stefan im Rosental* stolz, aber auch auf die Zusammenarbeit mit anderen Musikgesellschaften und Chören, wie dem Frauenchor *Korezin* und dem HOKUD „Sloboda“, unserem neuen Partner. Die KÖG Zagreb leistete somit ihren Beitrag zum Kulturjahr Österreich-Kroatien, das unter dem Motto „**Gemeinsam Kultur erleben**“ stand.

Der Höhepunkt unserer Tätigkeiten war die feierliche Verleihung des KÖG-Preises *Greta Pifat Mrzljak* an das Österreichische Kulturforum Zagreb. Frau Susanne Ranetzky, der Direktorin des Kulturforums in Zagreb, wurde der diesjährige KÖG-Preis von Herrn Prof. Dr. Neven Žarković, dem Präsidenten der KÖG Zagreb, übergeben. Es ist eine Anerkennung an das Österreichische Kulturforum Zagreb für mehr als 60 Jahre seiner erfolgreichen Arbeit an der Förderung der Zusammenarbeit zwischen Österreich und Kroatien im Bereich Kultur, insbesondere der Kunst, sowie für seine stete Unterstützung der Tätigkeiten der österreichisch-kroatischen Freundschaftsgesellschaften.

Eine besonders schönes Erlebnis war das von der Musikschule St. Stefan im Rosental organisierte Konzert „Der große steierisch-kroatische Abend“, das am 3. November 2017 in St. Stefan im Rosental in Österreich stattfand. Mit der Unterstützung der KÖG Zagreb konnten der Frauenchor *Korezin* aus Čavle und das Tamburizza-Ensemble „Stjepan-Bujan-Stipić“ aus Čakovec in Međimurje an dem Konzert teilnehmen. Die Musikschule St. Stefan im Rosental pflegt ähnliche Kooperationen auch mit Slowenien und Finnland.

Mehr zu unseren Aktivitäten lesen Sie in unserer MALe-NOVINE/KLEIN-e ZEITUNG.

Wir bedanken uns herzlich allen, die an dieser Ausgabe unserer MALe-NOVINE/KLEIN-e ZEITUNG mitgewirkt haben, in besonders Herrn Dr. Wolfgang Pav, dem neuen Mitarbeiter der ÖKG bei der Redaktion der MALe-NOVINE/KLEIN-e-ZEITUNG. Wir danken auch Frau Sanji Mihelić-Goglia für die Übersetzungen.

Allen Mitgliedern der ÖKG Wien und der KÖG Zagreb, sowie allen unseren Lesern, wünschen wir ein glückliches neues Jahr 2018.

Für die MALe-NOVINE/ KLEIN-e ZEITUNG

Chefredakteurin

Mr.sc.oec. Kristina Gamiršek Šnidaršić, Mr.Ph.

Vize-Präsidentin der KÖG Zagreb

SADRŽAJ/INHALT

Nikolaus Berlakovich zum Österreichisch – Kroatischen Kulturjahr	6
<i>Nikolaus Berlakovich - Povodom Austrijsko-hrvatske godine kulture</i>	
Österreichisch Kroatische Gesellschaft mit dem PaN-Preis ausgezeichnet	8
<i>Austrijsko-Hrvatsko društvo primilo nagradu „PaN“ za promicanje partnerstva</i>	
Vortrag des Kroatischen Ministerpräsidenten Andrej Plenkovic in Wien	10
<i>Predavanje predsjednika vlade Republike Hrvatske gosp. Andreja Plenkovića u Beču</i>	
Gemeinsam Kultur erleben	12
<i>Zajednički doživjeti kulturu</i>	
Dodjela Nagrade Greta Pifat Mrzljak Hrvatsko-austrijskog društva Austrijskom kulturnom forumu u Zagrebu	16
<i>Verleihung des KöG-Preises Greta Pifat Mrzljak an das Österreichische Kulturforum in Zagreb</i>	
5. Hrvatsko-austrijski znanstveni dan u Grazu.....	18
<i>5. Kroatisch-Österreichischer Wissenschaftstag in Graz</i>	
Gostovanje predstavnika HAD-a Zagreb u programu hrvatske radijske postaje „Radio Marija“	20
<i>Vertreter der KöG zu Gast bei „Radio Maria“</i>	
Studijsko putovanje članova HAD Zagreb u Bjelovar.....	21
<i>Studienreise der Mitglieder von KöG Zagreb nach Bjelovar</i>	

ORGANIZIRALI SMO I POSJETILI KONZERTE/BEISAMEN ORGANISIERTE KONZERTE

Die „Glazbena Škola Blagoja Berse“ und die Musikschule St. Stefan im Rosental	
Besuchten sich gegenseitig	25
<i>Glazbena škola „Blagoja Berse“ i Glazbena škola „St.Stefan im Rosental“ posjećuju se uzajamno</i>	
Uzvratni koncert GŠ Blagoja Berse u St. Stefanu u Rosentalu 18.5.2017.	28
<i>Konzert der MS Blagoja Berse aus Zagreb in St. Stefan im Rosentalu am 18.5.2017.</i>	
Velika Štajersko-hrvatska večer u St. Stefanu im Rosental	29
<i>Der große Steierisch-kroatische Abend in St. Stefan im Rosental</i>	
Ženski zbor Korezin Čavle.....	34
<i>Frauenchor Korezin aus Čavle</i>	
Frauen in der Musik der Romantik.....	36
<i>Žene u glazbi romantike</i>	
HOKUD Sloboda, Zagreb – Naš novi suradnik	40
<i>HOKUD Sloboda Zagreb – unser neuer Mitglied</i>	

POSJETILI SMO IZLOŽBE / AUSSTELUNGENBESUCHE

Izazov moderne Zagreb-Beč oko 1900.	44
<i>Die Herausforderung der Moderne: Zagreb – Wien um 1900.</i>	
Ivan Kukuljević Sakcinski, začetnik hrvatskog identiteta	46
<i>Ivan Kukuljević Sakcinski, Wegbereiter der kroatischen Identität</i>	
Posjet članova HAD, Zagreb izložbi „Hommage a Miljenko Stančić “	47
<i>Ausstellungsbesuch der KöG Mitglieder bei der „Hommage à Miljenko Stančić“</i>	
Posjet izložbi Barokni sjaj Venecije - Tiepolo i suvremenici	48
<i>Der barocke Glanz Venedigs – Tiepolo und seine Zeitgenossen</i>	
Izložba DIMITRIJE POPOVIĆ – Retrospektiva 1966.-2016.	50

<i>Ausstellung DIMITRIJE POPOVIĆ - Retrospektive 1966-2016.</i>	
Posjet izložbi Zbirka Roglić u Umjetničkom paviljonu Zagreb	52
<i>Besuch der Roglić-Sammlungsausstellung im Kunstpavillion Zagreb</i>	
Godišnja skupština Hrvatsko-austrijskog društva Zagreb 2016.	53
Izbor „najkolača“ 2016. godine	56
<i>Wahl des „Besten Kuchens 2016.“</i>	
Recept Ivankine ružice s jabukama	57
<i>Rezept Ivankas Apfelröschen</i>	
IZ POVIJESTI/AUS DER GESCHICHTE	
Hrvatske postrojbe u borbama na Soči (Jugozapadno bojište)	59
<i>Kroatische Truppen in Isonzoschlachten (Südwestfront)</i>	

Nikolaus Berlakovich zum Österreichisch – Kroatischen Kulturjahr
Nikolaus Berlakovich - Povodom austrijsko-hrvatske godine kulture

Sehr geehrte Damen und Herren! Liebe Kulturfreunde!

Kroatien feiert heuer ein besonderes Jubiläum. Vor 25 Jahren wurde Kroatien als eigenständiger Staat anerkannt und damit seine Unabhängigkeit und Souveränität international bestätigt. Österreich hat Kroatien auf diesem Weg stets unterstützt. Das geschah auf politischer und wirtschaftlicher Ebene, aber auch insbesondere in der Zeit des Krieges durch humanitäre Hilfe.

Genauso begleitete Österreich Kroatien auf seinem Weg in die Europäische Union. Heute ist Kroatien gleichberechtigter Partner in der EU, was neue Möglichkeiten für Kooperationen eröffnet. Die Beziehungen zwischen Österreich und Kroatien haben eine jahrhundertelange

Tradition und können als ausgezeichnet bezeichnet werden. In vielen Gesellschaftsbereichen gibt es seit langem eine sehr gute Zusammenarbeit.

Der kulturelle Austausch spielt dabei eine besondere Rolle. Dieser wird insbesondere auch durch die Burgenländischen Kroaten gelebt. Sie sind das vitale Bindeglied, das Österreich und Kroatien auf besondere Weise verbindet.

Das Kulturjahr Österreich - Kroatien 2017 bietet nun eine ideale Chance die mannigfaltigen kulturellen Beziehungen zwischen den beiden Ländern auszubauen. Traditionelle, aber auch neue kulturelle Strömungen kann man dabei kennenlernen bzw. austauschen. Künstler bekommen die Möglichkeit sich vor einem neuen Publikum zu präsentieren.

Poštovane dame i gospodo,
 dragi prijatelji kulture,

Hrvatska ove godine slavi posebnu obljetnicu. Prije 25 godina Republika Hrvatska je priznata kao neovisna država, što je ujedno značilo i međunarodno priznanje njezine neovisnosti i njezina suvereniteta. Austrija je Hrvatsku uvijek podupirala na tom putu, kako na političkoj tako i na gospodarskoj razini, a tijekom rata

posebice kroz razne oblike humanitarne pomoći.

Austrija je Hrvatsku također pratila na njezinom putu u Europsku Uniju. Danas je Hrvatska ravnopravan partner u EU što otvara nove mogućnosti za suradnju. Odnosi između Austrije i Hrvatske imaju stoljetnu tradiciju i možemo ih nazvati izvrsnima. U mnogim društvenim područjima već dugi niz godina postoji jako dobra suradnja, pri čemu kulturna razmjena igra posebnu ulogu. Dobar primjer za to su Gradišćanski Hrvati. Oni su vitalna poveznica koja na poseban način spaja Austriju i Hrvatsku.

Godina kulture Austrija-Hrvatska 2017. predstavlja idealnu priliku za produbljivanje višestrukih kulturnih odnosa između dviju zemalja. Pritom se mogu bolje upoznati nove struje u kulturi ili ostvariti projekti kulturne razmjene u okviru kojih se umjetnici mogu predstaviti novoj publici.

So können sich die Menschen in Österreich und Kroatien mit dem Kulturschaffen des Nachbarn noch besser auseinandersetzen. Erfreulich wäre, wenn sich daraus eine neue Dynamik im Verständnis und den Beziehungen zueinander ergäbe.

Die Österreichische – Kroatische Gesellschaft arbeitet seit Jahrzehnten auf diesem Gebiet der Völkerverständigung zwischen Österreich und Kroatien. Viele von der Gesellschaft organisierte kulturelle Veranstaltungen sollen interessante Perspektiven eröffnen und damit neue Kontakte und Freundschaften fördern. Unser Ziel ist es, unseren Beitrag dazu zu leisten, dass die Menschen in Österreich und Kroatien eine friedliche und prosperierende Entwicklung erhalten.

Allen Beteiligten am *Kulturjahr Österreich – Kroatien 2017* wünsche ich interessante und inspirierende Erlebnisse.

*DI Nikolaus Berlakovich,
Nationalratsabgeordneter und
Präsident der Österreichisch-Kroatischen
Gesellschaft*

Na taj se način ljudi u Austriji i Hrvatskoj mogu pozabaviti kulturnim stvaralaštvom zemlje u neposrednom susjedstvu. Bilo bi dobro kada bi iz toga proizašla i nova dinamika međusobnih odnosa i uzajamnog razumijevanja.

Austrijsko-hrvatsko društvo već nekoliko desetljeća radi na promicanju sporazumijevanja između Austrije i Hrvatske. Brojne kulturne priredbe koje organizira Austrijsko-hrvatsko društvo trebale bi otvoriti zanimljive perspektive i tako potaknuti nove kontakte i prijateljstva. Naš je cilj dati doprinos razvoju koji je obilježen mirom i prosperitetom stanovnika naše dvije zemlje.

Stoga svima koji su sudjelovali u *Godini kulture Austrija-Hrvatska 2017*, želim brojna zanimljiva događanja i poticajne doživljaje.

*dipl. ing. Nikolaus Berlakovich, zastupnik u
Donjem domu parlamenta Republike
Austrije i predsjednik Austrijsko-Hrvatskog
društva*

Österreichisch Kroatische Gesellschaft mit dem PaN-Preis ausgezeichnet

Austrijsko-Hrvatsko društvo primilo nagradu „PaN“ za promicanje partnerstva

Bei einem Festakt im Außenministerium in Wien wurde die Österreichisch Kroatische Gesellschaft im Juni 2017 mit dem PaN-Preis 2017 ausgezeichnet. Der Preis wird jährlich von PaN, der Dachorganisation sämtlicher österreichisch- ausländischer Freundschaftsgesellschaften vergeben und vom Außenministerium dotiert.

PaN-Präsident Univ. Prof. Dr. Hermann Mückler begründete die Preisverleihung mit der jahrelangen integrativen Tätigkeit der Funktionäre und Mitglieder der ÖKG. Botschafterin Dr. Teresa Indjein betonte bei der Preisübergabe die Wichtigkeit der vielen politischen und kulturellen Veranstaltungen der ÖKG für die Intensivierung persönlicher Kontakte zwischen den Angehörigen der beiden Länder. Dies würde nicht zuletzt im heurigen „Kulturjahr 2017 Österreich – Kroatien“ besonders gewürdigt.

Der Präsident der Österreichisch Kroatischen Gesellschaft Abg. z. NR DI Nikolaus Berlakovich wies in seiner Dankesrede darauf hin, dass neben hochrangigen politischen Kontakten – wie heuer Veranstaltungen sowohl mit dem kroatischen Außenminister als auch mit dem kroatischen Ministerpräsidenten in Wien – auch zahlreiche kulturelle und gesellschaftliche Aktivitäten der ÖKG dem Ziel des besseren gegenseitigen Verstehens gedient hätten. Dies gelte sowohl für die in ihrer Heimat lebenden als auch für die schon in Österreich integrierten Kroaten.

Prigodom svečanosti u Ministarstvu vanjskih poslova u Beču Austrijsko Hrvatskom društvu je u lipnju 2017. godine dodijeljena nagrada „PaN“ koju svake godine dodjeljuje krovna organizacija austrijskih prijateljskih društava u inozemstvu, a dotira ju Ministarstvo vanjskih poslova Republike Austrije. Predsjednik udruženja PaN (Partner aller Nationen / Partner svih naroda), sveuč. prof. dr. Hermann Mückler obrazložio je dodjelu ove nagrade višegodišnjim ukupnim radom čelnika i članova Austrijsko-Hrvatskog društva. Veleposlanica dr. Teresa Indjein prilikom dodjele nagrade istaknula je brojna politička i kulturna događanja Austrijsko-Hrvatskog društva i njihov značaj za intenziviranje osobnih kontakata između Austrijanaca i Hrvata, čemu svakako treba odati priznanje, između ostalog i zbog „Godine kulture Austrija-Hrvatska 2017“. Predsjednik Austrijsko-Hrvatskog društva i zastupnik u Donjem domu parlamenta Republike Austrije, dipl. ing. Nikolaus Berlakovich u svom je govoru zahvale istaknuo da su pored brojnih kontakata na visokoj razini, primjerice ovogodišnjih sastanaka s hrvatskim ministrom vanjskih poslova i premijerom u Beču, brojne kulturne i društvene aktivnosti Austrijsko-Hrvatskog društva Zagreb također doprinijele poticanju uzajamnog razumijevanja.

Den Burgenlandkroaten komme dabei immer wieder eine wichtige Vermittlerrolle zu, betonte Berlakovich. Diese Aufgabe einer Integrationsvermittlung hob auch Vizekanzler a.D. Dr. Erhard Busek in seiner Laudatio hervor. Er konstatierte aber eine „gewisse Entfremdung“ zwischen Österreich und seinen Nachbarländern. Das sei „schade“, weil die Bewältigung aller Unterschiedlichkeit nur im guten Zusammenleben mit den Nachbarn funktionieren könne. Südosteuropa müsse nicht zuletzt durch eine deutliche Steigerung der Infrastrukturausgaben an das übrige Europa herangeführt werden, sagte Busek.

Dr. Wolfgang Pav

To se odnosi kako na Hrvate koji žive u Hrvatskoj, tako i na one koji su integrirani u austrijsko društvo, pri čemu Gradišćanski Hrvati imaju posebnu ulogu posrednika, istaknuo je Berlakovich. Tu je zadaću promicanja integracije u svojoj zahvali istaknuo i dr. Erhard Busek, zamjenik kancelara u.m. Međutim, on je ustanovio da je došlo do „svojevrsnog otuđenja“ između Austrije i susjednih država. „To je šteta“, jer se razlike mogu prevladati samo kroz dobar suživot sa susjedima. Jugoistočnu Europu naposljetku treba približiti ostatku Europe, između ostalog i značajnim ulaganjima u infrastrukturu, rekao je Busek.

dr. Wolfgang Pav

ÖKG Wien -Vorstand: Foto von links nach rechts:
Dr. Bernhard Varga, Dr. Marijan Brajinović, Mag. iur. Sandra Hrašćanec, Vizepräsident Prof. Mag. Dr. Werner Varga, Präsident Abg. z. NR. DI Nikolaus Berlakovich, Dr. Wolfgang Pav, Viktoria Kuzmits, Filip Zloušić, Ante Šošić, Bacc. Ing. el. Igor Starčević, MBA

Predsjednik Austrijsko-hrvatskog društva Beč dipl.ing. Nikolaus Berlaković (u sredini s nagradnom plaketom) i članovi Upravnog odbora Austrijsko-hrvatskog društva Beč (s lijeva na desno)Dr. Bernhard Varga, Dr. Marijan Brajinović, Mag. iur. Sandra Hrašćanec, Vizepräsident Prof. Mag. Dr. Werner Varga, Dr. Wolfgang Pav, Viktoria Kuzmits, Filip Zloušić, Ante Šošić, Bacc. Ing. el. Igor Starčević, MBA

Vortrag des Kroatischen Ministerpräsidenten Plenkovic in Wien

Predavanje predsjednika vlade Republike Hrvatske gosp. Andreja Plenkovića u Beču

Auf Einladung der Diplomatischen Akademie, der Kroatischen Botschaft und der Österreichisch Kroatischen Gesellschaft hat der kroatische Ministerpräsident Andrej Plenkovic am 5. Mai in Wien einen Vortrag über „Die Zukunft der Europäischen Union“ gehalten.

Plenkovic wurde vom Präsidenten der Österreichisch Kroatischen Gesellschaft, Min. aD. Abg. z. NR DI Nikolaus Berlakovich willkommen geheißen. Berlakovich

Na poziv Diplomatske akademije, hrvatskog veleposlanstva i Austrijsko-hrvatskog društva predsjednik Vlade Andrej Plenković 5. svibnja 2017. u Beču je održao predavanje „Budućnost Europske Unije“.

Premijera Plenkovića pozdravio je dipl. ing. Nikolaus Berlakovich, predsjednik Austrijsko-hrvatskog društva i zastupnik u Donjem domu parlamenta Republike Austrije. Berlakovich je naglasio da u

Ministerpräsident Andrej Plenkovic und ÖKG-Präsident Nikolaus Berlakovich an der Diplomatischen Akademie

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković i predsjednik ÖKG Nikolaus Berlakovich u diplomatskoj akademiji.

betonte, dass es in der Europäischen Gemeinschaft zurzeit einige Problembereiche gäbe, zu deren Lösung keine Erfahrungswerte vorhanden wären. Dennoch zeigte er sich davon überzeugt, dass Europa die Probleme meistern werde, „weil wir sie lösen müssen“. Es würde in Zukunft bei einigen wichtigen Fragen wohl mehr Europa notwendig sein, betonte Berlakovich, dafür sollte es in vielen anderen Bereichen weniger Europa geben.

Europskoj Uniji trenutačno postoji nekoliko problematičnih područja za čije rješenje ne postoje iskustva. Ipak je uvjeren da će Europa prevladati te probleme, „jer ih moramo riješiti“. U budućnosti će kod nekih važnih pitanja očito biti potreban veći utjecaj Europe, istaknuo je Berlakovich, ali zato se brojna druga područja neće morati rješavati na europskoj razini.

Ministerpräsident Plenkovic bedauerte die britische „Brexit“-Entscheidung als nachteilig für Europa. Einen der Hauptgründe für die Europa-Müdigkeit sieht Plenkovic in der immer größer werdenden Entfernung und Entfremdung zwischen den in Brüssel und Straßburg Agierenden und der Bevölkerung zu Hause. Das spiele vor allem den Populisten in die Hände. Neben dem Kampf gegen den Populismus müsse Europa bei allen Unterschieden in den einzelnen Ländern im Wirtschaftsbereich harmonischer werden.

Ein wichtiges Ziel im eigenen Land ist für den kroatischen Ministerpräsidenten eine weitere Senkung der noch immer sehr hohen Jugendarbeitslosigkeit. Dass es auch auf anderen Gebieten zurzeit in Europa nicht harmonisch zugehe, zeige das Beispiel der Grenzkontrollen: wenn man heute mit dem Auto von Wien zur slowenisch-kroatischen Grenze etwa dreieinhalb Stunden benötige und dann wegen des Staus an der Grenze für die relativ kurze Distanz von der Grenze nach Zagreb noch einmal drei Stunden, so befinde sich Europa in diesem Bereich in einer alles andere als erfreulichen Phase.

Die Beziehungen zwischen Österreich und Kroatien und die freundschaftliche Zusammenarbeit der beiden Länder bezeichneten sowohl Plenkovic als auch Berlakovich als beispielhaft.

Dr. Wolfgang Pav

Premijer Plenković istaknuo je žaljenje zbog britanske odluke o „Brexitu“ koja je nepovoljna za Europu. Jedan od glavnih razloga za zamor Europom je, prema Plenkoviću, sve veća distanca i otuđenost službenika u Bruxellesu i Straßburgu u odnosu na stanovništvo pojedinih zemalja. To ide na ruku populistima. Osim borbe protiv populista Europa, unatoč svim razlikama između pojedinih zemalja, na gospodarskom planu mora biti usklađenija.

Važan cilj koji treba ostvariti u vlastitoj zemlji je za hrvatskog premijera daljnje smanjenje još uvijek visoke stope nezaposlenosti među mladima. Da situacija ni u drugim područjima u Europi trenutačno nije harmonična pokazuje i primjer graničnih kontrola: ako danas autom putujete 3 ½ sata od Beča do Zagreba, ali zbog zastoja na slovensko-hrvatskoj granici za tu relativno kratku relaciju trebate još 3 sata, onda je situacija u Europi daleko od zadovoljavajuće.

Izvršne odnose između Austrije i Hrvatske te prijateljsku suradnju i Plenković i Berlakovich ističu kao pozitivan primjer.

dr. Wolfgang Pav

prijevod: Ines Meštrović

Gemeinsam Kultur erleben *Zajednički doživjeti kulturu*

-September 2015, Flughafen Zagreb, eben angekommen.

Orientierung, Wohnungssuche, neue Kollegen und Kolleginnen, all das Ungewohnte gönnt einem fast keine Pause.

Endlich ein ruhiger Moment, ich beginne in der Vergangenheit des Kulturforums Zagreb zu blättern. Tauche ein in eine Geschichte, die vor mehr als 60ig Jahren, im Juni 1955, kurz nach Unterzeichnung des Österreichischen Staatsvertrages, bescheiden als „Österreichische Lesehalle“ in der Gundulićeva 3 in Zagreb, begann und hoffentlich noch lange an diesem zur Institution gewordenen Ort wahren wird.

Susanne Ranetzky
Direktorin des Österreichischen Kulturforums
Zagreb#

Susanne Ranetzky
Direktorica Austrijskog kulturnog foruma u Zagrebu

Schon bald erfüllte diese Lesehalle die Funktion eines Kulturinstitutes, wengleich erst 1976 zu einem solchen ernannt. Prallvoll ist sie, diese Gundulićeva 3, randvoll mit Menschen, Gefühlen, Anekdoten, Geschichte und Geschichten. Bald rührt mich ein sehr höflich getippter Brief über ein Lesungsprogramm von Heimito von Doderer aus dem Jahre 1964, bald ein paar Zeilen des unvergessenen

Rujan 2015., zračna luka Zagreb, upravo stigla.

Orijentirati se, pronaći stan, novi kolege i kolegice, ove silne promjene ne daju čovjeku da predahne.

Konačno miran trenutak, počinjem listati prošlost Kulturnog foruma u Zagrebu i uranjam u priču koja je započela prije više od 60 godina. U lipnju 1955., neposredno nakon potpisivanja austrijskog Državnog ugovora, pod skromnim je nazivom "Austrijska čitaonica" počeo rad ove ustanove na adresi Gundulićeva 3 u Zagrebu i po svoj prilici će još dugo trajati na tom mjestu koje je postalo institucijom.

Nakon vrlo kratkog vremena Austrijska je čitaonica već ispunjavala ulogu kulturnog instituta, iako je tako nazvana tek 1976. Ta Gundulićeva 3 vrhom je ispunjena ljudima, osjećajima, anegdotama, poviješću i pripovijestima. U jednom trenu me dirne vrlo ljubazno natipkano pismo s programom literarne večeri Heimita von Doderera iz 1964., a već u drugom nekoliko redaka nezaboravnog Ernsta Jandla. Tko sve ovdje nije boravio! Svaki voditelj je ovo mjesto, od 2001. preimenovano u Austrijski kulturni forum,

Ernst Jandls. Wer nicht aller hier Station eingelegt hat! Jeder Leiter hat diese seit 2001 in Kulturforum umbenannte Stätte auf seine Weise geprägt, ihr immer neues Leben eingehaucht, ich sehe unendliche Begegnungen von österreichischen und kroatischen KünstlerInnen und stetes Zusammenwachsen mit dem Gastland.

1992 wurde schließlich die erste Österreichische Botschaft in Kroatien eröffnet und es begann eine neue gemeinsame Etappe intensiver Zusammenarbeit. Österreich hat Kroatien von Anfang an, kontinuierlich und mit Nachdruck auf seinem Weg in die Europäische Union unterstützt und ein Name bleibt auf immer damit verbunden. Diesen zu ehren, wurde am 1. Juli 2013, pünktlich zum kroatischen EU-Beitritt, in Zadar die neue Österreich-Bibliothek „Dr. Alois Mock“ eröffnet. Auch der heutige österreichische Außenminister Sebastian Kurz verlieh den österreichischen Bemühungen um die guten Beziehungen beider Länder Ausdruck, indem er Kroatien als erstes Reiseziel nach seinem Amtsantritt im Jahr 2013 wählte.

obilježio na svoj način, udahnuo mu novi život. Vidim beskrajne susrete austrijskih i hrvatskih umjetnica i umjetnika i neprekidno srastanje sa zemljom domaćinom.

Godine 1992. konačno je otvoreno prvo austrijsko veleposlanstvo u Hrvatskoj čime je počela zajednička etapa naše intenzivne suradnje s Hrvatskom. Austrija je od početka, kontinuirano i naglašeno, podupirala Hrvatsku na njenom putu u Europsku uniju s čime je zauvijek ostalo povezano ime jednog čovjeka. Njemu u čast je 1. srpnja 2013., upravo na dan hrvatskog pristupanja Europskoj uniji, u Zadru otvorena nova Austrijska knjižnica "Dr. Alois Mock". I sadašnji austrijski ministar vanjskih poslova Sebastian Kurz je austrijska nastojanja za izgrađivanjem dobrih međusobnih odnosa naglasio tako što je nakon stupanja na dužnost 2013. izabrao upravo Hrvatsku za svoj prvi službeni posjet.

8. Dani Austrijske kulture u Osijeku – otvorenje HNK
8. Tage der österreichischen Kultur in Osijek - Eröffnung des Nationaltheaters

Gundulićeva 3, kurze Stiege, erster Stock. Wie vielen Menschen wurde diese Adresse ständige Begleiterin, Ausgangspunkt und Knotenpunkt, Zuflucht, ein Ort sich ständig ändernder Begegnungen, Fixpunkt im Wandel der Zeiten. Mir fallen spontan ein paar bruchstückartige Zeilen aus der Strudlhofstiege von Heimito von Doderer ein: „...herbstlich atmet aus den alten Stiegen was vor Zeiten über sie gegangen.....leichte Schuh und schwere Tritte, ...überdauert Jahre zwischen Kriegen.....“.

Gundulićeva 3, nekoliko stepenica, prvi kat. Kolikim li je ljudima ova adresa postala stalnom pratiteljicom, polaznom točkom i čvorištem puteva, skloništem, mjestom neprestano novih susreta, fiksnom točkom u protoku vremena. Spontano mi pada napamet nekoliko razlomljenih rečenica Heimita von Doderera: " ... jesenjim dahom odiše iz starih stepenica sve što je njima hodalo ..... lake cipele i teški koraci ... nadživljujući godine međuraća ...".

Österreichische Ballett Gala - Europaballet St Polten - 8. Tage der österreichischen Kultur in Osijek

Austrijski gala balet – Europski balet St Polten – 8. Dani austrijske kulture u Osijeku

Würde Ivan Gundulić, der bedeutendste kroatische Barockdichter und Namensgeber der zum Symbol für kroatische und österreichische kulturelle Zusammenarbeit gewordenen Adresse, wohl wissen, was sich an diesem Ort schon alles abspielte, er würde sicher mitmachen und das ein oder andere Drama für uns Kunstsparten eine bestens vernetzte Auftrittsplattform.

Kad bi Ivan Gundulić, najznačajniji hrvatski pjesnik baroka, čije ime nosi ulica koja je postala simbolom austrijske i hrvatske kulturne suradnje, znao što se sve događalo na ovoj adresi, sigurno bi nam se pridružio i inscenirao za nas ovu ili onu dramu ili nam čitao svoje pjesme!

Heute realisiert das Österreichische Kulturforum gemeinsam mit kroatischen und anderen Partnern pro Jahr an die 180 Veranstaltungen in Kroatien und bietet vorrangig jungen österreichischen KünstlerInnen und Kulturschaffenden aller Kunstsparten eine bestens vernetzte Auftrittsplattform. Der Schwerpunkt liegt auf der Vermittlung zeitgenössischen österreichischen Kunstschaffens, wobei das Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres unterstützend zahlreiche Förderprogramme anbietet. Besonderer Raum wird in den nächsten Jahren neben Musik und Film unter anderem auch Tanz, Neuen Medien, Architektur u. Frauen in Gesellschaft, Kultur u. Wissenschaft gewidmet.

Unter dem Motto: **Gemeinsam Kultur erleben** fand und findet 2017 das Kulturjahr Österreich – Kroatien statt. Beide Länder präsentierten sich 2017 noch intensiver als ohnehin üblich in den Partnerländern. Das jeweils andere Land fühlt sich vertraut an. Umso größer die Herausforderung im Kulturjahr vielleicht staunend doch noch die eine oder andere Besonderheit beim anderen zu entdecken und letztendlich noch näher zusammenzurücken.

Vidimo se!

Susanne Ranetzky

Direktorin des Österreichischen Kulturforums Zagreb

Danas Austrijski kulturni forum zajedno s hrvatskim i drugim partnerima godišnje realizira oko 180 priredbi u Hrvatskoj i prvenstveno mladim austrijskim umjetnicama i umjetnicama i djelatnicima u kulturi pruža odlično umreženu platformu za njihovu prezentaciju. Naglasak je na prezentaciji suvremenog austrijskog kulturnog stvaralaštva pri čemu Austrijsko ministarstvo za Europu, integracije i vanjske poslove nudi mnogobrojne poticajne programe. U godinama koje slijede dat će se uz glazbu i film još više prostora, između ostalog, i plesu, novim medijima, arhitekturi te ženama u društvu, kulturi i znanosti.

Zajednički doživjeti kulturu geslo je 2017. - godine kulture Austrija - Hrvatska. Obje se zemlje 2017. prezentiraju intenzivnije nego inače i osjećaju veću uzajamnu bliskost. Tim je veći i izazov da se u godini kulture, možda i s čuđenjem, otkrije još poneka osobitost kod zemlje partnera i da se u konačnici te zemlje još više približe jedna drugoj.

Vidimo se!

Susanne Ranetzky

Direktorica Austrijskog kulturnog foruma u Zagrebu

Dodjela Nagrade *Greta Pifat Mrzljak* Hrvatsko-austrijskog društva Austrijskom kulturnom forumu u Zagrebu

Verleihung des KöG-Preises Greta Pifat Mrzljak an das Österreichische Kulturforum in Zagreb

U dvorani Bruxelles Europskog doma u Zagreb 16. siječnja 2017. godine održana je svečanost povodom dodjele Nagrade HAD Zagreb *Greta Pifat Mrzljak* Austrijskom kulturnom forumu Zagreb. Ovogodišnja Nagrada dodijeljena je Austrijskom kulturnom forumu kao priznanje za više od 60 godina kontinuiranog uspješnog rada na promicanju suradnje Austrije i Hrvatske u području kulture, te za podršku djelatnostima društava prijateljstva Hrvatske i Austrije.

Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb dodjeljuje Nagradu HAD Zagreb *Greta Pifat Mrzljak* istaknutim pojedincima ili ustanovama za postignuća u njegovanju i promicanju odnosa dviju država u području znanosti, kulture, gospodarstva i politike, te u promidžbi Hrvatske u Austriji i Europi. Među istaknutim laureatima ovom prigodom izdvajamo dr. Erharda Buseka, osvjedočenog prijatelja Hrvatske koji je i pokrenuo osnivanje Hrvatsko-austrijskog društva, humanitarnu akciju *Nachbar in Not* i voditelja gospodina Kurta Bergmanna koji su pomagali našim građanima u najtežim godinama Domovinskog rata, te gospođu Ursulu Plassnik, bivšu ministricu vanjskih poslova Republike Austrije, čije je zalaganje za ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo EU bilo osobito važno u najtežima trenucima pregovora.

Im Bruxelles-Saal des Europahauses in Zagreb fand am 16. Januar 2017 die feierliche Verleihung der Preises Greta Pifat Mrzljak des Kög Zagreb an das Österreichische Kulturforum in Zagreb statt. Es ist eine Anerkennung an das Österreichische Kulturforum für seine 60 Jahre der kontinuierlichen, erfolgreichen Arbeit an der Förderung der Zusammenarbeit zwischen Österreich und Kroatien im Bereich der Kultur, insbesondere der Kunst, sowie für die Unterstützung der Tätigkeiten der österreichisch-kroatischen Freundschaftsgesellschaften.

Die Kroatisch-österreichische Gesellschaft Zagreb verleiht den KöG-Preis Greta Pifat Mrzljak an verdiente Persönlichkeiten und Institutionen für ihren besonderen Einsatz bei der Pflege und Förderung der Beziehungen zwischen den zwei Staaten in den Bereichen Kultur, Wissenschaft, Wirtschaft und Politik sowie bei der Förderung Kroatiens in Österreich und Europa. Unter den bisherigen Laueraten waren u. A. Dr. Erhard Busek, der bewährte Freund Kroatiens, der die Gründung der Kroatisch-österreichischen Gesellschaft anregte, die humanitäre Hilfsaktion *Nachbar in Not* und ihr Initiator Kurt Bergmann, die unseren Bürgern in den schwierigsten Tagen des Heimatkrieges halfen, und Frau Ursula Plassnik, die ehemalige Außenministerin der Republik Österreich, die sich während der schwierigen Verhandlungen stets für den Beitritt Kroatiens in die EU einsetzte.

Nagradu Greta Pifat Mrzljak Austrijskom kulturnom forumu Zagreb predao je direktorici Susanne Ranetzky predsjednik HAD Zagreb dr. sc. Neven Žarković
Verleihung des Greta Pifat Mrzljak Preises an das Österreichische Kulturforum an Frau Direktor Susanne Ranetzky vom Präsidenten der HAD Zagreb dr. Sc. Neven Žarković

Ovogodišnja nagrada se osim plakete sastojala i od slike Ivana Lackovića-Croate koju je donirao gospodin Franjo Mrzljak, te mu se ovom prigodom još jednom zahvaljujemo. Tijekom dodjele nagrade direktorica Austrijskog kulturnog foruma gospođa Susanne Ranetzky govorila je o povijesti Austrijskog kulturnog foruma aktualnim aktivnostima, te planovima za budućnost s naglaskom na program zajedničke Austrijsko-hrvatske godine kulture 2017. godine.

Sastavni dio svečanosti bio je već tradicionalni koncert učenika Glazbene škole „Blagoja Berse“, a po prvi puta i koncert naših novih suradnika HOKUD „Sloboda“.

Der diesjährige Preis bestand, neben der Plakette, aus einem wertvollen Bild des kroatischen Malers Ivan Lacković-Croata, die von Herrn Franjo Mrzljak großzügig gespendet wurde, und wofür wir ihm bei dieser Gelegenheit noch einmal unseren Dank aussprechen möchten. Bei der Preisverleihung hielt Frau Susanne Ranetzky, die Direktorin des Österreichischen Kulturforums Zagreb, eine Rede, in der sie von der Geschichte, den aktuellen Tätigkeiten und den Zukunftsplänen des Österreichischen Kulturforums Zagreb sprach, wobei Sie den Akzent auf das Programm des gemeinsamen österreichisch-kroatischen Kulturjahres 2017 setzte.

Im Begleitprogramm gaben, jetzt schon traditionell, die Schüler der Musikschule Blagoje Bersa ein Konzert. Zum ersten Mal erfreuten uns mit einem Konzert auch unsere neuen Partner, der Chor der Kultur- und Kunstgesellschaft der Kroatischen Handwerker (HOKUD) „Sloboda“/“Freiheit“ aus Zagreb.

Svečanost dodijele Nagrade Greta Pifat Mrzljak Austrijskom kulturnom forumu Zagreb uveličao je koncert naših novih suradnika HOKUD „Sloboda“.

Die Verleihung des Greta Pifat Mrzljak Preises an das Österreichische Kulturforum Zagreb hat das Konzert unserer neuen Mitarbeiter HOKUD "Sloboda" erhöht.

5. Hrvatsko-austrijski znanstveni dan u Grazu

5. Kroatisch-Österreichischer Wissenschaftstag in Graz

Zusammenfassung

Die Kroatisch-Österreichische Gesellschaft Zagreb beteiligte sich an der Konferenz European Summit of Industrial Biotechnology (esib/2017), die vom 14.-16. November 2017 im Messe Congress Graz stattfand. In Kooperation mit der Ernährungs-biotechnologischen Fakultät (PBF) der Universität Zagreb nahmen wir am 2. esib-Tag in einer Sondersektion (Special Session II) als 5. Kroatisch-österreichischer Tag der Wissenschaft (5th Croatian Austrian Science Day) teil. Es war eine hervorragend organisierte europäische Konferenz mit einer Vielzahl von Postern und Vorträgen, die im Rahmen von 25 Sektionen und vier Sondersektionen stattfanden. Im Rahmen des 5. . Kroatisch-österreichischer Tages der Wissenschaft hörten wir Vorträge von Prof. Robert Kourist von der TU Graz, von Prof. Heribert Insam von der Universität Innsbruck und von drei Professoren von der PBF Zagreb: Prof. Anita Slavica, Prof. Vladimira Mrša und Prof. Božidar Šantek.

Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb je sudjelovalo na skupu European Summit of Industrial Biotechnology (esib/2017) koja se od 14. do 16. studenoga 2017. održavao na velesajmu u Grazu (Grazermesse). U suradnji s Prehrambeno-biotehnološkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu (PBF) ostvareno je naše sudjelovanje drugoga dana esib-a u posebnoj sekciji (Special Session II) kao 5. hrvatsko-austrijski znanstveni dan (5th Croatian Austrian Science Day). Bio je to odlično organiziran europski kongres uz mnoštvo postera i predavanja u okviru 25 sekcija i četiri posebne sekcije, a u okviru 5. Hrvatsko-austrijskog znanstvenog dana predavanja su održali prof. Roberta Kourist s Tehničkog sveučilišta u Grazu, prof. Heribert Insam sa Sveučilišta u Innsbrucku i tri nastavnika PBF-a: prof. Anita Slavica, prof. Vladimira Mrša i prof. Božidar Šantek.

Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb sudjelovalo je na skupu European Summit of Industrial Biotechnology (esib/2017) koja se od 14. do 16. studenoga 2017. održavao na velesajmu u Grazu (Grazermesse). Društvo se uključilo u već tradicionalnu djelatnost unapređenja znanstvene suradnje dvaju zemalja kako je to zamislila i provela naša nezaboravna predsjednica Greta Pifat-Mrzljak. U suradnji s Prehrambeno-biotehnološkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu (PBF) ostvareno je naše sudjelovanje drugoga dana esib-a u posebnoj sekciji (Special Session II) 5. hrvatsko-austrijskih znanstvenih dana (5th Croatian Austrian Science Day) 15. studenoga 2017. od 13 do 20 sati.

Sudjelovanje Hrvatske na esib-u 2017. omogućili su: PBF, Zagrebačka pivovara d.d., A Molson Coors Company, HAD Zagreb, Hrvatsko društvo za biotehnologiju, Hrvatsko-austrijska trgovinska komora u Grazu i Akademija tehničkih znanosti Hrvatske. Naš doprinos organizaciji je sudjelovanje u trošku prijevoza. Autobus su popunili nastavnici PBF-a uz velik broj suradnika i studenata. S nama je putovao i jedan od zaslužnih organizatora gospodin Slavko Begić, glavni opunomoćenik Hrvatsko-austrijske trgovinske komore.

Sekciju su pozdravili i održali prigodno slovo: profesor biotehnologije Sveučilišta u Grazu Bernd Nidetzky, dr. sc. Tome Antičić, državni tajnik Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, gradonačelnik Graza Siegfried Nagl i profesor Horst Bischof, prorektor za znanost Tehničkog

sveučilišta u Grazu. Uslijedila su predavanja uz profesora Roberta Kourista s Tehničkog sveučilišta u Grazu, Heriberta Insama sa Sveučilišta u Innsbrucku i tri nastavnika PBF-a: profesorice Anite Slavica, profesora Vladimira Mrše i profesora Božidara Šanteka.

Nažalost, članovi Društva nedovoljno su zainteresirani za sudjelovanjem na području znanosti. Uz tajnicu, prof. Jasminku Brnjas-Kraljević bila su još samo četiri člana. Iako je tema skupa, područje biotehnologije, izvan interesa većine članova, valjalo je vidjeti barem dio tako odlično organiziranog skupa uz mnoštvo postera i predavanja u okviru 25 sekcija i četiri posebne sekcije. Organiziran je niz radionica kao suvremenih načina komunikacije znanstvenika. U svakom slučaju ovakva događanja treba posjetiti, iskoristiti mogućnost sudjelovanja, ovoga puta besplatno za članove Društva, vidjeti rezultate na europskoj razini te postignuća u znanosti i tehnologiji.

Ranka Franz-Štern

24.11.2017.

Sponsors & Partners

Thanks to our sponsors & partners at the esib 2017:

The Croatian Austrian Chamber of Trade has been established in May 2002 in Graz and is committed to boost the economic cooperation between the two countries. As an independent entity the chamber is supporting any new developments and providing services to support this issue.

The Croatian-Austrian Society in Croatia was founded 1990 to enhance the cultural, economic and scientific relations between the two countries.

About 30 eminent scientists established the Croatian Society of Biotechnology in 1990. the Society has several main responsibilities: promotion of the Croatian biotechnology, offering of consultation services to biotech companies, improvement of the higher education system in the Republic of Croatia, organization of scientific and specialized conferences etc.

Gostovanje predstavnika HAD-a u programu Hrvatskog Radija Marije
Vertreter der KÖG Zagreb zu Gast im Programm des Kroatischen Radios Maria

U okviru serijala BOGATSTVO U RAZLIČITOSTI koji ostvaruje Radio Marija radi prikaza tradicije suživota naroda u našoj domovini, pod uredničkim vodstvom gospođe Jasne Pavelić Jureško održana je 5. travnja emisija posvećena austrijskoj nacionalnoj manjini u RH. U emisiji su gostovali dr. sc. Željka Bauer Znidarčić, pranećakinja nadbiskupa Bauera, te dr. sc. Neven Žarković, predsjednik Hrvatsko-austrijskog društva i prof. Alida Poljak, potpredsjednica i voditeljica glazbene sekcije društva.

Tijekom emisije je bilo govora prvenstveno o sponama koje stoljećima vežu Hrvate i Austrijance, s naglaskom na doprinosu istaknutih Austrijanaca u povijesti i sadašnjosti Hrvatske, kao i značaju Hrvata podrijetlom iz Austrije, te Hrvata u Austriji.

Kao zanimljivosti ističemo da je Land der Berge, Land am Strome ("Zemljo brda, zemljo na rijekama") državna himna Austrije od 22. listopada 1946. godine, za koju je tekst napisala Paula von Preradović, unuka hrvatskog pjesnika Petra Preradovića. Manje je poznato međutim, da se Otto von Habsburg dokazao kao iskreni prijatelj Hrvatske koji je u proljeće 1990., nekoliko tjedana nakon prvih višestranačkih izbora, posjetio je Zagreb i sastao se s predsjednikom Franjom Tuđmanom, a ostao je vjeran Hrvatskoj do svoje smrti, te je lobirao za priznanje Hrvatske i ulazak u EU, dok su Austrijanci pomagali našu borbu u Domovinskom ratu kroz legendarnu akciju Nachbar in Not, na čemu im se HAD zahvalio dodjelom nagrade našeg Društva.

U emisiji je bilo govora i o zajedničkoj hrvatsko-austrijskoj godini kulture, a tonski zapis emisije se nalazi na web stranici HAD-a <http://www.irb.hr/had/Radio%20Marija%20bur20170405.mp3>.

Die Sendereihe „Reichtum der Verschiedenheit“ des Kroatischen Radios Maria, das Frau Jasna Pavelić Jureško als Redakteurin gestaltet, stellt die Tradition des Zusammenlebens verschiedener Nationen in unserer Heimat dar. Am 5. April 2017 fand im Rahmen dieser Sendereihe eine der österreichischen Minderheit in der Republik Kroatien gewidmete Sendung statt. Als Gäste waren Frau Dr.Sc. Željka Bauer Znidarčić, die Urenkelin des Bischofs Bauer, Herr Dr. Sc. Neven Živković, Vorsitzender der Kroatisch-österreichischen Gesellschaft Zagreb und Frau Prof. Alida Poljak, Vize-Präsidentin und Leiterin der Musiksektion der, eingeladen.

Im Laufe der Sendung war die Rede vor allem über die jahrhunderte langen Verbindungen zwischen Kroaten und Österreichern, mit besonderem Akzent auf dem Beitrag der bedeutender Österreicher in Kroatiens Vergangenheit und Gegenwart sowie der Bedeutung der aus Österreich stammenden Kroaten, bzw. Kroaten in Österreich.

Als eine interessante Tatsache möchten wir erwähnen, dass der Text des Liedes Land der Berge, Land am Strome („Zemljo brda, zemljo na rijekama“), seit dem 22. Oktober 1946 die Bundeshymne der Republik Österreich, von Paula von Preradović, der Enkelin des kroatischen Dichters Petar Preradović, verfasst wurde. Es ist aber weniger bekannt, dass sich Otto von Habsburg als ein ehrlicher Freund Kroatiens bewährt hat, als er im Frühling 1990, einige Wochen nach den ersten demokratischen Wahlen in Kroatien, Zagreb besuchte und sich mit dem kroatischen Präsidenten Dr. Franjo Tuđman traf. Bis zu seinem Tode blieb er Kroatien treu und lobte für sein Beitritt in die EU. Außerdem unterstützten Österreicher unseren Kampf im Laufe des Heimatkrieges durch die mittlerweile legendäre humanitäre Aktion Nachbar in Not, wofür ihnen die KÖG Zagreb mit der Verleihung unseres Jahrespreises dankte.

In der Sendung sprach man auch vom geimansamen kroatisch-österreichischen Kulturjahr. Die Sendung kann auf der Internetseite der Kroatisch-österreichischen Gesellschaft Zagreb unter <http://www.irb.hr/had/Radio%20Marija%20bur20170405.mp3> abgerufen werden.

Studijsko putovanje članova HAD Zagreb u Bjelovar *Studienreise der Mitglieder von KÖG Zagreb nach Bjelovar*

Ove se godine u zemljama bivše Austrougarske obilježava 300-ta godišnjica rođenja Marije Terezije, „carice Rimskog carstva, kraljice Ugarske, Češke, Hrvatske, Dalmacije, Slavonije, ...“ (i još desetak titula). Početkom njene vladavine Osmanlije su još uvijek provaljivali kroz Hrvatsku i Mađarsku sve do Austrije. Za obranu od njih posebno je u srednjoj i istočnoj Hrvatskoj razvijana vojna moć Vojne krajine. Uveden je i obvezni vojni rok, koji je ostao i nakon prestanka osmanlijske opasnosti kao stalni izvor vojnika za potrebe austrougarske vojske. Marija Terezija pozitivno je primila i koristila i osnivanje i vojevanje Trenkovich pandura, ne mareći za to što su oformljeni od kažnjenika i hajduka.

Najveći materijalni spomenik njene vladavine na tom području je grad Bjelovar. Prerastanje vrlo starog naselja na tom mjestu u grad počinje 1756. godine provedbom odluke kraljice Marije Terezije o planskoj izgradnji novog središta Varaždinske vojne krajine. Bjelovar je građen kao vojna utvrda otvorenog tipa, što je olakšalo njegovo širenje i rast u današnji županijski centar sa 26.000 stanovnika na užem a 43.000 na širem gradskom području.

U Zagrebu je 300-godišnjica rođenja kraljice Marije Terezije obilježena Međunarodnom konferencijom „Kraljica Marija Terezija u Hrvatskoj“ te izložbama u Hrvatskom povijesnom muzeju i u Hrvatskom državnom arhivu. Hrvatsko austrijsko društvo prijateljstva Zagreb poduzelo je studijsko putovanje u Bjelovar za upoznavanje svojih članova s tim značajnim naslijeđem kraljice Marije Terezije.

In den ehemaligen Ländern der Österreichisch-Ungarischen Monarchie wird im heurigen Jahr der 300. Geburtstag der Kaiserin und Königin Maria Theresia gedacht. Während ihrer 40jährigen Herrschaft wurden auch in Kroatien zahlreiche politische und wirtschaftliche Reformen durchgeführt. Insbesondere bekam das Zentral- und Ostkroatien eine größere Rolle in der Verteidigung gegen Türkeneinfälle. Das größte materielle Denkmal ihrer Herrschaft auf diesem Gebiet ist die Stadt Bjelovar, die auf Anordnung der Kaiserin ab 1756 zu einer Festung ausgebaut wurde. Zu Ehren der Kaiserin Maria Theresia findet seit 1996 in Bjelovar die mehrtägige Kulturveranstaltung Terezijana mit zahlreichen Unterhaltungsprogrammen statt.

Promenadni koncert HOKUD „Sloboda“ u Bjelovaru.

HOKUD „Sloboda“ haltet das Promenadekonzert in Bjelovar.

Odabrano je vrijeme kad se u Bjelovaru održava tradicionalna priredba „Terezijana“ koja kroz više dana nudi različite koncerte, priredbe za djecu i odrasle, sportska natjecanja i druge zabavne sadržaje. Vrhunac priredbe je dolazak „kraljice Marije Terezije“ s njenom svitom i pratnjom husara, s odgovarajućim scenskim prikazom takvih povijesnih dočeka.

Studijsko putovanje članova HAD organizirano je dana 17.06. ove godine zajedno sa zborom Hrvatskog obrtničkog kulturno umjetničkog društva (HOKUD) „Sloboda“ s kojim HAD surađuje od prošle godine. Zbor će sudjelovati u Terezijani promenadnim koncertom u gradskom parku i pjevanjem na večernjoj misi u bjelovarskoj katedrali. Cijeli program puta izrađen je u dogovoru s Turističkom zajednicom Bilogora - Bjelovar i Župnim uredom bjelovarske Katedrale, kojima iskreno zahvaljujemo.

Već na putu za Bjelovar organizator i vođa puta Marijan Tomaš, rođeni Bjelovarčanin, upoznao je prisutne s nekim detaljima života u Bjelovaru pred 60 – 70 godina. Na autobusnom kolodvoru dočekao nas je vikar Katedrale velečasni Damir Burlić i otpratio nas do centra grada, što je bio neočekivani ali jako lijepi znak uvažavanja.

Nakon manjeg predaha i kraće šetnje po centru zbor se priredio za promenadni koncert u paviljonu parka. Program koncerta bio je prilagođen prilici – izvođene su popularne starogradske pjesme, što je vrlo dobro prihvaćeno od publike, koja je uz animaciju dirigenta Sebastiana Jurića u mnogima i aktivno sudjelovala. Bio je to uspješan prilog ukupnim manifestacijama Terezijane.

Koncert HOKUD u crkvi
HOKUD konzertiert in der Barok Kirche
in Bjelovar

Die Studienreise der Mitglieder der Kroatisch-österreichischen Gesellschaft (KöG) Zagreb nach Bjelovar wurde am 17. Juni 2017, während der heurigen Terezijana, unternommen, und zwar zusammen mit dem Chor der Kultur- und Kunstgesellschaft „Sloboda“ / „Freiheit“ der kroatischen Handwerker (HOKUD), mit dem KöG seit dem vorigen Jahr erfolgreich zusammenarbeitet. Der Chor nahm mit einem Promenadekonzert im Stadtpark an der *Terezijana* teil und trat bei der Abendmesse in der Kathedrale von Bjelovar auf. Im Stadtmuseum erfuhren die Mitglieder beider Gesellschaften bei der Besichtigung vieler Exponate viel über die Entwicklung der Stadt von ihren Anfängen bis zum heutigen Tage. Danach besuchten wir bedeutende Sehenswürdigkeiten und Denkmäler der Stadt, wobei uns unser Stadtführer alles sehr schön erklärte sowie uns eine ganze Reihe von Bjelovars Persönlichkeiten vorstellte und von ihrer Rolle in der Stadtgeschichte erzählte. Nach diesem ersten sehr inhaltsreichen Teil unseres Programms in Bjelovar machten wir eine Pause in einem Ausflugsort mit Weinstube etwas außerhalb der Stadt, wo wir ein üppiges Mittagessen mit lauter heimischen Spezialitäten und gutem Wein aus dem eigenen Weinkeller bekamen.

Nakon koncerta smo svi zajedno otišli u Gradski muzej Bjelovara, u kojemu nas je njegov kustos uz prigodne eksponate detaljno upoznao s razvojem grada od osnutka do danas. Slijedio je obilazak značajnih povijesnih i kulturnih znamenitosti i spomenika pod vodstvom stručnog vodiča, koji nam je sve to vrlo lijepo opisivao, predstavljajući nam usput i niz značajnih Bjelovarčana i njihovih uloga u povijesti.

Taj prvi i vrlo sadržajni dio programa nas je sve prilično umorio, i zaslužili smo odmor i okrepu. A to smo dobili u izletištu i vinotočju „Vinia“ ca 5 km izvan Bjelovara, gdje nas je čekao obilan ručak od domaćih proizvoda i vino iz vlastitog podruma. Jeli smo i pili koliko je tko mogao. Bilo je i vremena, i tamo i putem do tog mjesta, razgledati bližu okolicu grada, brežuljkasti predio s vrlo urednim kućama i seoskim imanjima. Ipak, morali smo se vratiti u grad i pripremiti za veliko finale: pjevana misa i manji koncert poslije mise u izvedbi zbora HOKUD „Sloboda, a poslije nje svečani dolazak „kraljice Marije Terezije“.

U vrlo akustičnoj katedrali zbor je dao sve od sebe da pjevana misa ostane u dugoj uspomeni svim slušateljima, a mali koncert pjesama duhovnog sadržaja poslije mise oduševio je publiku.

Pucanj iz topa najavio je centralni događaj Terezijane: dolazak kraljevske povorke predvođene Povijesnom konjičkom postrojbom Bjelovarskih graničara „Husari 1756“. Kraljica Marija Terezija stigla je u svečanoj kočiji, slijedila je njena svita (njen suprug vojvoda Franjo Stjepan bio je spriječen), i na kraju „husarska pukovnija“ iz Mađarske.

In der sehr akustischen Kathedrale von Bjelovar gab der Chor alles von sich, damit die gesungene Messe allen Anwesenden für lange Zeit in schöner Erinnerung bleibt. Auch das kleine Konzert der geistlichen Lieder, das nach der Messe folgte, begeisterte das Publikum.

Um 19.00 Uhr wurde mit einem lauten Kanonenschuss das Zentralereignis der Tages angekündigt: die Ankunft des königlichen Festzuges unter Anführung von „Husaren 1756“, der Historischen Kavallerie der Grenzer von Bjelovar. „Die Königin Maria Theresia“ kam in der prachtvollen Hofkutsche an, das Gefolge hinterher, und ganz zum Schluß das „Husaren-Regiment“ aus Ungarn. Sie wurden von allen angesehenen Vertretern der Stadt und der Gespanschaft empfangen. Von der festlichen Tribüne her richtete sich dann die Königin an das versammelte Volk. Nach der Begrüßung äußerte sie ihre höchste Zufriedenheit, dass die durch ihre Anordnung entstandene Festung zur Verteidigung gegen die Türkengefahr so ausgebaut und zum Zentrum der ganzen Gespanschaft geworden sei. Mit einer sehr klaren und resoluten Stimme erinnerte sie die Versammelten an einige der Nutzen, die sie in den 40 Jahren ihrer Herrschaft durch ihre zahlreiche Reformen auch in diesen Teil der Monarchie gebrachte habe. Der nach der königlichen Rede folgende Ball wurde mit einer Quadrille der Hofdamen und -herren sowie der Husarenoffiziere eröffnet.

Wir verließen Bjelovar zwar müde, aber satt und zufrieden, und nahmen viel neues Wissen, schöne Eindrücke und Erinnerungen an die sehr netten und zuvorkommenden Gastgeber nach Hause mit. Außerdem wissen wir jetzt auch, dass die Geschichte nicht immer so ist, wie man uns üblich lehrt.

Kraljicu su dočekali svi uvaženi predstavnici grada i županije – župan i dožupan, gradonačelnik i njegov zamjenik .... Sa svečane tribine kraljica se obratila puku. Nakon pozdrava izrazila je zadovoljstvo, što se grad, osnovan slijedom njene naredbe, od utvrde otvorenog tipa za obranu od najezde Turaka proširio i prerastao u županijski centar. Vrlo jasnim i odrješitim glasom podsjetila je okupljene i na neke dobrobiti koje je brojnim reformama donijela na ove prostore u svojoj 40-godišnjoj vladavini poznatoj kao Terezijsko doba: *Da stanovnici moje monarhije ne bi gladovali, uvela sam obveznu sadnju krumpira što do tada nije bilo uobičajeno. Zabranila sam lov na vještice. Ukinula sam torturu tijekom sudskog procesa. Proveden je popis stanovništva. Prva sam u Europi uvela plaćanje papirnatim novcem. Uvela sam obavezno osnovno školovanje muške djece. Mojom odredbom sve kuće u mojem carstvu dobile su kućne brojeve koje vidim i danas koristite.*

Nakon govora slijedio je svečani bal koji je počeo kadrilom dvorjana iz pratnje. Rasplesale su se u kraljičinu čast dame u krinolinama s dvorjanima i husarskim časnicima. Nažalost, nismo mogli dugo uživati u toj priredbi, jer je došlo vrijeme povratka. Napustili smo Bjelovar umorni, siti i napiti, ali puni novih spoznaja, lijepih dojmova i sjećanja na ljubazne i susretljive domaćine, te sa saznanjem da povijest nije uvijek onakva kako nas „dežurno“ uče.

Marijan i Dušica Tomaš

Prijem kod „Carice Marije Terezije“

Festlicher Empfang bei „Kaiserin Maria Theresia“

Die „Glazbena Škola Blagoja Berse“ und die Musikschule St. Stefan im Rosental besuchten sich gegenseitig

Glazbena škola „Blagoja Berse“ i Glazbena škola „St.Stefan im Rosental“ posjećuju se uzajamno

Seit einigen Jahren besteht die Zusammenarbeit zwischen der Musikschule St. Stefan im Rosental-Kirchbach-Jagerberg und der „Glazbena Škola Blagoja Berse“ aus Zagreb. Die Protagonisten und Organisatoren dieses Projektes sind Prof. Alida Poljak, Kulturbeauftragte der „Hrvatsko-Austrijsko-Društvo“ (KÖG) und Professorin an der „Glazbene Škole Blagoje Bersa“, Prof. Mislav Defar, der Direktor der „Glazbene škola Blagoja Berse“ und Dr. Karl Pfeiler, der Direktor der Musikschule St. Stefan im Rosental.

Unter dem Motto „Prijateljstvo/Freundschaft“ wird diese länderübergreifende Kooperation nun auch vom Land Steiermark und von der Marktgemeinde St. Stefan im Rosental unterstützt.

So begaben sich Schüler und Lehrer der Musikschule St. Stefan im Rosental am 12. Mai 2017 wieder mit verschiedenen Ensembles auf Konzertreise in die kroatische Hauptstadt, wo am Abend ein gemeinsames Konzert im Europa Haus von Zagreb stattfand. Der Präsident der „Hrvatsko-Austrijsko-Društvo“, DDr. Neven Žarković, erwähnte diese Kooperation in seiner Ansprache sehr positiv. Zude äußerte er seine Hoffnung auf eine Weiterführung des Projektes.

Beim Konzert der Musikschule St. Stefan im Rosental, der im Europahaus in Zagreb unter dem Motto „Prijateljstvo/Freundschaft“ statt fand, trafen sich in der Pause Herr Mislav Defar, Prof., Direktor der Musikschule Blagoje Bersa, Mag. Sc. Oec. Kristina Gamiršek Šnidaršić, Vize-Präsidentin der KÖG Zagreb, Dr.Sc. Karl Pfeiler, Direktor der Musikschule St.Stefan im Rosental und Frau Alida Poljak, Studienrätin und Vize-Präsidentin der KÖG Zagreb - Leiterin der Musiksektion der Gesellschaft.

Prigodom koncerta Musikschule St. Stefan im Rosental održanog u Europskom domu u Zagrebu uz geslo „Prijateljstvo/Freundschaft“ u pauzi su se sastali direktor Glazbene škole prof. Mislav Defar, mr.sc. oec. Kristina Gamiršek Šnidaršić podpredsjednica HAD Zagreb, Dr.sc. Karl Pfeiler, direktor Musikschule St.Stefan im Rosental i Alida Poljak, prof.savjetnica i podpredsjednica HAD Zagreb- voditeljica glazbenih aktivnosti.

Već nekoliko godina postoji suradnja između muzičke škole St. Stefan im Rosental – Kirchbach – Jagerberg i Glazbene škole Blagoja Berse iz Zagreba. Protagonisti i organizatori toga projekta su prof. Alida Poljak, zadužena za kulturu u HAD, Zagreb, ujedno i profesorica na Glazbenoj školi Blagoja Bersezatim prof. Mislav Defar, ravnatelj Glazbene škole Blagoja Berse, te Dr. Karl Pfeiler, ravnatelj Glazbene škole St.Stefan im Rosental.

Pod geslom „Prijateljstvo/Freundschaft, ovu prekograničnu suradnju podupiru i Land Steiermark kao i Marktgemeinde St.Stefan im Rosental.

U skladu s rečenim, otputili su se učenici i nastavnici Glazbene škole St.Stefan im Rosental dne 12.svibnja 2017. zajedno sa svojim različitim ansamblima u glavni grad Hrvatske, gdje su tu istu večer održali zajednički koncert u Europskom domu u Zagrebu. Predsjednik HAD, Zagreb u svom je pozdravnom govoru ovu suradnju ocijenio veoma pozitivno i izrazio nadu u njen nastavak.

Der Direktor der Musikschule St. Stefan im Rosental, Dr. Karl Pfeiler wies in seiner Rede auf die unterschiedliche Größe der beiden Orte hin – St. Stefan im Rosental ist eine kleine Marktgemeinde in der südöstlichen Steiermark mit knapp 4000 Einwohnern und Zagreb ist immerhin die Hauptstadt der schönen Republik Kroatien. Er meinte aber, dass es wahrscheinlich ohnehin nicht auf die Größe der Orte ankommt, sondern vielmehr auf die „Größe“ der Menschen, die hinter einem derartigen Projekt stehen und sich dafür engagieren. **„Diese Zusammenarbeit ist für uns, der Musikschule St. Stefan im Rosental eine große Bereicherung und eine Freude und wir hoffen, noch viele gemeinsame Konzerte mit unseren lieben kroatischen Freunden gestalten zu dürfen“**, so Direktor Pfeiler in seine Ansprache.

Am darauffolgenden Tag stand eine Sightseeing-Tour durch Zagreb auf dem Programm, organisiert von der „Hrvatsko-Austrijsko Društvo“ (HAD). Dank den kompetenten Erläuterungen und Erklärungen von Stadtführer Bruno, erwies sich diese Besichtigung für die österreichischen Gäste als sehr aufschlussreich und interessant. Die Schüler und Lehrer der Musikschule St. Stefan im Rosental zeigten sich ob der Schönheit und Lebendigkeit der Stadt Zagreb sehr begeistert.

Der Gegenbesuch der „Glazbena škola Blagoja Berse“ fand diesmal am 18. und 19. Mai statt. Mit einem gemeinsamen Konzert in dem bis auf den letzten Platz gefüllten Turnsaal der Volksschule Kirchbach, besiegelten die beiden Schulen einmal mehr ihre Zusammenarbeit. In Kirchbach, welches ca. 6 km von St. Stefan im Rosental entfernt liegt, befindet sich eine dislozierte Unterrichtsstelle der Musikschule St. Stefan im Rosental.

Frau Alida Poljak, Studienrätin an der Musikschule Blagoje Bersa und Vize-Präsidentin der KÖG Zagreb, die für die Organisation der musikalischen Kooperationen zuständig ist, und Dr.Sc. Karl Pfeiler, Direktor der Musikschule St. Stefan im Rosental, großer Enthusiast und Initiator der Zusammenarbeit zwischen den Musikschulen in Rosental und Zagreb.

Ravnatelj glazbene škole St. Stefan im Rosental, dr. Karl Pfeiler, u svom je, pak, govoru ukazao na razlike u veličini obaju gradova – St. Stefan im Rosental mali je gradić u jugoistočnoj Štajerskoj s jedva 4000 stanovnika, dok je Zagreb ipak glavni grad lijepe Republike Hrvatske. No, istaknuo je nadalje da veličina nekog mjesta vjerojatno ionako tu ne igra ulogu, već je važno jesu li „veliki“ ljudi koji potiču i stoje iza takovih projekata. **„Ova suradnja je za nas, glazbenu školu St.Stefan im Rosental veliko obogaćenje i radost i nadamo se da će biti još mnogo zajedničkih koncerata s našim dragim hrvatskim prijateljima“** rekao je dr.Pfeiler u svome obraćanju.

Sljedeći je dan u organizaciji HAD, Zagreb bilo upriličeno razgledavanje Zagreba. Turistički vodič Bruno, svojim je kompetentnim vođenjem i objašnjenjima austrijskim gostima učinio ovaj posjet interesantnim i poučnim.

Uzvatni posjet Glazbene škole Blagoja Berse uslijedio je 18.i 19. svibnja. Obadvije glazbene škole nastupile su na zajedničkom koncertu u gimnastičkoj dvorani škole u Kirchbachu, koja je bila ispunjena do posljednjeg mjesta, i time još jednom potvrdile svoju suradnju. U Kirchbachu koji je cca 6 km udaljen od St.Stefana im Rosental nalazi se naime dislocirani odjel glazbene škole St.Stefan im Rosental.

Alida Poljak, prof.savjetnica na GŠ Blagoja Berse i podpredsjednica HAD Zagreb, nadležna za organizaciju glazbenih suradnji i dr.sc. Karl Pfeiler, direktor Musikschule St.Stefan im Rosental, veliki entuzijast i pokretač suradnje glazbene škole u Rosentalu i Zagrebu.

Mitgewirkt haben unter anderem auch der Chor der NMS St. Stefan im Rosental, sowie der schuleigene Chor der Musikschule „Blagoja Berse“. Nach den sehr professionellen solistischen Darbietungen der Musikschüler der „Glazbena škola Blagoja Berse“, stand in der zweiten Hälfte des Konzertes Ensemblesmusik der Musikschule St. Stefan im Rosental auf dem Programm. Als musikalisches Geschenk wurde den Schülern und Lehrern der „Glazbena škola Blagoja Berse“ von den Gastgebern das burgenland-kroatische Volkslied „Daj mi daj“ dargeboten. Das Konzert endete mit dem von allen Mitwirkenden gemeinsam vorgetragen Lied „We are the World“.

Auch für die kroatischen Gastschüler wurde am darauffolgenden Tag ein Programm organisiert: Nach lokalen Besichtigungstouren durch die Südoststeiermark im Vorjahr, stand für die kroatischen Schüler und Lehrer diesmal das Kennenlernen unserer steirischen Landeshauptstadt Graz auf dem Programm. Zum Abschluss lud Direktor Pfeiler noch zu einem Eis ins „Cafe Stöhr“ in St. Stefan im Rosental ein.

MSDir. Mag. art. Dr. phil. Karl Pfeiler

Na tom su koncertu, između ostalih, sudjelovali zbor NMS St. Stefan im Rosental kao i školski zbor Glazbene škole Blagoja Berse. Nakon veoma profesionalno izvedenih solističkih nastupa učenika Glazbene škole Blagoje Bersa, u drugom dijelu koncerta na programu su bili ansambli glazbene škole St. Stefan im Rosental. Kao glazbeni dar učenicima i nastavnicima Glazbene škole Blagoje Bersa, izveli su domaćini gradišćansku narodnu pjesmu „Daj mi daj“. Za kraj su svi zajedno otpjevali pjesmu „We are the World“.

Sljedećeg je dana za hrvatske goste također organiziran program: nakon što su naime prošle godine oni upoznali Južnu Štajersku, ove je godine učenicima i nastavnicima upriličeno razgledavanje glavnog grada Štajerske, Graza. Na kraju je ravnatelj Pfeiler pozvao sve na sladoled u „Cafe Stöhr“ u St. Stefanu im Rosental.

MSDir. Mag.art. Dr. phil. Karl Pfeiler

Helena Poljak, Schülerin der Musikschule Blagoje Bersa, die schon jetzt auf Konzerten in Slowenien, Österreich und Kroatien solistisch auftritt.

Helena Poljak, učenica Glazbene škole Blagoja Berse koja već sada nastupa solistički na koncertima u Sloveniji, Austriji i Hrvatskoj.

Uzratni koncert u St Stefanu im Rosental – Austrija
Konzert in St. Stefan im Rosental am 18. Mai 2017

Musikschule Blagoje Bersa hat ein wunderschönes gemeinsames Konzert mit der Musikschule St. Stefan beim Gegenbesuch im Rosental durchgeführt. In der gefüllten Halle wurde die Begrüßungsrede von Dr. Pfeiler auf Deutsch und in einer fließenden kroatischen Sprache gehalten. Das Konzert wurde besucht von GS BB Direktor Mislav Defar und Direktor der MS St. Stefan Dr. Karl Pfeiler, der auch als Musiker und Dirigent aufgetreten hat. Am nächsten Tag, begleitet von Dr. Pfeiler, besuchten wir den zentralen Teil von Graz, Schlossberg, Märchenbahn. Wir verabschiedeten uns traditionell bei dem freundlichen Gastgeber Dr. Pfeiler mit Eis in St. Stephan.

Notiert: *Vorstandsmitglied der Kroatisch-Österreichischen Gesellschaft Zagreb, Ivica Malčić, dipl.ing.*

Glazbena škola Blagoje Bersa ostvarila je lijepi zajednički uzratni koncert s Musikschule St. Stefan im Rosental, nakon njihovog boravka u Zagrebu, dogovorom potpredsjednice HAD Zagreb, prof. Alide Poljak i gospodina Dr Karla Pfeilera direktora Musikschule, u četvrtak, 18. svibnja 2017.

Odmah po dolasku, okrijepljeni smo ručkom, uz pozdrav gradonačelnika Johanna Kaufmanna, a nakon odmora, i prije koncerta je održana proba u sportskoj dvorani VS Kirchbach, susjednog mjesta Rosentala.

U ispunjenoj dvorani, pozdravni govor je na njemačkom i na tečnom hrvatskom jeziku održao Dr Pfeiler, a nastupali su najprije naši pa njihovi učenici. Dvanaest naših solista, a posebno zbor OŠ BB oduševilo je publiku jednako kao i domaći glazbenici, koji njeguju malo drukčiji stil, u kojem su nam prikazali i obrade šlagera i jazza, ali i tradicionalnu austrijsku narodnu glazbu. Koncertu su prisustvovali: ravnatelj GS BB Mislav Defar i direktor MS St. Stefan Dr Karl Pfeiler, koji je aktivno kao svirač trube i dirigent učestvovao u programu. Vrhunac večeri bio je završni nastup svih članova obiju škola pjesmom *We are the world*. Osvježeni smo bogatim sendvičima i napicima te razvezani na noćenje.

Naredni dan smo, uz pratnju Dr. Pfeilera, obišli središnji dio Graza, Schlossberg, Märchenbahn uz nešto slobodnog vremena u centru za ručak. Tradicionalno smo se oprostili od ljubaznog domaćina Dr Pfeilera sladoledom u St Stefanu. Potrebno je iz zahvalnosti napomenuti, da je sve troškove noćenja i hrane, uključivo sladoledne kupove, snosio organizator-MS St. Stefan!

Pribilježio

Član UO HAD Zagreb, Ivica Malčić, dip.ing.

Očekujući odlazak iz lijepog St. Stefana im Rosental

Erwartete Abreise von schönen St. Stefan im Rosental

Velika Štajersko-Hrvatska večer u St. Stefanu im Rosental

Nastupio Ženski zbor Korezin iz Čavala

*Der große Steierisch-kroatische Abend in St. Stefan im Rosental
Auftritt des Frauenchors Korezin aus Čavle*

Hrvatsko-austrijsko društvo (HAD) Zagreb već više godina sudjeluje u interakciji ostavarivanja glazbene suradnje između učenika Glazbene škole Blagoje Berse iz Zagreba i austrijske glazbene škole Musikschule St. Stefan im Rosental, ali njihove suradnje s drugim zborovima i ansamblima. Rezultat je niz organiziranih koncerata u zemlji i inozemstvu. Tako je Hrvatsko-austrijsko društvo Zagreb ove godine Ženskom zboru KOREZIN iz Čavala kraj Rijeke pomoglo ostvariti nastup na velikom koncertu Štajersko-hrvatska večer koji je 3.11.2017. organizirala glazbena škola Musikschule St. Stefan im Rosental. Na putu iz Čavala prema Austriji autobus sa 25. članica zbora KOREZIN zaustavio se u Zagrebu i poveo nekoliko članova HAD Zagreb kao pratnju na koncert. U St Stefan smo stigli pred večer, a koncert je započeo u 18.30 h.

Die Kroatisch-österreichische Gesellschaft (KöG) Zagreb wirkt schon einige Jahre lang an der Zusammenarbeit zwischen den Schülern der Musikschule Blagoje Bersa aus Zagreb und der österreichischen

Ženski zbor KOREZIN, 20 elegantnih pjevačica uz vodstvo gospođe Željke Frlan izvode pjesme iz Hrvatskog primorja donoseći čar Mediterana
Frauenchor Korezin, 20 elegante Sängerinnen unter der Leitung von Frau Željka Frlan sangen Lieder des Kroatischen Küstenlands und brachten einen Hauch Mittelmeerzauber nach St. Stefan im Rosental

Musikschule St. Stefan im Rosental sowie an der Zusammenarbeit der beiden Musikschulen mit anderen Chören und Ensembles aktiv mit. Das Ergebnis ist eine Reihe von Konzerten im In- und Ausland.

Koncert Štajersko-hrvatska večer održan je u velikoj mjesnoj dvorani Rosenhalle koja je te večeri bila dupkom puna, preko 500 posjetitelja i izvođača. Prisutan je bio i gradonačelnik gospodin Johann Kaufmann

Gradonačelnik St. Stefan im Rosental i direktor dr. Karl Pfeiler

Der Bürgermeister von St. Stefan im Rosental und Herr Karl Pfeiler, Direktor der Musikschule St. Stefan im Rosental

Izvođači koncerta su bili učenici Musikschule St. Stefan im Rosental-Kirchbach-Jagerberg, Mješoviti zbor St. Stefan im Rosental, Big Band St. Stefan im Rosental kao i drugi mjesni ansambli, te Ženski zbor KOREZIN iz Čavla (sastavljen od 25 članica zbora, voditelja maestra Mladena Žmaka i predsjednice Željke Frlan) i tamburaški sastav „Stjepan-Bujan-Stipić“ (pod vodstvom Tomislava Cvrtila) iz Čakovca u Međimurju. Ovaj raskošni koncert organizirao je i duhovito vodio njemačkom i hrvatskom Dr. Karl Pfeiler, direktor Musikschule St. Stefan im Rosental.

Na početku koncerta pozdravio je sve prisutne goste i izvođače uključujući zbor KOREZIN, te pojedinačno nas iz HAD Zagreb Alidu Poljak, prof. savjetnicu,

So half dieses Jahr die Kroatisch-österreichische Gesellschaft Zagreb dem Frauenchor Korezin aus Čavle bei Rijeka, am großen Konzert „Steierisch-kroatischer Abend“ teilzunehmen. Das Konzert wurde am 3. November 2017 von der Musikschule St. Stefan im Rosental veranstaltet. Auf ihrer Fahrt nach Österreich hielt der Bus mit 20 Chormitgliedern in Zagreb an und nahm einige Mitglieder der KÖG Zagreb als Begleitung mit.

Das Konzert „Steierisch-kroatischer Abend“ fand in der, an diesem Abend gepackt vollen, Rosenhalle statt. Über 500 Besucher, darunter auch der Bürgermeister Herr Johann Kaufmann, waren dabei.

Željka Frlan predaje Dr .Pfeileru poklon u ime Ženskog zbora KOREZIN

Frau Željka Frlan übergibt an Dr. Pfeiler im Namen des Frauenchors Korezin das mitgebrachte Geschenk

potpredsjednicu HAD i voditeljicu glazbenih aktivnosti, mag. Kristinu Gamiršek Šnidaršić, glavnu urednicu MALE-NOVINE/KLEINE-ZEITUNG, mag. Marijana Tomaša sa suprugom, člana UO HAD Zagreb. Na programu koncerta je bilo 20 glazbenih točaka svaka s više izvedbi. Izvodila se narodna, popularna zabavna i plesna glazba, a zadovoljna publika je često oduševljeno aplaudirala. Uz glazbeni program posluživani su ukusno pripremljeni štajersko-hrvatski kulinarski specijaliteti. Mjesna sredstva informiranja odmah su tome izvijestila na naslovnoj stranici portala St. Stefan im Rosental: www.rosental.at/Marktgemeinde

Veliki nastup Mješovitog zbora MS St. Stefan im Rosental, Muškog zbora St. Stefan im Rosental i Ženskog zbora KOREZIN pod vodstvom Karl Faulanda

Der große Auftritt des Gemischten Chores der MS St. Stefan im Rosental, des Männerchores St. Stefan im Rosental und des Frauenchores Korezin unter der Leitung von Karl Fauland

Tanzmusi - nadareni učenici, a napose su nas oduševljavali mali harmonikaši, MS St. Stefan im Rosental izvode domaću plesnu glazbu pod vodstvom gđe Ursule Suppan-Garber

Tanzmusi – begabte Schüler. Vor allem waren wir von den kleinen Akkordeonisten der MS St. Stefan im Rosental begeistert, die heimische Tanzmusik unter der Leitung von Frau Ursula Suppan-Garber aufführten

Slijedeći dan do podne prošetali smo i razgledavali mjesto. Sankt Stefan im Rosental je ljupki gradić, nalazi se u jugoistočnom dijelu austrijske savezne zemlje Steiermark (Štajerska), tridesetak km južno od Graza.

Die Teilnehmer waren Schüler der Musikschule St. Stefan im Rosental-Kirchbach-Jägerburg, der gemischte Chor St. Stefan im Rosental, die Big Band St. Stefan im Rosental sowie andere lokale Ensembles, und die Gäste aus Kroatien: der Frauenchor Korezin aus Čavle (20 Sängerinnen, Chorleiter Maestro Mladen Žmak und Chorpräsidentin Frau Željka Frlan) und das Tamburica-Ensemble „Stjepan-Bujan-Stipić“ (geleitet von Tomislav Cvrtić) aus Čakovec in Međimurje.

Das wunderbare Konzert wurde von Dr. Karl Pfeiler, dem Direktor der Musikschule St. Stefan im Rosental, organisiert und auch in beiden Sprachen, Deutsch und Kroatisch, geistreich moderiert.

Ovaj gradić ima oko 4 tisuće stanovnika. Bave se poljoprivredom, posebno uzgojem ruža, šumskim gospodarstvom, pčelarstvom i turizmom. U središnjem dijelu Rosentala nalazi se na 10.000 kvadratnih metara cvjetni park s rozarijem od 500 grmova preko 120 vrsti ruža. St. Stefan je sav u znaku ruža, pa je takav i njihov amblem.

U St. Stefanu im Rosental je srednja glazbena škola Musikschule St. Stefan im Rosental s još dva odjela u obližnjim naseljima Kirchbach i Jagerberg. Ovu glazbenu školu redovito pohađa preko 300 učenika. Njeguje se popularna i narodna, jazz i klasična glazba, te muziciranje na starinskim instrumentima kao „Hackbrett“ „Zilher“ i drugi. Školu vodi direktor Mag. art. Dr. phil. Karl Pfeiler uz brojne profesore i nastavnike. Musikschule St. Stefan im Rosental orijentirana je na suradnju i natjecanja s drugim glazbenim školama u Austriji i drugim zemljama kao Hrvatskoj, Finskoj, Sloveniji i drugima. Muziciranje i pjevanje su duboko usađeni u narav Štajeraca, oni kažu „GLAZBA ZBLIŽAVA LJUDE I UZ GLAZBU SE BOLJE ŽIVI“!

Nakon što smo prošetali po St. Stefanu i obližnjem Leibnitzu vratili smo se u St. Stefan gdje smo prije odlaska svi bili počašćenim izvrsnim slasticama. Zahvaljujući se na ljubaznom prijemu oprostili smo se od dr. Pfeilera i njegove supruge pozivajući ih u Zagreb. Cijelim putem do Zagreba raspoložene KOREZINKE zabavljale su nas svojim milozvučnim pjevušenjem pjesama Hrvatskog primorja, a mi smo bili zadovoljni prekrasnim i zabavnim doživljajem

Mješoviti zbor MS St. Stefan im Rosental – to je samo jedan od mnogih sastava koji su nam uljepšavali večer. Mali gradić St. Stefan im Rosental nam je pokazao koje bogatstvo i snagu ima Austrija u svojoj mladeži.

Der Gemischte Chor der MS St. Stefan im Rosental ist nur ein der Ensembles, die uns diesen schönen Musikabend gönnten. Das Städtchen St. Stefan im Rosental zeigte uns welches Reichtum und welche Stärke Österreich in seiner Jugend besitzt

Am Anfang begrüßte er alle Gäste und alle Musiker, darunter auch den Frauenchor Korezin, und dann auch einzeln die Gäste aus der KöG Zagreb: Frau Studienrätin Alida Poljak, Vizepräsidentin der KöG Zagreb und Leiterin unserer musikalischen Tätigkeiten, Frau Mag. Kristina Gamiršek Šnidaršić, Chefredakteurin der MALENOVINE/KLEINE-ZEITUNG, und Herrn Mag. Marijan Tomaš, Mitglied des Aufsichtsrates der KöG Zagreb mit Ehefrau. Das Publikum konnte Volksmusik sowie populäre Unterhaltungs- und Tanzmusik hören. Dass sie es genoss, zeigte sie durch häufigen begeisterten Applaus.

Zum musikalischen Programm wurden köstliche steierisch-kroatische Spezialitäten angeboten. Über das erfolgreiche Konzert berichteten die lokalen Zeitungen auf der Titelseite, was unter www.rosental.at/Marktgemeinde St. Stefan im Rosental zu finden ist.

Musikmachen und Singen haben tiefe Wurzeln in der Natur der Steirer geschlagen, oder wie sie es selbst sagen: „MUSIK BRINGT DIE MENSCHEN ZUSAMMEN und MIT MUSIK LEBT MAN BESSER.“

Kristina Gamiršek Šnidaršič

Izvršni Orkestar TAMBURICA „Stjepan-Bujan-Stipić“ i tenor vrlo lijepog glasa Karlo Čeh izvode popularne pjesme Međimurja

Das hervorragende Tamburica-Orchester „Stjepan-Bujan-Stipić“ und der Tenor Karlo Čeh mit seiner sehr schönen Stimme führten populäre Lieder aus Međimurje auf

Ženski zbor Korezin Čavle
Frauenchor "Korezin" aus Čavle

Ženski zbor Korezin osnovan je 1999.g. u Čavlima, mjestu udaljenom 10 km od Rijeke. Zbor ima 22 aktivne članice. Od samog početka vodi ga maestro Mladen Žmak, koji je ujedno i jedan od osnivača zbora. Predsjednica zbora je gospođa Željka Frlan. Klavirsku pratnju zbora izvodi profesorica Vjera Lukšić.

Njegovujemo zajedničku amatersku ljubav prema klasičnim i duhovnim pjesmama, a posebno smo ponosne na svoj doprinos u očuvanju kulturne baštine rodnog kraja i njegovanju domaće besede. 2006.g. dobile smo godišnju nagradu općine Čavle za promicanje kulture. Zbor godišnje ima oko 25 nastupa. Gostovali smo diljem lijepe naše, a također i u inozemstvu, u Bosni, Sloveniji, Mađarskoj, Italiji i Austriji.

Punih 15 godina surađujemo s HAD-om Zagreb posredstvom gđe Alide Poljak, prof. savjetnice, a suradnja je započela još s pokojnom predsjednicom gospođom prof. dr. Gretim Pifat Mrzljak.

Uz pomoć HAD Zagreb održali smo mnogo dogovorenih koncerata u Zagrebu, Grazu i u Beču. Dobili smo pismenu zahvalnicu od članova HAD Zagreb, citiramo: za izbor pjesama te veseli i sjajno izvedeni pokladni maskirani koncert koji smo održali 27.2.2017. u Europskom domu u Zagrebu.

Gegründet wurde der Frauenchor Korezin 1999 in Čavle, einer Ortschaft 10 km von Rijeka entfernt. Er hat 22 aktive Mitglieder. Von Anfang an wird der Chor von Maestro Mladen Žmak geleitet, der zugleich einer seiner Mitbegründer ist. Die Chorpräsidentin ist Frau Željka Frlan. Der Chor wird von Frau Professor Vjera Lukšić am Klavier begleitet. Als Amateurchor pflegen wir gemeinsam unsere Liebe zu klassischen und geistigen Liedern, wobei wir auf unseren Beitrag zur Bewahrung der Kultur und der Tradition unserer Heimat und auf die Pflege unseres heimatlichen Dialektes besonders stolz sind. 2006 erhielten wir den Jahrespreis der Gemeinde Čavle für die Förderung der Kultur. Jährlich hat der Chor etwa 25 Auftritte. Wir gastierten in ganz Kroatien, aber auch im Ausland (Bosnien und Hercegovina, Slowenien, Ungarn, Italien und Österreich). Schon 15 Jahre lang dauert unsere erfolgreiche Zusammenarbeit mit der KÖG Zagreb, die noch mit der verstorbenen Präsidentin, Frau Dr. Greta Pifat Mrzljak, begann, und heute Frau Studienrätin Alida Poljak zu verdanken ist.

Mit Hilfe von KÖG Zagreb konnten wir zahlreiche Konzerte in Zagreb, Graz und Wien geben. In einem Brief bedankten sich bei unserem Chor die Mitglieder der KÖG Zagreb „für die Auswahl der Lieder sowie das fröhliche und vorzügliche Faschingskonzert am 27. Februar 2017 im.“ Auch dieses Konzert fand statt unter Unterstützung von Prof. Alida Poljak, Herrn Präsidenten Dr. Neven Žarković und der Gesellschaftssekretärin Frau Brnjas Kraljević.

I ovaj koncert smo izveli uz podršku prof. Alide Poljak, predsjednika dr. Nevena Žarkovića i tajnice gđe. Brnjas Kraljević. Naša plodonosna suradnja i dalje traje na obostrano zadovoljstvo. Vrlo se radujemo idućem nastupu na koncertu u St. Stefanu im Rosental u Austriji. Nadamo se da će svi slušatelji i ovaj put biti zadovoljni izborom pjesama. U dogovoru s austrijskim organizatorom razveselit ćemo ih jednom pjesmom na njemačkom jeziku. I ovaj susret organiziran je posredstvom vrijedne profesorice gđe Alide Poljak, kojoj se i ovom prigodom zahvaljujemo.

Željka Frlan
Predsjednica Ženskog zbora Korezin

Zur beidseitiger Zufriedenheit setzt sich unsere fruchtbare Zusammenarbeit weiterhin fort. So freuen wir uns schon sehr auf die Teilnahme am Konzert in St. Stefan im Rosental in Österreich und hoffen, dass das Publikum auch dieses Mal mit unserer Liederwahl zufrieden sein wird. Mit dem österreichischen Veranstalter haben wir schon vereinbart, dass wir das Publikum mit einem Lied in deutscher Sprache erfreuen werden. Die Teilnahme am Konzert in St. Stefan im Rosental wäre ohne die Vermittlung der arbeitsamen Frau Prof. Alida Poljak nicht möglich, wofür wir ihr bei dieser Gelegenheit herzlich danken möchten.

Željka Frlan
Präsidentin des Frauenchors Korezin

Cijeli Ženski zbor *Korezin* koncertno je nastupio kostimiran u pokladnom stilu 27. veljače 2017. u Europskom domu u Zagrebu donijevši nam kvarnerski karnevalski ugođaj i veselje.

Der Frauenchor Korezin hat am Februar 27. 2017. im Europa-Haus in Zagreb mit einem vorzüglichen fröhlichen Faschingskonzert im Kvarner Stil aufgetretet

Frauen in der Musik der Romantik

Žene u glazbi romantike

Sie standen im Mittelpunkt eines sehr gut besuchten Liederabends am 20. April im Festsaal des Bezirksamtes Währing in Wien.

Die in Zagreb geborene und in Wien lebende Sandra Wigh Hrašćanec beeindruckte mit ihrem dramatischen Mezzosopran und ihren ausgesprochen stimmungsvollen Interpretationen. Die sehr einfühlsame Klavierbegleitung steuerte der ebenfalls in Wien lebende chinesische Pianist Yu Chen bei. An der Violine war eine Komposition lang die junge Chinesin Qian Liu zu hören.

Als Veranstalter zeichnete die Österreichisch-Kroatische Gesellschaft (ÖKG) verantwortlich deren Präsident Dipl.-Ing. Nikolaus Berlakovich (Bundesminister a.D., Abgeordneter zum Nationalrat) die Grußworte sprach und eingangs erklärte, dass das Konzert Teil eines gleichnamigen Projektes und des offiziellen Programms des Kulturjahres Österreich – Kroatien 2017 ist. Die Moderatorin des Abends Dr. Susan Milford (Vorstandsmitglied der ÖKG) erörterte den besonderen Fokus des Abends bzw. des Projektes, das noch durch eine CD-Aufnahme und ein Konzert in Zagreb am 26. Oktober abgerundet wird.

Begrüßung von Sandra Wigh Hrašćanec durch den ÖKG-Präsidenten Nikolaus Berlakovich.

Predsjednik AHD g. Nicolaus Berlakovich pozdravlja gosp. Sandru Wigh Hrašćanec prije početka koncerta održanog u Beču 20. travnja 2017.

Bile su u središtu vrlo dobro posjećene večeri pjesama 20. travnja u svečanoj dvorani područnog ureda Währing u Beču.

Rođena u Zagrebu, a živi u Beču, Sandra Wigh Hrašćanec ostavila je snažan utisak svojim dramatskim mezzosopranom i izvedbom punom izrazitog ugođaja. Vrlo suosjećajnu klavirsku pratnju vodio je kineski pijanist Yu Chen koji također živi u Beču. Od strane mlade kineskinje Qian Liu čuli smo kompoziciju na violini.

Odgovorni organizator bilo je Austrijsko-Hrvatsko Društvo (ÖKG) čiji je predsjednik Dipl.-Ing. Nikolaus Berlakovich (bivši savezni ministar, član nacionalnog vijeća), koji je u pozdravnim riječima pojasnio da je koncert dio istoimenog projekta i službeni program godine kulture Austrija-Hrvatska 2017. Moderatorica večeri Dr. Susan Milford (članica Upravnog odbora ÖKG) naglasila je poseban fokus večeri, odnosno projekta, koji će biti zaokružen CD-snimkom i koncertom 26. listopada u Zagrebu.

Ein Aspekt ist dabei auf den Schutz, die Bewahrung und Pflege des gemeinsamen Kulturerbes von Österreich und Kroatien, damit auch des Europäischen Kulturerbes, das ein wichtiges Anliegen der Europäischen Union (EU) ist, ausgerichtet. Der zweite Aspekt beleuchtet die Rolle von Frauen als Musikerinnen, wobei hier vor allem komponierende Frauen ins Zentrum der Aufmerksamkeit gerückt werden. Sie wurden oft an der Ausübung und Weiterentwicklung ihres musikalischen Talents gehindert, ihre Werke nur selten bis überhaupt nicht aufgeführt. Dennoch gelang es einigen Komponistinnen am Ende des 19./Anfang des 20. Jahrhunderts sich einen Platz in dem von Männern dominierten Musikleben zu erobern. Umso erfreulicher ist dabei die Tatsache, dass Luisa Erödy Lios, eine gebürtige Wienerin (geb. Drasche-Wartinberg) und Dora Pejačević aus Kroatien zu diesen Frauen zählen. Seit dem ersten Frauentag sind mittlerweile mehr als 100 Jahre vergangen. Die gesellschaftliche, rechtliche und soziale Situation der Frauen hat sich seither grundlegend verändert. Die Bedeutung dieser Veränderung gilt es bewusst zu machen und vor allem auch die Geschichte jener Frauen, denen sie zu verdanken ist. So stand der erste Liederblock ganz im Zeichen von Luisa Erdödy Lios (1853 – 1924). Ihre Kompositionen wurden zuletzt 1898 im Wiener Musikverein aufgeführt. Kritiker ihrer Zeit bezeichneten Lios u.a. als "eine geniale Komponistin". Sie heiratete nach Kroatien und engagierte sich auch stark im karitativen bzw. sozialen Bereich. So gründete sie z.B. das erste Privat-Krankenhaus „Sanité" in ihrem Anwesen. Diese Einrichtung ist auch heute noch im Schloss von Novi Marof in Betrieb.

Pritom je naglašen aspekt zaštite, čuvanja i njegovanja zajedničkog kulturnog nasljeđa Austrije i Hrvatske, a time i europskog kulturnog nasljeđa, što je važan zahtjev Europske unije (EU). Drugi je aspekt rasvijetlio ulogu žena kao glazbenica, pri čemu su u središte pažnje prije svih stavljene žene skladateljice. One su često sprječavane u iskazivanju i daljem razvitku svoje glazbene nadarenosti, a njihova djela nisu nikada ili tek rijetko izvođena. Ipak su si neke skladateljice uspjele krajem 19./početkom 20. stoljeća osvojiti mjesto u glazbenom životu kojim su dominirali muškarci. Stoga pritom raduje činjenica da se među te žene ubrajaju Luisa Erödy Lios, rođena Bečanka (rođena Drasche-Wartinberg) i Dora Pejačević iz Hrvatske. Od prvog dana žena prošlo je više od 100 godina. Društvena, pravna i socijalna situacija žena otada se iz osnova promijenila. Važno je biti svjestan značenja tih promjena a prije svega povijesti onih žena kojima smo za te promjene zahvalni. Tako je prvi blok pjesama bio sav u znaku Luise Erdödy Lios (1853 – 1924). Njezine kompozicije su posljednji puta izvođene 1898 u bečkom Musikvereinu. Kritičari tog vremena označavaju Lios između ostalog kao "Genijalnu skladateljicu". Udala se u Hrvatsku i jako se angažirala u karitativnom i socijalnom području. Tako je, npr., osnovala prvu privatnu bolnicu „Sanité" u svom vlasništvu. Ta ustanova i danas radi u dvorcu Novi Marof. U središtu drugog bloka pjesama bile su isključivo pjesme Richarda Wagnera (1813 – 1883). Ciklus pjesama, sastoji se od pet prekrasnih simfonijskih pjesama, nastalih tijekom njegovog švicarskog egzila u Zürichu, a stvoren je za dramatičan ženski glas.

Ausschließlich Kompositionen von Richard Wagner (1813 – 1883) standen im Zentrum des zweiten Liederblocks. Der Liederzyklus, bestehend aus fünf wunderschönen symphonischen Liedern, entstanden während seines Schweizer Exils in Zürich und wurde für eine dramatische Frauenstimme geschaffen. Ausschlaggebend dafür war die zwischen ihm und Mathilde Wesendonck (1828 – 1902) entflammte Leidenschaft und Liebe, deren Zukunft allerdings die jeweiligen Ehepartner im Weg standen. Ihre Sehnsucht entlud sich in Folge in Literatur und Musik. Wagner vertonte die Gedichte seiner Muse Mathilde und die beiden Lieder „Schmerzen“ und „Träume“ dienten ihm zudem als Studien zu seiner Oper „Tristan und Isolde“, die eine Revolution in der Welt der Oper auslöste.

Der letzte Liederblock war der kroatischen Komponistin Dora Pejačević (geboren 1885 in Budapest) gewidmet, die ausschließlich deutschsprachige Texte vertonte. Selbst in ihrem Heimatland Kroatien wurde ihr bis vor einigen Jahrzehnten kaum Beachtung geschenkt. Sie starb mit nur 38 Jahren unmittelbar nach der Geburt ihres ersten Kindes 1923 in München. Ihr gebildetes, großbürgerliches Elternhaus förderte ihr schon früh erkanntes musikalisches Talent. Sie studierte in Dresden und München und machte bald schon mit eigenen Kompositionen auf sich aufmerksam. Ihr wurde außerdem auch eine literarische Begabung nachgesagt. Getrieben von unaufhaltsamer Neugier und kreativer Unruhe bildete sie ihre Musikkenntnisse stets auch autodidaktisch weiter. Zahlreiche Reisen und Kontakte mit herausragenden Intellektuellen und Künstlern jener Zeit – mit Rainer Maria Rilke und Karl Kraus verband sie eine enge Freundschaft – befruchteten ihre Kreativität und wirkten sich auch bei der Auswahl der literarischen Vorlagen für ihre Vokallyrik inspirierend aus.

Odlučujuća je za to bila rasplamsala strast i ljubav između njega i Mathilde Wesendonck (1828 – 1902), čijoj su budućnosti ipak na putu bili bračni partneri u Beču. Stoga se je njihova strast razvila u literaturi i glazbi. Wagner je uglazbio pjesme svoje muze Mathilde i obje pjesme „Boli-Schmerzen“ i „Snovi-Träume“ služili su mu k tome kao studije za njegovu operu „Tristan i Isolda“, koja je pokrenula revoluciju u svijetu opere.

Posljednji blok pjesama bio je posvećen hrvatskoj skladateljici Dori Pejačević (rođena 1885. U Budimpešti), koja je uglazbljivala isključivo tekstove na njemačkom jeziku. Čak u njevoj domovini Hrvatskoj bila joj je jedva posvećivana pažnja do prije nekoliko desetljeća. Umrula je sa samo 38 godina neposredno nakon poroda svojeg prvog djeteta 1923 u Münchenu. Njen obrazovani, veliko-gradanski roditeljski dom ohrabrivao je njenu rano otkrivenu glazbenu nadarenost. Studirala je u Dresdenu i Münchenu i brzo je na sebe skrenula pažnju vlastitim skladbama. Osim toga pokazala je i literarnu nadarenost. Pokretana nezaustavljivom znatiželjom i stvaralačkim nemirom gradila je dalje svoja glazbena znanja i autodidaktikom. Brojna putovanja i kontakti s istaknutim intelektualcima i umjetnicima tog vremena – s Rainer Maria Rilkeom i Karlom Krausom povezivalo ju je prisno prijateljstvo – oplodila su njeno stvaralaštvo i djelovala inspirirajuće na izbor literarnih predložaka za njenu vokalnu liriku.

Ihr Nachlass umfasst 57 vollendete Werke, die auch zahlreich aufgeführt wurden, sowohl in Kroatien als auch im Ausland.

Fazit: Ein rundum gelungener Liederabend mit einem sorgfältig zusammengestellten Programm, höchst beeindruckenden Darbietungen und ein – auch aus historischer Sicht betrachtet - ausgesprochen wichtiger sowie wertvoller Beitrag zum „Kulturjahr 2017 Österreich-Kroatien“!

Dr. Susan Milford

Njena ostavština obuhvaća 57 dovršenih djela, od kojih su brojna izvođena, kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu.

Zaključak: Sve u svemu uspješna večer pjesama s brižljivo sastavljenim programom, s vrlo impresivnim izvedbama te jedan – također promatrano s povijesnog stajališta – izrazito važan kao i vrijedan doprinos „Godini kulture 2017. Austrija-Hrvatska“!

Dr. Susan Milford

HOKUD Sloboda, Zagreb – NAŠ NOVI SURADNIK

HOKUD „Sloboda“ Zagreb – unser Mitglied

Zusammenfassung

2016 begann unsere erfolgreiche Zusammenarbeit mit der Kultur- und Kunstgesellschaft der Kroatischen Handwerker (HOKUD) „Sloboda“ / „Freiheit“, die unter der Schirmherrschaft des Handwerkervereins der Stadt Zagreb wirkt. Dieses Jahr nahm der HOKUD-Chor „Sloboda“ an der feierlichen Verleihung des KöG-Preises an das österreichische Kulturforum Zagreb teil. Am 17. Juni 2017 organisierten unsere beiden Gesellschaften eine gemeinsame Studienreise nach Bjelovar anlässlich des 300. Geburtstages der Kaiserin Maria Theresia. Der HOKUD-Chor gab ein Promenadekonzert im Stadtzentrum von Bjelovar und sang am Abend bei der Messe in der Kathedrale.

HOKUD „Sloboda“ wurde 1872 gegründet und war eine der ersten Kultur- und Kunstgesellschaften in diesem Teil Europas. Das Hauptziel der Gesellschaft war, dem Handwerkerstand Möglichkeit zu geben, sich im Singen zu unterrichten und auszubilden, um mit dem Singen das kroatische Lied zu verbreiten und Wohltätigkeitsfeste zu veranstalten. Bald wird auch Unterricht im Zeichnen, Lesen, Schreiben (in kroatischer und deutscher Sprache) sowie in Erdkunde eingeführt. Der Unterricht wurde von den bekanntesten Dirigenten und Komponisten unserer Musikvergangenheit gegeben. Der Chor verdankt seine Langlebigkeit Generationen der enthusiastischen Sängern und Mitgliedern des Handwerkervereins Zagreb, unter dessen Schirmherrschaft er noch heute unter dem alten Motto „UNSEREM HEIM STETIG VON NUTZEN SEI UNSER SINGEN UND UNSERE ARBEIT“ tätig ist. Jährlich hat der Chor an die zwanzig Auftritte, was für einen Amateurchor eine durchaus beneidenswerte Zahl ist. Seine kostbare Fahne wurde 1992 dem Museum der Stadt Zagreb als Kulturdenkmal von hohem künstlerischen Wert geschenkt und ist heute als Dauerexponat im Museum ausgestellt. Die 1899 vorgestellte und gesegnete Gesellschaftsfahne wurde nämlich nach einem Entwurf des berühmten kroatischen Malers Bela Čikoš-Sesija mit Gold- und Silberfäden gestickt, während ihr Stock und Spitze nach den Plänen des Architekten Hermann Bollé angefertigt wurden.

Suradnja Hrvatsko austrijskog društva prijateljstva Zagreb (HAD Zagreb) s Hrvatskim obrtničkim kulturno umjetničkim društvom (HOKUD) Sloboda, koje djeluje pod pokroviteljstvom Udruženja obrtnika Grada Zagreba, počela je 2016. godine. Ove je godine zbor sudjelovao u svečanosti HAD-a Zagreb – dodjela nagrade HAD-a Austrijskom kulturnom forumu. Dana 17. 6. 2017. organizirano je zajedničko studijsko putovanje u Bjelovar povodom obilježavanja 300-te godine od rođenja carice Marije Terezije koja je 1756. donijela odluku o planskoj izgradnji Bjelovara kao novog središta Varaždinske vojne granice za obranu od Turaka. Dodatno, HOKUD „Sloboda“ je u centralnom parku grada održao promenadni koncert a u Katedrali pjevanjem sudjelovao u svetoj misi.

HOKUD Sloboda osnovano je 1872. godine kao jedno od prvih kulturno umjetničkih društava u ovom dijelu Europe. Osnovna je svrha Društva bila *obrtničkom stališu dati prigodu da se podučí i izobrazí u pjevanju, pjevanjem širiti hrvatsku pjesmu, priređivati društvene zabave u dobrotvorne svrhe*, a ubrzo se uvodi i poduka u risanju, čitanju, pisanju na hrvatskom i njemačkom jeziku te zemljopisu. Značajno je, da je u tadašnjem Zagrebu sa samo 27.000 stanovnika zbor imao čak 120 aktivnih članova.

Vodili su ga najpoznatiji dirigenti i kompozitori naše glazbene prošlosti: Ivan pl. Zajc koji je za sobom ostavio opus od 19 opera (najpoznatija: „Nikola Šubić Zrinski“), 26 opereta, i još oko 1.500 raznovrsnih muzičkih djela; Rudolf Matz - jedan od najaktivnijih pokretača glazbenoga života u Zagrebu, ostvario je iznimno opsežan opus, posebno u područjima komorne glazbe, osnovao je i vodio više glazbenih društava, orkestrara, ansambla i zborova, a utemeljio je i udruženje glazbenih pedagoga Hrvatske i bio njegov predsjednik; Jakov Gotovac - dirigent i skladatelj 8 opera (najpoznatija: „Ero s onoga svijeta“), velikog broja orkestralnih i zbornih djela i solo pjesama, i drugi. Od samog osnutka pa do danas zbor je sudjelovao u mnogim događanjima važnim za grad Zagreb i Hrvatsku. Kad je car Franjo Josip I. dana 14.X.1895. godine otvorio Hrvatsko zemaljsko kazalište zbor je nastupio u masovnim zbornim scenama opere. Pjevao je kod dočeka princa Rudolfa i princeze Štefanije, kod obilježavanja 50. i 60. obljetnice misnikovanja Sv. oca pape Leona XIII., te kod obilježavanja obljetnica A. G. Matoša, jednog od najpoznatijih hrvatskih pisaca (pjesnik, novelist, feljtonist, esejist, putopisac), i Milke Trnine, hrvatske operne umjetnice koja je bila članica državne opere u Münchenu, prva Tosca londonskog Covent Gardena i Metropolitan Opera Housea.

Sudjelovao je kod prijenosa kostiju Janka Draškovića - hrvatski političar i "najstariji hrvatski preporoditelj", Petra Zrinskog i Krste Frankopana - vođe pokreta hrvatskog i mađarskog plemstva protiv apsolutističke politike Habsburgovaca u razdoblju od 1664. do 1671. godine, te na sprovodima Stjepana Radića, hrvatskog političara, književnika, prevoditelja i publicista, utemeljitelja Hrvatske pučke seljačke stranke, velikog borca za hrvatsku državnost za vrijeme i Austro-ugarske monarhije i Kraljevine Jugoslavije; Ante Starčevića - hrvatskog političara, publiciste i književnika, koji je još za života kao politički vođa i glavni ideolog hrvatskog nacionalizma nazvan Ocem domovine; dr. Franje Račkog – hrvatskog povjesničara, publicista, kulturnog djelatnika i narodnjačkog političara, nazvanog i „otac hrvatske moderne kritičke historiografije“; Eugena Kumičića - književnika i političara, koji se smatra predvodnikom naturalizma u hrvatskoj književnosti, a kao političar pripadao je najznamenitijim Istranima svog vremena koji su branili, čuvali i štitili hrvatski nacionalni duh za burnih vremena talijanizacije Istre.

Svoju dugovječnost zbor zahvaljuje generacijama pjevača entuzijasta i članova Udruženja obrtnika grada Zagreba pod čijim pokroviteljstvom djeluje do danas, a sve pod geslom: „U KORIST NAM DOMU BILA NAŠA PJESMA I NAŠ RAD“. Po uzoru na pretke, zbor redovno sudjeluje u događanjima Udruženja obrtnika grada Zagreba, nastupa u dobrotvorne svrhe za škole, crkve, domove umirovljenika, za nezbrinute građane, djecu u dječjim domovima i sve one koji vole zbornu glazbu. Također je redovno i na natjecanjima i smotrama zagrebačkih glazbenih amatera u organizaciji Centra za kulturu Trešnjevka te uvijek dobiva laskave kritike ocjenjivačke komisije. Godišnje ima dvadesetak nastupa, što je zavidan broj za amaterski zbor.

Nakon koncerta, od pohvala i čestitki za vrhunsku izvedbu koncerta posebno nas je dirnula mala igra riječi predsjednika Udruženja obrtnika grada Zagreba, gosp. Antuna Trojnara: „Dok je obrtnika, bit će i „Slobode“, a dok je slobode bit će i obrtnika“.

Nach dem Konzert gab es viel Lob und Gratulationen für die hervorragende Darbietung. Besonders einprägsam war das kleine Wortspiel des Präsidenten der Handwerker-gesellschaft der Stadt Zagreb, Herr Antun Trojnar: „Solange es Handwerker gibt, wird es auch „Freiheit“ geben, und solange es Freiheit gibt, wird es auch Handwerker geben“.

Dana 30. ožujka 2017. HOKUD Sloboda obilježilo je 145. godinu neprekinutog rada svečanim koncertom u prostorijama muzeja Mimara, a kao gost nastupio je i zbor Ivan Kukuljević Sakcinski. Članovi HAD-a koji su prisustvovali koncertu bili su oduševljeni i izvedbom pjesama i konferansom. Na domjenku nakon koncerta, od pohvala i čestitki za vrhunsku izvedbu koncerta posebno nas je dirnula mala igra riječi predsjednika Udruženja obrtnika grada Zagreba, gosp. Antuna Trojnara: „Dok je obrtnika, bit će i „Slobode“, a dok je slobode bit će i obrtnika“. Druženje izvođača i uzvanika potrajalo je dok sva grla nisu bila promukla od pjesme.

O ZASTAVI HOKUD „SLOBODA“

Godine 1899. HOKUD „Sloboda“ odlučio je izraditi zastavu Društva. Odabran je predložak umjetnika Bele Čikoša koji je, citiram, „učinjen u novom osobnom duhu dekorativnog simbolizma, s naznakama profinjene elegancije i dekorativne plošnosti“, kako je to lijepo opisala gđa. Željka Kolveši, muzička savjetnica u Muzeju grada Zagreba. Davni kroničar Društva zapisao je: „Po nacrtih poznatog hrvatskog umjetnika Bele Čikoša-Sesije izvezla ga je zlatnom i srebrnom srmom gospođa Klotilda Antonini, supruga uglednog slikara i priznata

Über die Fahne der HOKUD „Sloboda“ (Kultur- und Kunstgesellschaft der Kroatischen Handwerker „Freiheit“)

1899 wurde in der HOKUD „Sloboda“ beschlossen, eine Fahne der Gesellschaft anfertigen zu lassen. Als Vorlage wählte man den Entwurf der Künstlers Bela Čikoš, „der im neuen, eigenartigen Geiste des dekorativen Symbolismus mit einer Andeutung feiner Eleganz und dekorativer Flachheit angerfertigt wurde“, wie es Frau Željka Kolveši, Musikrätin im Museum der Stadt Zagreb, schön beschrieb. Ein damaliger Chronist der Gesellschaft schrieb nieder:

vještakinja u umjetničkom vezu“. Kuma zastavi bila je barunica Olga Vranicani - Dobrinović. Stijeg i lira zastave izrađeni su besplatno u Školi za umjetnost i obrt prema nacrtu arhitekta Hermanna Bollea.

Zastava je proglašena kulturnim spomenikom visoke umjetničke vrijednosti i kao takva iziskuje posebnu pažnju. Stoga je odbor za proslavu 120. obljetnice društva odlučio predati zastavu na trajno čuvanje Muzeju grada Zagreba, što je i učinjeno na cjelovečernjem koncertu u Hrvatskom glazbenom zavodu. Tim se činom željelo odati poštovanje vrijednoj baštini koju su nam namirili naši preci. Zahvaljujući Muzeju grada Zagreba zastava je obnovljena, i osvježena blista u trajnoj postavi muzeja, gdje govori o divnom zajedništvu obrtnika i umjetnika u želji da stvore nešto lijepo i trajno.

Marijan Tomaš, član UO HOKUD Sloboda i član UO HAD-a Zagreb

„Nach der Vorlage des kroatischen Künstlers Bela Čikoš-Sesija wurde die Fahne mit Gold- und Silberfäden von der für ihr Geschick bekannten Stickerin Frau Klotilda Antonini, Gattin des angesehenen Malers, kunstvoll gestickt.“ Die Fahnenpatin war die Baronin Olga Vranicani-Dobrinović. Fahnenstock und –spitze wurden in der Schule für Kunst und Gewerbe nach den Plänen des Architekten Hermann Bollé gratis angefertigt. Die Fahne ist zum Kulturdenkmal vom hohen künstlerischen Wert erklärt worden, und als solches verdient sie besondere Pflege. Aus diesem Grund beschloss der Ausschuss für das 120. Jubiläum der Gesellschaft, die Fahne an das Museum der Stadt Zagreb zur Aufbewahrung abzugeben, was dann auch anschließend an das festliche Konzert im Kroatischen Musikinstitut in Zagreb getan wurde. Es war ein Akt der Ehrerbietung an das wertvolle Erbe, das uns unsere Vorfahren vermacht haben. Dank dem Museum der Stadt Zagreb wurde die Fahne restauriert und glänzt jetzt, erfrischt, im Dauerbestand des Museums, wo sie von der wunderbaren Zusammenarbeit der Handwerker und Künstler erzählt, in ihrer gemeinsamen Bestrebung, etwas Schönes und Dauerhaftes zu schaffen.

Izazov moderne Zagreb – Beč oko 1900.

Die Herausforderung der Moderne: Zagreb – Wien um 1900

Izložba Izazov moderne Zagreb – Beč oko 1900. održana je od 9. veljače do 8. svibnja 2017. u Klovićevim dvorima u Zagrebu. Ova izložba aktualizirala je višestoljetne veze dvaju gradova

Beč je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u doba velikih izazova na gospodarskom i kulturnom planu unatoč političkim turbulencijama u Austrougarskoj Monarhiji postao mjesto rođenja moderne, jednog od najoriginalnijih i najinventivnijih pokreta u području umjetnosti, arhitekture, glazbe, književnosti, psihologije, filozofije i stila života. Bečka kultura je na prijelazu stoljeća, posebno na području vizualne kulture, ali i na svim ostalim planovima postala meritum gradovima Srednje Europe, pa tako i Zagreba. Bečki teoretičari i umjetnici izvršili su golemi utjecaj na znatan dio kulture 20. stoljeća, filozofije i stila života. Zagrebački umjetnici su vrativši se sa školovanja u bečkim visokim školama i akademijama uz nova stečena znanja i poglede uz svoj su talent u Hrvatskoj ostvarili pravi procvat u umjetnosti, arhitekturi i društvenom području općenito. Tim je veći značaj ove izložbe, na kojoj su po prvi puta povezana prikazana skupocjena ključna djela hrvatskih i austrijskih velikana slikarstva, kiparstva, arhitekture i primijenjene umjetnosti, sinonim secesijskog stilskog pravca Gustava Klimta, Kolmana Mosera,

Die Ausstellung Die Herausforderung der Moderne: Zagreb – Wien um 1900 fand vom 9. Februar bis zum 8. Mai 2017 in der Galerie Klovićevi dvori in Zagreb statt. Diese Ausstellung aktualisierte die jahrhundertlang bestehende Verbindungen zwischen zweier Städte. Um die Jahrhundertwende, der Zeit der großen Herausforderungen in der Wirtschaft und Kultur, wurde Wien, trotz politischen Turbulenzen in der k.u.k. Monarchie, zum Geburtsort der Moderne, einer der originellsten und schöpferischsten Strömungen im Bereich der Kunst, Architektur, Musik, Literatur, Psychologie, Philosophie und des Lebensstils. Die Wiener Kultur um die Jahrhundertwende wurde, insbesondere im Bereich der visuellen Kultur, aber auch in allen anderen Bereichen, zum Maßstab für die Städte Mitteleuropas und so auch für Zagreb. Die Wiener Theoretiker und Künstler beeinflussten enorm den Großteil der Kultur, der Philosophie und des Lebensstils des 20. Jahrhunderts. Die Zagreber Künstler, die an den Wiener Hochschulen und Akademien ausgebildet wurden, brachten ihr neuerworbenes Wissen und die neue Weltanschauung zurück nach Zagreb mit. In Kombination mit ihrer Begabung führte dies zu einer regelrechten Blütezeit in der kroatischen Kunst und Architektur, aber auch in der Gesellschaft im allgemeinen.

Alfreda Rollera, Carla Molla, Josefa Hoffmanna, Vlahe Bukovca, Ivana Meštrovića, Tomislava Krizmana, Roberta Auera, Antonije Krasnik i drugih velikana bečke i zagrebačke moderne. Umjetnine su posuđena iz fundusa Belvedere, Albertine i Austrijske nacionalne knjižnice u Beču, Muzeja Ivana Meštrovića, Muzeja za umjetnost i obrt te Moderne galerije kao i ostalih institucija i privatnih kolekcionara. Vrlo je značajno što što je cijela izložba bila popraćena izvrsnim tekstualnim pojašnjenjima što je posjetiteljima izložbe dodatno omogućilo uvid u tijek događanja zamaha moderne, napose u području arhitekture Beča i Zagreba, čemu imamo zahvaliti postojanje današnje zagrebačke gradske jezgre s draguljima sesijske umjetnosti kao zgrada Rado na Trgu bana Jelačića, kuća Pečić Ilica 43, zgrada Kallina na uglu Gundulićeve i Masarykove ulice te, brojne druge kuće i vile u Zagrebu.

Članovi HAD Zagreb razgledali su ovu izložbu 18.4.2017. uz stručno vodstvo.

Kristina Gamiršek Šnidaršić

Um so größer ist die Bedeutung dieser Ausstellung, auf der zum ersten Mal nebeneinander die wertvollen Schlüsselwerke der großen kroatischen und österreichischen Maler, Bildhauer, Architekten und Kunsthandwerker gezeigt worden sind, darunter von Gustav Klimt, der ein Synonym für die Wiener Secession ist. Außerdem waren auch Werke von Koloman Moser, Alfred Roller, Carl Moll, Josef Hoffmann, Vlaho Bukovac, Ivan Meštrović, Tomislav Krizman, Robert Auer, Antonija Krasnik und anderer Vertreter der Wiener und Zagreber Moderne zu sehen. Die Kunstwerke der österreichischen Autoren kamen aus dem Wiener Belvedere, aus der Albertina und der österreichischen Nationalbibliothek in Wien. Für die Ausstellung wurden außerdem Werke aus dem Ivan Meštrović Museum, aus dem Museum für Kunst und Gewerbe in Zagreb, aus der Modernen Galerie Zagreb sowie aus anderen Institutionen und Privatsammlungen geliehen. Sehr lobenswert ist, dass die Ausstellung mit ausgezeichneten Hintergrundtexten versehen war, was den Besuchern einen tieferen Einblick in die Geschehenisse der Zeit verlieh und damit den Aufschwung der Moderne noch mehr vergegenwärtigte, insbesondere im Bereich der Architektur von Wien und Zagreb. Gerade dieser Epoche haben wir den heutigen Stadtkern von Zagreb zu verdanken, mit seinen prachtvollen Gebäude und Villen, die Perlen der Secessionkunst sind. Die Mitglieder der KÖG Zagreb machten eine fachgeführte Besichtigung dieser Ausstellung am 18. April 2017.

Kristina Gamiršek Šnidaršić

Ivan Kukuljević Sakcinski, začetnik hrvatskog identiteta

Ivan Kukuljević Sakcinski, Wegbereiter der kroatischen Identität

*Anlässlich des 200. Geburtstags von Ivan Kukuljević Sakcinski (1816-1889) wurde vom Kroatischen historischen Museum und dem Stadtmuseum Varaždin im Kroatischen historischen Museum in Zagreb vom Dezember 2016 bis März 2017 die Ausstellung **Ivan Kukuljević Sakcinski, Wegbereiter der kroatischen Identität**, organisiert.*

Im Rahmen ihrer regelmäßigen Ausstellungsbesuche unternahmen die Mitglieder der Kroatisch-österreichischen Gesellschaft Zagreb am 9. Februar 2017 eine fachgeführte Besichtigung dieser Ausstellung. Durch zehn thematische Ganzheiten wurden die Tätigkeiten Kukuljevićs in der Zeit der Entstehung des kroatischen Nationalbewusstseins präsentiert, sowie sein Beitrag auf den Gebieten, die für den nationalen Status des kroatischen Volkes eine Schlüsselrolle spielten. Er eröffnete somit neue Forschungsbereiche für die kommenden Generationen, so dass er mit Recht als Wegbereiter der kroatischen Identität bezeichnet werden kann.

Članovi HAD-a posjetili su izložbu 9. veljače 2017. u slijedu izložaba koje članovi Društva redovito posjećuju. Izložbu su pripremili Hrvatski povijesni muzej i Gradski muzej Varaždin. U Zagrebu je bila otvorena od 8. prosinca do 5. ožujka, a u Varaždinu od 12. travnja do 30. srpnja 2017. Povod je bila 200. obljetnica rođenja Ivana Kukuljevića Sakcinskog (Varaždin, 29. 5. 1816. – Puhakovec (pokraj Svetoga Križa Začretja) 1. 8. 1889. Izložba je prožeta biografskim podacima kroz deset tematskih cjelina u vrijeme oblikovanja hrvatske nacionalne svijesti. Utemeljena je na originalnim predmetima iz fundusa oba muzeja.

Obitelj Kukuljević Sakcinski pripada među najstarije hrvatske plemićke obitelji potekle od hrvatsko-venecijanske loze Kukuljević-Bassani de Sacci, a od 19. stoljeća uz ime Kukuljević koriste kroatizirani oblik Sakcinski. Obiteljsko stablo detaljno to pokazuje u prvoj temi. Druga tema opisuje njegovo školovanje u Varaždinu i Zagrebu. Treća tematska cjelina pokazuje njegovo političko djelovanje. Tu valja naglasiti njegov govor 2. svibnja 1843. godine u Saboru kada zahtijeva uvođenje hrvatskoga jezika kao službenog u školama i uredima. U sljedećoj temi obrađena je njegova arhivska djelatnost. Utemeljitelj je *Društva za jugoslavensku povestnicu i starine* 1850. godine. Kao zemaljski arhivar uveo je nov pristup u arhivskom gradivu kao dijelu nacionalne baštine. Kulturna povijest obrađena je u petoj temi, a njegov rad prepoznaju danas mnoge discipline od arheologije i epigrafike, preko etnologije i povijest umjetnosti, do književne povijesti. U šestoj temi obrađen je povratak u politiku, a nakon sklapanja Austro-ugrasko nagodbe umirovljen je te se povlači iz politike. Kukuljević se nakon pobjede Narodne stranke vraća u aktivnu politiku ali i književnom radu što obrađuje sedma tema. Posljednje tri teme posvećene su zbirci slika i grafika, grbovima i pečatnjacima darovanim Narodnom muzeju te Kukuljevića kao darovatelja i sakupljača za Narodni muzej.

Ovako pomno pripremljena izložba uz 200 godina rođenja, oduševljava svakoga posjetitelja, pokazuje cjelovito Kukuljevićevo djelovanje kao izuzetne osobe 19. stoljeća zaslužne za oblikovanje nacionalnog statusa hrvatskog naroda no nedovoljno poznate široj javnosti. Kukuljević je bio jedan od posljednjih hrvatskih polihistora, izložba to cjelovito pokazuje.

Svaka pohvala organizatorima i autorima.

Ranka Franz-Štern
3. prosinca 2017.

Posjet članova HAD Zagreb izložbi „Hommage à Miljenko Stančić“

Ausstellungsbesuch der KÖG Mitglieder bei der „Hommage à Miljenko Stančić“

Mitglieder der KÖG Zagreb haben am 14. Mai 2017 die dem Maler Miljenko Stančić (1926 – 1977) gewidmete Ausstellung „Hommage à Miljenko Stančić“ besucht. Der Künstler war gleichermaßen vom Publikum geliebt wie von den Kritikern geschätzt. Die Ausstellung wurde in der Kooperation des Kunstpavillons in Zagreb und dem Stadtmuseum Varaždin organisiert. Miljenko Stančić malte nachweisbar an die 700 Bilder, wovon 80 bei dieser Hommage zu sehen waren. Die Auswahl der Werke für diese Ausstellung war für ihre Autorin, die Varaždiner Kustodin Frau Mirjana Dučakijević, daher sicherlich eine große Herausforderung. Wir hoffen, dass diese Ausstellung und ihr Echo in der Öffentlichkeit die Verantwortlichen in Zagreb und Varaždin anregen werden, einen Raum für die Dauerausstellung der Werke dieses großen Künstlers zu finden.

Članovi HAD Zagreb posjetili su 4.5.2017. izložbu koju su zajednički organizirali Umjetnički paviljon u Zagrebu i Gradski muzej Varaždin, a održavala se pod nazivom „Hommage à Miljenko Stančić“ (1926.-1977.). Cilj je izložbe bio povezati Varaždin i Zagreb, dva grada u kojima je slavni slikar proveo najkreativniji dio svog života, a ujedno i obilježiti 90 godišnjicu njegova rođenja i 40 godišnjicu smrti. Na izložbi je prikazano preko 80 njegovih radova iz fonda Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu, Moderne galerije u Zagrebu i Gradskog muzeja Varaždin. S obzirom na veliku popularnost M.Stančića, mnogo se njegovih slika nalazi i u raznim privatnim zbirkama, a uzevši u obzir da je on autor oko 700 slika, (što je dokumentirano, a smatra se da ih ima i puno više) nije bio malen izazov svesti opus Miljenka Stančića na 80 najreprezentativnijih slika koliko je predstavljeno na ovoj izložbi. Stoga je organizacija takve izložbe predstavljala velik izazov za autoricu izložbe, kustosicu i savjetnicu Varaždinskog muzeja g.Mirjanu Dučakijević. Kako bi se naglasila ta veza između Varaždina i Zagreba u životu Miljenka Stančića, izložba nakon Zagreba seli u Varaždin, u izložbene prostore palače Sermage, gdje će biti otvorena 9.8.-29.10.o.g.

Izložba je postavljena kronološki. Zna se da je Miljenko Stančić već u najranijoj mladosti pokazivao znakove izuzetne nadarenosti, da je u gimnaziji izlagao svoje mladenačke radove, no taj je dio njegova opusa nažalost izgubljen. U Zagreb je došao 1946. godine, Akademiju likovnih umjetnosti završio je 1949., a prvu samostalnu izložbu (zajedno s Josipom Vaništom) priredio je 1952. u Muzeju za umjetnost i obrt. Miljenko Stančić je slikar urbanog krajolika, zavičajne nostalgije i baroknih silueta varaždinskog starog grada i crkava koje se naziru u magličastom sutonu. Kod njega dugo prevladava tonsko slikarstvo hladnih, prigušenih boja, i tek se u 1960-tima pojavljuju tople boje, pa se 1962. po prvi put koristi crvenom bojom („Pogled u prolazu“) i prikazuju figure („Kartaši“, 1959.) Smjenjuju se različiti utjecaji i pristupi: nadrealizam („Djevojka i cvijet“), figurativno slikarstvo („Sv.Florijan“), simbolizam, motivi prolaznosti vremena, variranje tema („Ljubavnici“). Izlaže na mnogim skupnim i samostalnim izložbama u zemlji i inozemstvu. Osnivač je grupe petorice, gdje osim njega sudjeluju Ljubo Ivančić, Ivan Kožarić, Valerije Michieli i Josip Vaništa.

Mi, članovi HAD, Zagreb uživali smo u ovoj prelijepoj izložbi. Ono što nam je u znatnoj mjeri kvarilo užitak jest činjenica da se djela ovog velikana i klasika hrvatskog slikarstva mogu vidjeti samo na izložbama, jer niti Varaždin niti Zagreb nisu pronašli primjeren prostor za stalni postav ovog umjetnika, kojeg je podjednako cijenila kritika i voljela publika. Nadamo se da će ova izložba i reakcije posjetilaca pridonijeti rješavanju ove situacije.

Dubravka Kunštek

Izložba *Barokni sjaj Venecije: Tiepolo i suvremenici*

„Der barocke Glanz Venedigs – Tiepolo und seine Zeitgenossen“

Die Ausstellung Der barocke Glanz Venedigs – Tiepolo und seine Zeitgenossen gibt einen vollständigen Einblick in die barocke Malerei des 18. Jahrhunderts in Venedig, deren zentrale Gestalt Giambattista Tiepolo war – ein Maler, der seinen Ruhm dem meisterhaften Gebrauch von Farbe verdankt. Auch sein Sohn Giandomenico, obwohl sein Stil etwas von dem seines Vaters abweicht, war ein bedeutender Maler. Ausgestellt wurden die Bilder des Vaters und Sohns Tiepolo, aber auch ihre Graphiken, worunter sich die Kupferstichserie Scherzi di Fantasia besonders hervortun. Außer der beiden Tiepolos widmet sich die Ausstellung dem Thema Stillleben, das im Barock zum ersten Mal zur eigenständigen Bildgattung wurde. Es waren Werke von niederländischen und flämischen Malern sowie der Malerin Elisabeth Marchioni zu sehen. Besondere Aufmerksamkeit wurde auf dieser Ausstellung dem Thema Veduten, Ruinen und Landschaften, das im Barock besonders beliebt war, geschenkt. Hier sahen wir Werke von Francesco Aviani, Giuseppe Zaisa, Marco und Sebastian Ricci u v.a. Außerdem waren zahlreiche mythologische und allegorische Darstellungen der Maler Pittoni und Dorigny ausgestellt. Am eindruckvollsten auf der ganzen Ausstellung war aber das Gemälde Die Zeit entschleierte die Wahrheit von Giambattista Tiepolo, das eindeutig von Tiepolos Genialität zeugt.

Članovi Hrvatsko-austrijskog društva su u utorak 19. rujna 2019. posjetili Muzej za umjetnost i obrt i razgledali izložbu "Barokni sjaj Venecije - Tiepolo i suvremenici" izloženih slika talijanskih velikana slikarstva uz stručno tumačenje voditelja Muzeja. Posjetu je organizirala Potpredsjednica HAD Zagreb gđa Kristina Gamiršek Šnidaršić. Gospodin Janko Matošević koji nas je u ime Muzeja stručno vodio kroz izložbu izvanredno je prezentirao izložena djela velikih umjetnika i svojim izlaganjem oduševio je članove HAD. Koristimo ovu prigodu da mu se na tome zahvalimo.

Neda Matasović, Članica Predsjedništva HAD

Izložba *Barokni sjaj Venecije: Tiepolo i suvremenici* dala nam je cjelovit uvid u barokno slikarstvo 18. stoljeća u Veneciji. Osamnaesto stoljeće za Veneciju bilo je stoljeće bogatstva i raskoši, ali ujedno i posljednje stoljeće koje je Venecija doživjela kao samostalna republika. Ta raskoš odrazila se i u slikarstvu te se upravo kao glavni protagonist javlja Giambattista Tiepolo. Svoju slavu stekao je upotrebom boja – od nježnih pastelnih nijansa do jarkih tonova, njegove slike jasno se ističu među ostalim suvremenicima. Taj raskošni kolorit odmah možemo uočiti na prvoj Tiepolovoj slici na izložbi, *Bezgrješno začecje*, te je možemo usporediti s djelom njegova suvremenika Piazzette, koji koristi puno suzdržaniji kolorit. Osim Giambattiste Tiepola značajan je i njegov sin Giandomenico. Njih dvojica često su surađivali na oslicima, ali Giandomenico razvija i svoj vlastiti stil u kojemu se odmiče od stila svog oca. Na izložbi su također izloženi bakropisi i crteži Giambattiste i Giandomenica Tiepola, među kojima se najviše ističe Giambattistina serija bakropisa *Scherzi di Fantasia* koja prikazuje brojne fantastične teme gotovo nadrealnog prikaza.

Osim Tiepola, izložba sadrži i djela brojnih drugih slikara iz istog razdoblja. Tako je jedna prostorija posvećena temi mrtve prirode gdje se nalaze djela nizozemskih i flamanskih slikara te djela slikarice Elisabeth Marchioni.

Jedna od značajnijih tema na izložbi je slikarstvo veduta, ruševina i krajolika. Te tri teme u 18. stoljeću objedinjuju se u jednu i postaju izrazito popularne te upravo to slikarstvo ruševne arhitekture privlači slikare zbog svog mističnog i fantastičnog karaktera. Tako među njima na izložbi nalazimo djela Francesca Avianija, Giuseppea Zaisa, Marca i Sebastiana Riccija te mnogih drugih. Izložba sadrži i brojna djela mitološke i alegorijske tematike, između ostalog i djela Giambattiste Pittonija i Louisa Dorignyja, a daleko najimpresivnije djelo je *Vrijeme otkriva istinu* Giambattiste Tiepola, ujedno i najveće djelo na izložbi. Taj kompleksni alegorijski prikaz koji sadrži i glavne karakteristike Tiepolovog slikarstva nedvojbeno nam svjedoči o Tiepolovoj genijalnosti.

Janko Matošević

Izložba DIMITRIJE POPOVIĆ – Retrospektiva 1966.-2016.

DIMITRIJE POPOVIĆ - Retrospektive 1966-2016

Izložba djela Dimitrija Popovića „Misterij metamorfoza“ održana je od 5.1.2017 do 19.3.2017. u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu. To je bila raskošna izložba 340 djela predstavljenih na sva tri kata izložbenog prostora ove galerije. Ova retrospektivna izložba pružila je mogućnost kompleksnog uvida u složenost Dimitrijevog stvaralačkog opusa.

Dimitrije Popović rođen je 1951. na Cetinju, a studij Akademije likovnih umjetnosti završio je u Zagrebu 1976. Njegova velika nadarenost za likovne umjetnosti rano je zapažena te već 1978. izlaže svoja djela u čuvenoj pariškoj galeriji Braumueller zajedno sa Salvadorom Dalijem i drugim tada već poznatim slikarima, da bi za života dalje nastavio izlagati po poznatim europskim galerijama.

Na početku izložbenog prostora bili su predstavljeni Dimitrijevi raniji radovi gdje se prikazuje kao ne-klasični slikar, kada afirmira asamblaž i pokazuje izvanrednu crtačku vještinu. Dalje su slijedili ciklusi Ommaggio a Leonardo, Eros i Tanatos, Prostor i tijelo koji pokazuju Dimitrijevu veliku opsesiju savršenstvom anatomije ljudskog tijela koje u svom originalnom stilu rastače i razvlači u erodirne oblike da bi otkrio duboko skrivene ljudske tajne.

Die Ausstellung der Werke von Dimitrije Popović Mysterium der Metamorphosen fand vom 5. Januar 2017 bis zum 19. März 2017 in der Galerie Klovićevi dvori in Zagreb statt. Die prachtvolle Retrospektive zeigte 340 Werke auf allen drei Etagen der Galerie und gab eine komplexe Einsicht in das vielschichtige Œuvre des Künstlers.

Dimitrije Popović wurde 1951 in Cetinje geboren. Das Studium an der Akademie der bildenden Künste in Zagreb schloss es 1976 ab. Seine große Begabung wurde sehr früh erkannt, so dass er schon 1978 in der berühmten Pariser Galerie Braumueller zusammen mit Salvador Dali und anderen damals schon bekannten Malern ausstellen konnte. Seitdem stellte er in vielen bekannten europäischen Galerien aus.

Im Erdgeschoß des Ausstellungsraums in der Galerie Klovićevi dvori wurden die frühen Werke des Künstlers aufgestellt. Er präsentiert sich hier als ein nicht-klassischer Maler, der das Assemblage affirmiert und seine außerordentliche zeichnerische Fähigkeiten offenbart.

Danach folgten die Zyklen Ommaggio á Leonardo, Eros und Thanatos sowie Raum und Körper, die Popovićs große Faszination mit der Vollkommenheit der Anatomie des menschlichen Körpers zeigen.

Na prvom katu su bili izloženi ciklusi (moderna) Saloma, Marija Magdalena, Ole Dali, Harmonije, Kafka (Preobraženje), Misterijum Luče mikrokozma, Marilyn Monroe, Frojdizmi, Corpus Mysticum, Ave Mantegna, Judita, Mozart (instalacija) te Alegorija o Arkadiji u zadnjoj sobi. Slikajući ženske likove Dimitrije pokazuje svoje izrazito divljenje profinjenosti ženske ljepote.

U središnjem izložbenom dijelu bila je izložena Dimitrijeva nadrealistička instalacija „Pjesma bez riječi“ glasovir i puška fenomenalne elegancije koja će biti izložena u zgradi UNESCO-a Parizu.

Izloženim Dimitrijevim skulpturama napose onim izrađenim u bronci mogli smo se diviti u podrumskom dijelu galerije. Treba pri tome podsjetiti da je prva nagrada HAD Zagreb dodijeljena dr. Erhardu Buseku koji je 1991. bio naš suosnivač, a nagradu je činila prelijepa skulptura ženske glave koju je u bronci izradio i donirao Dimitrije Popović.

Članovi HAD Zagreb posjetili su ovu izložbu 25.1.2017.

Kristina Gamiršek Šnidaršić

In seinem originellen Stil zerlegt und dehnt Dimitrije den menschlichen Körper in erodierte Formen aus, um die tief verborgenen menschlichen Geheimnisse aufzudecken. Im ersten Stock folgten dann die Zyklen (moderne) Saloma, Maria Magdalena, Olé Dalí, Harmonien, Kafka (die Verwandlung), Das Mysterium des Luče mikrokozma, Marilyn Monroe, Freudismen, Corpus Mysticum, Ave Mantegna, Judita, Mozart (Installation) und im letzten Raum die Allegorie über Arkadi. Die feinfühligste Art und Weise wie Popović den weiblichen Körper malt, zeigt wie sehr er die weibliche Schönheit bewundert.

Im zentralen Ausstellungsraum stand Popovićs surrealistische, einzigartig elegante Installation Das Lied ohne Worte - ein Klavier und ein Gewehr - , die im UNESCO-Gebäude in Paris ausgestellt wird.

Die Skulpturen des Künstlers konnten im Keller der Galerie bewundert werden, vor allem die in Bronze waren besonders eindrucksvoll.

Die Mitglieder der KÖG Zagreb besuchten diese Ausstellung am 25. Januar 2017.

**Posjet izložbi *Zbirka Roglić* u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu
četrtek, 16. veljače 2017. godine**

Besuch der Roglić-Sammlungsausstellung im Kunstpavillon Zagreb
Donnerstag, 16. Februar 2017.

Eine Gruppe von Mitgliedern der HAD Zagreb besuchte eine beeindruckende Sammlerausstellung mit etwa zweihundert Werken kroatischer Autoren des 20. Jahrhunderts aus der Privatsammlung von Unternehmer Branko Roglić. Die wichtigsten sind Vlaho Bukovac, Vladimir Becić, Oscar Herman, Ivan Meštrović, Frano Kršinić, Antun Augustinčić, Emanuel Vidović, Menci Klement Crnčić und Nives Kavurić Kurtović. Wie wir erfahren haben, werden rund achthundert Werke aus der Privatsammlung Roglić noch in den Depots aufbewahrt ...

Nastavljajući dobru tradiciju posjete izložbama, skupina članova HAD Zagreb obišla je uz stručno vodstvo impresivnu kolekcionarsku izložbu, na kojoj je predstavljeno dvjestotinjak djela iz privatne zbirke poduzetnika Branka Roglića.

Zanimanje kolekcionara za hrvatske likovne autore dvadesetog stoljeća, pokazalo nam je poučan presjek događanja na likovnoj sceni tog vremena. Gotovo da nema značajnijeg hrvatskog slikara ili skulptora koji nije predstavljen u izboru cijenjenog povjesničara umjetnosti i likovnog kritičara Igora Zidića.

Bez namjere da nekoga izostavimo, treba spomenuti one najznačajnije, kao što su Vlaho Bukovac, Vladimir Becić, Oskar Herman, Ivan Meštrović, Frano Kršinić, Antun Augustinčić, Emanuel Vidović, Menci Klement Crnčić pa sve do Nives Kavurić Kurtović. Nismo ni pobrojali sve autore koji su nas zadivili svojim radovima.

Izložba je poučna, kako za domaću publiku tako i za turiste, jer se na jednom mjestu mogu upoznati s hrvatskom likovnom umjetnosti dvadesetog stoljeća.

Kako smo saznali, oko osamsto djela iz privatne zbirke Roglić čuva se u depoima...

Pribilježila
Ivanka Malčić

Godišnja skupština HAD Zagreb 2016.

JAHRESVERSAMMLUNG DER KROATISCH-OESTERREICHISCHEN GESELLSCHAFT 2016, ZAGREB Zusammenfassung des Protokolls

Die Jahresversammlung des KOEG Zagreb fand statt am 7.12.2016. im Europski dom in Zagreb. Der Präsident des KOEG Zagreb, Prof. Neven Žarković berichtete über die Aktivitäten wie folgt: Von kulturellen Aktivitäten wurde insbesondere der Besuch der wichtigsten Ausstellungen, nämlich die Sammlung 'Hanžeković', die Ausstellung „Veličanstveni Vraniczany“ und die Ausstellung der Gemälde von Ignjat Job unter dem Thema „Vatra Mediterana“ hervorgehoben. Besondere Erwähnung fanden auch das gut besuchte Konzert von Frau Hrašćanec sowie die hervorragende Organisation und fachmännische Führung durch den Park 'Rokov Perivoj'. Auch der Vortrag von Professor Schaur zum Thema 'Migration' war äusserst interessant und hervorragend präsentiert. Die Konzerte der Schüler der Musikschule „Blagoje Bersa“, die in Wien, in St. Stephan im Rosental und in Spittal/Drau ausgeführt wurden, waren sehr erfolgreich, aber auch das Konzert der Schüler aus Oesterreich in der Musikschule Zagreb war gut besucht und wurde begeistert aufgenommen. Bei dieser Gelegenheit haben wir für diese Schüler eine Stadtbesichtigung in Zagreb organisiert. Die anlässlich des 450sten Jahrestages der Schlacht um Siget und des 490sten Jahrestages der Schlacht von Mohacz organisierte Studeinfahrt war ein voller Erfolg. Traditionsgemäss wurde auch in diesem Jahr das Martinsfest begangen. Alle Berichte (über kulturelle und andere Aktivitäten wie auch der Finanzbericht und der Bericht des Aufsichtsrats) wurden einstimmig angenommen. Nach einem kurzen Ausblick auf Aktionen in 2017 wurde die Versammlung mit einer kleinen Feier ausserhalb des Protokolls abgeschlossen, die auf eigene Kosten durchgeführt wurde und bei der die kulinarischen Fähigkeiten unserer (weiblichen) Mitglieder besonderen Anklang gefunden haben.

Godišnja skupština HAD Zagreb održana je 7.12.2016. u prostorijama Europskog doma u Zagrebu, sa sljedećim dnevnim redom:

1. Prijedlog i potvrda članova Radnog predsjedništva
2. Prihvatanje Dnevnog reda
3. Izvješće o radu HAD Zagreb u 2016. godini
4. Financijsko izvješće za 2016.godinu
5. Izvješće Nadzornog odbora
6. Važna događanja u zadnji čas – razno

Ad 1 i 2.

Ustanovljeno je da Skupština nema quorum, pa je u tom slučaju prema poslovniku valjalo pričekati 20 min., tako da je Skupština počela s radom u 17,20h.

Skupštinu je otvorio predsjednik HAD Zagreb prof.dr.sc. Neven Žarković i predložio Radno predsjedništvo u sastavu: predsjedka mr.sc.Ivica Malčić, zapisnik vodi mr.sc. Dubravka Kunštek a treći je član mr.sc. Marijan Tomaš. Ovjerovitelj Zapisnika je mr.sc. Ranka Franz Stern. Predložio je i Dnevni red, a Skupština se je složila s oba prijedloga.

Ad 3.

U izvješću za 2016.godinu, N.Žarković je osobito istaknuo sljedeće aktivnosti:

- Kulturne aktivnosti (posjeti izložbama: izložba slika kolekcije M.Hanžekovića, izložba „Veličanstveni Vraniczany“, izložba slika Ignjata Joba pod nazivom „Vatra Mediterana.
- Profesor Schaur održao je veoma interesantno predavanje o migracijama koje su jedan od najveći globalnih problema današnjice
- Organiziran je obilazak Rokovog perivoja uz stručno vodstvo
- Koncerti koje su održali učenici glazbene škole „Blagoje Bersa“ u Beču, u St.Stephan in Rosental i u Spittalu na Dravi (ovaj posljednji održan je uz financijsku pomoć HAD Zagreb). Učenici iz Austrije održali su, pak, uzvratni koncert u Glazbenom zavodu u Zagrebu. Tom prigodom je uz suradnju Turističke zajednice grada Zagreba za austrijsku djecu organizirano razgledanje Zagreba.
- Studijsko putovanje 24/25 IX. povodom 450 godina opsade Sigeta i 490 godina Mohačke bitke, pod naslovom „Barokni Vukovar, Vučedol, Mohač, Pečuh, Siget“
- Održan je veoma dobro posjećeni koncert gđe. Sandre Hrašćanec
- Proslava Martinja je već postala tradicija, pa je i ove godine održana uz prisustvo članova HAD i njihovih gostiju.
- Sakupljeni su svi prilozi za Male novine br.2 tako da će one uskoro biti objavljene

Skupština je jednoglasno prihvatila izvješće o aktivnostima u 2016. godini.

Ad 4.

Financijsko izvješće je podnjela tajnica HAD, prof.dr.sc. Jasminka Brnjas Kraljević. Ona je iznjela financijske podatke o prihodima i rashodima poslovanja Društva, a Skupština je izvješće prihvatila i ono je sastavni dio ovog Zapisnika.

Ad 5.

Predsjednica Nadzornog odbora HAD Zagreb, Vlasta Temmer izvijestila je da je Nadzorni odbor razmotrio poslovanje Društva i zaključio da su sve aktivnosti vršnr u skladu sa zakonskim propisima.

Ad 6.

Predsjednik Žarković nastavio je izlaganje s programom aktivnosti u 2017.

- Nagrada „Greta Pifat Mrzljak“ dodijeliti će se Austrijskom kulturnom forumu dne 16.1.2017. u prostorijama Europskog doma. Uz nagradu se već prema tradiciji poklanja i slika nekog od hrvatskih slikara, a ovaj puta će to biti grafika od Ivana Generalića.
- S obzirom da je 2017. Godina austrijsko-hrvatske suradnje, kontakti s AKF biti će još više intenzivirani, a s obzirom da je to i 300 godišnjica rođenja Marije Terezije, predviđaju se studijski izleti u Beč i Bjelovar.
- U okviru predviđene suradnje primljen je od g. Slavka Begića oponomoćenika Austrijske trgovačke komore, prijedlog da se 15.11.2017. u Grazu održe 5.Znanstveni dani na temu biotehnologije.

- Potpredsjednica HAD, g. Alida Poljak, prof., izvijestila je o planovima za 2017. U okviru kojih se predviđa koncert koncertom svibnja u Rosentalu.

U Spittalu će se održati tjedan glazbe na koji su pozvani učenici škole „Blagoje Bersa“

- Predviđa se i koncert zbora „Korezin“ u Europskom domu u Zagrebu.

- I u 2017. predviđa se organizirati proslava Martinja.

- Održavati će se i nadalje kontakti s pjevačkim društvom „Sloboda“

Nakon završetka službenog dijela Skupštine, održan je koncert za klarinet i klavir i klarinet solo. Uz profesora mentora Brunu Philippa iz škole „Blagoje Bersa“ nastupio je i njegov učenik Dorian Milinković, dok je uz klavir bio Dario Nikolić, prof.

Potom je uslijedio neslužbeni dio skupštine na kojem su uobičajeno i u vlastitoj režiji ponovno predstavljene kulinarske sposobnosti naših članica. Ovogodišnju nagradu za slasticu primila je gdja Ivanka Malčić. Sa mnogo dobrog raspoloženja, međusobnog čestitanja dolazećih praznika, završila je ovogodišnja skupština.

Zapisnik sastavila
Dubravka Kunštek

Zapisnik ovjerila
Ranka Franz Stern

Izbor „najkolača“ 2016. godine

Auswahl des besten Kuchens im Jahr 2016

Ovo je priča o jednom kolaču koji je ispekla gđa Ivanka Malčić za naše redovno druženje na domjenku nakon godišnje skupštine Društva.

Svake godine gospođe donose kolače – mi, publika probamo i ocijenimo sve, a uvaženi žiri na osnovu toga bira najboljeg (a na kalorije mislimo poslije).

Tako je bilo i ove godine - sve kolači jedan slasniji od drugog. Bio je i prošlogodišnji, višegodišnji pobjednik od gđe Ranke Franz-Štern, ali među njima jedan je privlačio pozornost i mamio svojim izgledom da ga se proba.

Kolačić je imao oblik ruže – tijesto u kojeg su slagane tanke kriške jabuka poput latica .“Ružice“ složene na pladanj jedna pokraj druge činile su prekrasnu sliku.

Morali ste ga probati, a onda je tek užitek bio potpun . Tijesto se topilo u ustima i stapalo s okusom pečene jabuke i pekmezom od marelica, blago kiselkastog okusa, malo slatkast - to je bio pravi užitek!

Tako poseban izgledom , savršenog okusa a jednostavan zaslužio je naslov najkolača.

Smatram, da treba pamtiti naše drage članice koje su nam svojim „najkolačem“ zasladile domjenak, pa predlažem, da se kolači pobjednici nazovu imenom „autora “. Tako bi lanjski pobjednik bio RANKIN KOLAČ, a ovogodišnji IVANKINE RUŽICE.

Dušica Tomaš

Gospođa Ivanka Malčić s Priznanjem za NAJKOLAČ 2016
Frau Ivanka Malčić mit Anerkennung für den besten Kuchen 2016

IVANKINE RUŽICE S JABUKAMA

RECEPT

Sastojci

- 1 paket lisnatog tijesta
- 2 - 3 crvene jabuke
- 2 žlice pekmeza po vašem izboru
- cimet, šećer u prahu
- sok jednog limuna
- mnogo strpljivosti

Ako možete kupiti gotovo razvaljano tijesto, skratit ćete vrijeme pripreme. A ako ga morate prvo razvaljati, razvaljajte ga sasvim tanko i narežite na trake širine 4-5 cm i dužine 20-25 cm.

Jabuke očistite od koštica, prerežite po pola i narežite na vrlo tanke ploške. Prelijte ih vrelom vodom i dodajte sok jednog limuna, da omekšaju. Dovoljno je namakati ih tako 2 – 3 minute. To je potrebno, jer ih inače na biste mogli motati u ružice. Ako imate mikrovalnu, ne trebate vrelu vodu već ploškice jabuke s malo vode i sokom limuna stavite na 2-3 minute u mikrovalnu

Trake tijesta premažite pekmezom po vašem izboru (preporučujem marelicu). Ploškice jabuke slažite na gornju polovicu trake tijesta jednu preko druge cijelom dužinom trake tako, da ploškice budu par milimetara izvan ruba trake. Posipajte cimetom. Preklopite donju stranu tijesta preko gornje tako da ploškice jabuke vire izvan preklopljenog tijesta.

Zamotajte u ružice. Poslažite ih u namašćen i brašnom posut lim za pečenje mafina. Možete ih staviti i u papirnate košarice da se ne zalijepe.

U zagrijanoj pećnici pecite 35-45 minuta na 180-190°C s uključenim i gornjim i donjim grijačem, ali ne na vrući zrak da vam jabuke ne izgore po rubu!

Složite na tanjur i pospite šećerom u prahu.

Dobar tek!

Ivankas Apfelröschen

Rezept

Zutaten

- 1 Paket Blätterteig
- 2-3 rote Äpfel
- 2 Löffel Marmelade nach Wahl
- Zimt, Puderzucker
- Saft 1 Zitrone
- viel Geduld

Wenn Sie fertigen, schon ausgerollten Blätterteig nehmen, sparen Sie sich etwas Zeit. Sonst rollen Sie den aufgetauten Teig ganz dünn aus und schneiden Sie ihn in etwa 4-5 cm breite und 20-25 cm lange Streifen.

Dann die Äpfel halbieren, Kerngehäuse entfernen und in dünne Scheiben schneiden. Mit heißem Wasser und dem Saft 1 Zitrone übergießen. Nach 2-3 Minuten werden die Apfelscheiben weich und können in Röschen gerollt werden. Wenn Sie eine Mikrowelle haben, brauchen Sie kein heißes Wasser: geben Sie einfach die Apfelscheiben mit etwas Wasser und dem Saft 1 Zitrone auf 2-3 Minuten in die Mikrowelle.

Nun Teigstreifen mit Marmelade nach Ihrer Wahl (ich empfehle Marille) bestreichen. Auf die obere Hälfte des Teigstreifens Apfelscheiben nebeneinander verteilen, so dass sie ein paar Millimeter über den oberen Rand des Teigstreifens heraus schauen. Mit Zimt bestreuen und die untere Hälfte des Teigstreifens über die obere klappen, so dass die Apfelscheiben über die Kante des Blätterteiges heraus schauen.

Dann die Streifen zu Röschen einrollen und in ein eingefettetes und mit Mehl bestäubtes Muffinbackblech geben. Wenn Sie kein Muffinbackblech haben, können Sie auch Papierkörbchen verwenden. Wichtig ist, dass die Röschen beim Backen nicht verkleben.

Im vorgeheizten Ofen (189-190° C Ober- und Unterhitze) 35-45 Minuten backen. Vermeiden Sie Umluft-Backen, weil dabei die Äpfel an den Rändern anbrennen!

Aus der Form herausnehmen, auf einen Servierteller legen und mit Puderzucker bestäuben.

Guten Appetit!

Kroatische Truppen in Isonzoschlachten (Südwestfront)¹

Dr.Sc. Vijoleta Herman Kaurić
Kroatisches Institut für Geschichte
Opatička 10, Zagreb

Nikola Tominac
Bože Huzanića 76
Dugo Selo

Zusammenfassung

Aufgrund der verfügbaren Literatur und Originaldokumenten aus dem Archivgut des Österreichischen Staatsarchivs (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA) und des Kroatischen Staatsarchivs in Zagreb (HDA) bearbeiten die Autoren die wichtigsten Ereignisse an der Isonzofront und die Rolle der Kroaten darin. Dabei waren die bewahrten operativen Unterlagen des k.u.k. Infanterieregiments „Graf Jelačić“ Nr. 79 aus Otočac von unschätzbarem Wert: Schlachtberichte, Verlustlisten und andere Kriegsdokumente.

Schlüsselwörter: Kroatien, Militärgeschichte, Erster Weltkrieg, Südwestfront, Isonzoschlachten

Einleitung

Einer der furchtbarsten Kriege in der Geschichte der Menschheit war der Erste Weltkrieg, und einer seiner blutigsten Ausschnitte war die Südwestfront entlang der Grenze des heutigen Österreichs, Italiens und Sloweniens.¹ Darüber wurden zahlreiche wissenschaftliche Arbeiten verschiedener Historiografien geschrieben, die sich hauptsächlich mit der strategischen und operativen Ebene der Kriegsoperationen beschäftigen und dabei die niedrigeren operativen Ebenen nicht in Betracht nehmen. Es gibt auch Werke, die Kriegshandlungen von italienischen und k.u.k. Regimenten beschreiben, aber die Beteiligung der Kroaten wird nirgendwo erwähnt. Die kroatischen Regimenten in der österreichisch-ungarischen Armee sind bisher wenig erforscht geblieben, auch im Rahmen der kroatischen Historiografie, obwohl es darüber zwei Bücher gibt.

¹ Dieser Beitrag ist dem 100. Jahrestag des Ersten Weltkriegs, der Südwestfront, den Isonzoschlachten und dem Gedenken an die unzähligen Opfer gewidmet.

Veröffentlichung veröffentlicht in Fontes 21 (2015); p17-49. wurde in Absprache mit dem Autor getroffen.

Publikacija objavljena u Fontes 21(2015); p17-49. je preuzeta u dogovoru s autorom.

Hrvatske postrojbe u borbama na Soči (Jugozapadno bojište)

dr. sc. Vijoleta Herman Kaurić

Hrvatski institut za povijest
Opatička ulica 10
Zagreb

Nikola Tominac

Bože Huzanića 76
Dugo Selo

Na temelju raspoložive literature i izvorne arhivske građe iz fundusa Austrijskog državnog arhiva (Österreichisches Staatsarchiv (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA) i Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu (HDA) autori obrađuju najznačajnije događaje na Sočanskom bojištu i ulogu Hrvata u njima. Pri obradi teme bila je neprocjenjiva sačuvana operativna dokumentacija 79. pješačke pukovnije zajedničke vojske Grof Jelačić iz Otočca, izvještaji o bitkama, liste gubitaka i ostala popratna ratna dokumentacija.

Ključne riječi: Hrvatska, vojna povijest, Prvi svjetski rat, Jugozapadno bojište, Sočanske bitke.

Uvod

Jedan od najstrašnijih ratova u povijesti čovječanstva jest Prvi svjetski rat, a jedna od najkrvavijih sastavnica toga rata bilo je Jugozapadno bojište smješteno duž granice današnje Austrije, Italije i Slovenije.¹ O njemu su napisana brojna znanstvena djela različitih historiografija koja se uglavnom bave strategijskom i operativnom razinom operacija ne ulazeći pritom na niže operativne razine. Tu su i djela koja opisuju ratna djelovanja talijanskih i austro-ugarskih pukovnija, no bez spominjanja udjela Hrvata u njima.² Hrvatske pukovnije u austro-ugarskoj vojsci ostale su do sada slabo istražene u sklopu hrvatske historiografije, unatoč postojanju dvaju knjiga

---

¹ Ovaj prilog posvećen je stotoj obljetnici Prvog svjetskog rata, Jugozapadnom bojištu, Sočanskim bitkama i spomenu na goleme žrtve.

² Korisne informacije o bojištu nalaze se na: http://www.100letprve.si/mejniki/soska_fronta/.

Slavka Pavičića o Prvom svjetskom ratu.³ Jedinom sustavnom istraženom temom smatramo sudjelovanje hrvatskih postrojbi u dvanaest sočanskih bitaka na sjevernom dijelu Talijanskoga bojišta, koje je u svojim djelima obradio Lovro Galić iz Zagreba. Djela su objavljena u Republici Sloveniji na slovenskom jeziku i nisu dovoljno dostupna hrvatskim istraživačima.⁴ Sustavnijeg istraživanja ostalih postrojbi do sada nije bilo, izuzev ratnoga puta ličke K. u. K. 79. pješačke pukovnije *Grof Jelačić* iz Otočca.⁵ Istraživanje svega ostaloga nalazi se tek u začetcima.

Stoga i ne čudi što je umalo bilo zaboravljeno da su u strašnim bitkama na Jugozapadnom bojištu vođenima tijekom Prvoga svjetskog rata u velikom broju sudjelovali i ginuli naši predci: Dalmatinci, Bosanci, Hercegovci, Kordunaši, Banijci, Ličani, Zagorci, Slavonci, Posavci i Zagrepčani. Prošli su sve strahote borbe, posebice u rovovskim bitkama i u borbi prsa o prsa. Tamo gdje se pokazalo da puška ni bajuneta nisu dovoljno učinkovite, koristili su ručno rađeno hladno oružje, poput boksera, kratkih jurišnih noževa, sjekirica, buzdovana ili nečega sličnoga. Svaki narod imao je neko svoje specifično oružje: Mađari su ubijali sjekirama zvanim „fokos“, Bošnjaci⁶ su u napad najradije išli s kratkim jurišnim nožem u zubima, dok su Dalmatinci i Austrijanci masovno upotrebljavali buzdovane, sjekirice i topuze.⁷ Danas su teško zamislive strahote kojima su vojnici bili izloženi u bliskim borbama s protivnikom, gdje se protivnika udaralo buzdovanom poetski nazvanim *Morgenstern* (zvijezda Danica), a umjesto obrane ručnim bombama preferirala se borba prsa u prsa pri čemu im gušenje, kopanje očiju, griženje i slični zahvati nisu bili strani.

Mržnja prema Talijanima bila je toliko očita da su međusobne borbe bile vrlo brutalne, posebice oko grčevito branjenih mjesta kao što su Sveti Mihael, Sveti Marko i Panovečka šuma (Karlovčani), Sveti Gabrijel, Sabotin, Podgora, Vodice, kota 383 (Dalmatinci), Mengore, Mrzli vrh, Cvetje, Batognica (Zagrepčani), Vršič i Rombon (Bošnjaci), ili Fajtji hrib i Kostanjevica (Ličani). Sva ta mjesta, i još brojna druga, spomenut ćemo u nastavku teksta jer su njihova imena u Hrvatskoj slabo

³ Pavičić, S. *Hrvatska vojna i ratna poviest i prvi svjetski rat*. Zagreb: Hrvatska knjiga, 1943.; Pavičić, S. *Jugozapadno (talijansko) ratište u Prvom svjetskom ratu*. Zagreb : Naklada pisca, 1944. (dalje: Pavičić: 1944).

⁴ Galić, L. Marušić, B. *Tolminsko mostišče*, 2 sv. Tolmin: Tominski muzej, 2005. (dalje: Galić-Marušić, Sv. 1); Galić, L. Piriš, D. i Jukić, B. *Od Krna do Rombona 1915–1917*. Kobarid: Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju, 2007. (dalje: Galić – Piriš – Jukić); Harl, A. Galić, L. Pavlović, I., Klemenc A. i Harl O. *Priprave Kranjske dežele in obalne pokrajine spomladi 1915 v pričakanju italijanske invazije (iz vojnega dnevnika c. in k. polkovnika Aloisa Pl. Harla)*. Kobarid: Kobariški muzej, 2013.

⁵ Tominac, N. 79. pukovnija zajedničke vojske u Prvome svjetskom ratu. U: *1918. u hrvatskoj povijesti: zbornik*. Holjevac, Ž. (ur.). Zagreb : Matica hrvatska, 2012., str. 283-322.; Tominac, N. Ličani u 'Velikom ratu' – Jedanaesta sočanska bitka, 17. kolovoza – 12. rujna 1917. *Senjski zbornik* (Senj). 39, 1(2012.), (dalje: Tominac: 2012), str. 213-250.

⁶ Pod nazivom Bošnjaci u vrijeme Prvoga svjetskog rata podrazumijevalo je sve ljude s državnoga područja Bosne i Hercegovine bez obzira na njihovu vjeru ili nacionalnu pripadnost. O tome više vidjeti u: Blašković, P. *Sa Bošnjacima u Svjetskom ratu*. Beograd : Globus, 1939.; pretisak: Strmec Samoborski : Fortuna 2014.

⁷ Pavičić: 1944, str. 212.

poznata, čak i profesionalnim povjesničarima, a trebalo bi biti drugačije s obzirom na to da su tu pali (bez)brojni vojnici žestoko braneci svoju domovinu.⁸

GODINA 1915.

Ulazak Italije u rat

Izbijanje rata Italija je dočekala kao članica Trojnoga saveza s Njemačkim Carstvom i Austro-Ugarskom Monarhijom. Unatoč savezu talijanski vojni i politički krugovi nisu se odrekli ekspanzionističkih aspiracija prema jugozapadnim dijelovima Monarhije, nego su od 1890-ih sve otvorenije huškali vlastite mase protiv istočnoga susjeda i nominalnoga saveznika, a stanovništvo Austro-Ugarske talijanske narodnosti poticali na pobunu. Aspiracije Talijana bile su usmjerene ponajprije prema Trentinu (dijelu Južnog Tirola), Trstu, Istri i Gorici, ali i prema Hrvatskom primorju i većem dijelu Dalmacije. Sile Antante obećale su Italiji nakon dugih pregovora veliki dio istočne obale Jadrana ukoliko stupi u rat na njihovoj strani, što je ona i učinila potpisavši 26. travnja 1915. odredbe tada tajnoga Londonskoga ugovora da bi već 4. svibnja 1915. otkazala Trojni savez i ubrzo krenula u rat.⁹ Međutim, ulazanje u kompleksnost dugotrajnoga i zamršenoga spora poznatijega u međunarodnoj diplomaciji pod nazivom Jadransko pitanje, koji je obilježio povijest Jadrana kroz dobar dio 19. i većinu 20. stoljeća, izlazi izvan okvira ovoga rada.

Iako je vojna snaga zaraćenih strana znatno više od pukog broja vojnika, zbog ograničenog prostora ne možemo ulaziti u detaljnu analizu svega što je čini, uključujući i analizu nacionalnog sastava vojske Austro-Ugarske Monarhije. Pogotovo stoga što su novija istraživanja pokazala koliko je netočna teza o (ne)pouzdanosti određenih postrojbi ovisno o njihovu nacionalnom sastavu, što je donedavno bilo prevladavajuće mišljenje.¹⁰ Za potrebe ovoga rada dovoljno je navesti samo najosnovnije podatke. Tako je Austro-Ugarska Monarhija pred rat imala stajaću vojsku od oko 415.000 ljudi, Italija je cijelo vrijeme održavala mirnodopsku vojsku od oko 400.000 ljudi. U prvi tren razlika se ne čini značajnom, ali Italija je imala samo 37 milijuna

⁸ Upravo će zato težište ovoga rada biti na mikrohistoriji, umjesto analiza geostrateškog i geopolitičkog značaja Talijanskoga ratišta, te što je ono značilo u pojedinim razdobljima za države u neposrednoj blizini (Austro-Ugarsku Monarhiju, Kraljevinu Italiju i/ili Kraljevinu Srbiju) te njihove kasnije sljednice.

⁹ Čutura, D. Galić, L. Veliki rat: Pregled ratnih operacija. *Hrvatska revija* (Zagreb). 4 obnovljeni tečaj, 3(2004), str. 30. (dalje: Čutura – Galić).

¹⁰ Obilježavanje stogodišnjice potaknulo je brojna istraživanja koja će znatno unaprijediti stupanj istraženosti Prvoga svjetskog rata, naravno, kada se objave brojne znanstvene studije od kojih je znatan broj izrečen na znanstvenim skupovima. Koliko je austro-ugarska vojska bila kompleksno ustrojena vidi: Pojić, M. Ustroj austro-ugarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868. – 1914. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 43(2000.), str. 147-169.

stanovnika, naprema gotovo 53 milijuna habsburških podanika.¹¹ Shodno raspoloživim snagama obje strane imale su svoje ratne planove.

Austro-ugarski plan: Razmatrajući opće stanje i mogućnosti austro-ugarske vojske strateška koncepcija načelnika Glavnog stožera generala Conrada von Hötzendorfa predviđala je elastičnu obranu na koruško-julijsko-sočanskoj fronti i odlučujući napad iz Južnog Tirola na vitalna središta talijanskoga gospodarstva u Lombardiji. On nije računao s ozbiljnom opasnošću iz Furlanske nizine i Veneta jer je konfiguracija terena od švicarske granice do Tolmina u Sloveniji onemogućavala bilo kakav jači prodor u unutrašnjost Monarhije, osim kroz dva pravca: idrijski i vipavski. U oba slučaja napadač bi došao do ljubljanske kotline, gdje ga je Conrad htio namamiti i potom uništiti.¹² Kasniji događaji pokazali su da je ta strategija načelno bila ispravna, samo što se rat s Italijom pojavio u trenutku kada je najbolji dio vojske s kojom je Monarhija ušla u rat već bio izgubljen u Galiciji, Srbiji i Karpatima, tako da više nije bilo dovoljno snage ni za „Ljubljansku klopku“ niti za Južnotirolsku ofenzivu, pa čak ni za odlučujuću obranu Soče.¹³

Od kolovoza do prosinca 1914. austro-ugarska vojska izgubila je oko 1,200.000 vojnika i 22.000 časnika, od toga 115.000 mrtvih i oko 200.000 nestalih, a od 1. siječnja do 30. travnja 1915. u Zimskim bitkama za Karpate izgubljeno je još 793.000 vojnika.¹⁴ Shodno tome general Conrad je 1915. predlagao povlačenje obrambene crte dublje u unutrašnjost Slovenije. No, Austro-ugarsko vrhovno zapovjedništvo (*Armee Oberkommando*) je na prijedlog zapovjednika Sočanske bojišnice generala Svetozara Borojevića odlučilo uspostaviti obranu na samoj Soči, što je zahtijevalo maksimalno naprezanje logistike da bi osigurala dovoljno sredstava za vođenje rata preko ograničenih i uskih prometnih koridora.¹⁵ Ali ipak ta znatno oslabljena vojska uspjela je spriječiti talijanski prodor i na koncu skupiti dovoljno kvalitetnih snaga da sa saveznicom Njemačkom katastrofalno porazi Talijane kod Kobarida 1917. godine.

Talijanski plan: Kraljevina Italija si je kao ratni cilj postavila prodor najkraćim putem do obje austro-ugarske metropole, Beča i Budimpešte, što joj je ujedno bila i obveza prema saveznicima temeljem Londonskog ugovora.¹⁶ Za provedbu toga plana talijanska vojska pregrupirana je u pet armija. Prema tom planu su 2. i 3. armija trebale prijeći rijeku Soču i dosegnuti liniju Ljubljana–Kranj. *Zona Carnia* trebala je vezati austro-ugarske snage prema Koruškoj i prodrijeti do Vilacha (Beljaka). Istovremeno je 4. armija morala prodrijeti u dolinu Rienza (Pustertal), zauzeti Toblach i

---

¹¹ Čutura – Galić, str. 27.

¹² Čutura – Galić, str. 28.

¹³ Čutura – Galić, str. 28.

¹⁴ *Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914–1918*. Glaise von Horstenau, E. (ur). (dalje: *ÖULK*), Sv. 2. Wien : Verlag Militärwissenschaften Mitteilungen, 1930. – 1939. str. 270.; Tomac, P. *Prvi svetski rat 1914-1918*. Beograd : Vojnoizdavački zavod, 1973. (dalje: Tomac), str. 199.

¹⁵ Čutura – Galić, str. 32.

¹⁶ Čutura – Galić, str. 30.

Innichen te prekinuti željezničku vezu Južnog Tirola s unutrašnjom Austrijom. Prva armija morala je blokirati Južni Tirol i onemogućiti izlazak austro-ugarskih snaga prema jugu.¹⁷

Međutim, zapovjednik talijanske vojske general Luigi Cadorna razmatrao je i eventualnu mogućnost prijelaza u obranu ako Centralne sile uspiju s Istočnoga bojišta (s Ruskim Carstvom) brzo dovući dovoljno jake snage koje bi mogle zaustaviti planiranu talijansku ofenzivu.¹⁸ Treba naglasiti da niti jedan od navedenih Cadorninih ciljeva nije ostvaren u tri godine rata. Također se pokazalo da talijanski ulazak u rat na strani Antante nije donio olakšanje Rusiji i Srbiji, kako se očekivalo, nego su Rusi Brusilovljevom ofanzivom morali spašavati situaciju na Talijanskom bojištu tijekom Južnotirolske ofenzive.¹⁹

Otvaranje bojišta

Iako je obavještajna služba Monarhije znala da će Italija prijeći na protivničku stranu, situacija na ostalim bojištima nije dopuštala brzo dovlačenje snaga na ugrožene jugozapadne granice. Početnu obranu austrijskih zemalja preuzeli su pučki ustanak (*Landsturm*) i dobrovoljačke snage. Međutim, osamdesetak kilometara strateške obrambene linije od masiva Krna do mora, gdje je bilo glavno težište talijanskog napada, moralo se braniti jačim snagama, pa je general Conrad odlučio na taj najugroženiji dio poslati šest divizija s bojišta prema Srbiji, čiju su trećinu sastava činile slavenske snage i to je bila jezgra buduće 5. armije (kasnije nazvana *Sočanskom armijom*).²⁰

Potkraj svibnja na sektor od Krna do mora ubrzano su se s Balkanskog bojišta prebacili XV. (sarajevski) i XVI. (dubrovački) korpus. Ustrojena je 5. armija i za zapovjednika je imenovan general pješaštva Svetozar Borojević.²¹ Jugozapadnim bojištem zapovijedao je general pukovnik nadvojvoda Eugen iz zapovjedništva u Mariboru. Na korušku granicu došao je iz Galicije VII. (temišvarski) korpus.²² Pristigle su i sve dalmatinske pukovnije: 22. (zadarska) pukovnija zajedničke vojske *Grof Lacy*, 23. (šibenska) i 37. (dubrovačka) domobranska pješačka pukovnija (*Landsturm*), te dalmatinski jahači. Tu je pristigla i 4. bojna 53. (zagrebačke) pješačke pukovnije u sastavu 1. divizije. U sastavu 55. brigade, 28. divizije, borila se i 96. (karlovačka) pješačka pukovnija zajedničke vojske. Dalmatinske pukovnije bile su u sastavu 58.

¹⁷ ÖULK, Sv. 2, str. 509-511.

¹⁸ Čutura, D. Stjepan Sarkotić – časnik, strateg i političar, (disertacija), Zagreb : Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, 2012. (dalje: Čutura), str. 38.

¹⁹ Čutura – Galić, str. 28.

²⁰ Čutura – Galić, str. 30.

²¹ Pojić, M. *Vojskovođa Svetozar Borojević: 1856 – 1920*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006., str. 8.; Čutura – Galić, str. 32.

²² ÖULK, Sv. 2, str. 534-539.

divizije, koja je preuzela obranu mostobrana kod Gorice. Na talijansko bojište bile su prebačene i bosansko-hercegovačke postrojbe u sklopu XV. korpusa. U 18. diviziji prvih dana rata bili su, uz 22. dalmatinsku pukovniciju, vojnici III. bojne (hercegovačke) BH pukovnije br. 4., dva eskadrona 5. ulanske konjičke pukovnije, dvije bitnice 6. hrvatske domobranske topničke pukovnije, dvije bitnice 7. haubičke pukovnije i jedna satnija 13. (zagrebačke) opkoparske bojne.²³

Nakon katastrofalnog poraza austro-ugarskih i njemačkih snaga od Rusa na Istočnom bojištu u ljeto 1916. tijekom poznate Brusilovljeve ofenzive na Soču će stići s povratkom interventne 48. divizije i lička K. u. k. 79. pukovnika *Grof Jelačić*. Najprije stiže III. bojna koja će sudjelovati u VIII. sočanskoj bitci (listopad 1916.), a ostatak pukovnije dolazi tijekom jeseni i zime 1916./17. i sudjeluje u svim narednim bitkama.²⁴ Da bi se uporaba snaga krajnje racionalizirala napušteni su teško branjivi dijelovi teritorija u Južnom Tirolu, Ampezzu i uz Soču. Ostala su samo dva važna sočanska mostobrana: kod Tolmina i kod Gorice.²⁵

Prve borbe na Jugozapadnom bojištu

Talijani su ratne operacije počeli oprezno, ujutro 24. svibnja 1915. na Soči i u prvo im se vrijeme činilo da će to biti laka zadaća jer protivnik nije pružao otpor.²⁶ Austro-Ugarska je već prvog dana rata praktički cijelom svojom ratnom flotom napala talijansku istočnu obalu bombardirajući luke i važne željezničke čvorove od Porto Corsinija (Ravenna) do Barija.²⁷ Na kopnu su glavni talijanski napadi od prvih dana rata bili usmjereni prema Doberdobskoj visoravni na Krasu, jer je preko toga područja put vodio do Trsta. Te borbe na Krasu po svojoj se masovnosti, uporabi topništva, strahotama i žrtvama mogu usporediti samo s borbama u Flandriji na Zapadnoj fronti. Od oko 680.000 u ratu poginulih Talijana, najveći je dio izgubljen upravo na Krasu, a austro-ugarski branitelji izgubili su gotovo 200.000 vojnika.²⁸

Već od 26. svibnja do 18. lipnja vođene su ogorčene borbe na grebenu Krn – Vršič – Batognica kod Tolmina na sjeveru u kojima su obje strane imale velike gubitke, ali su Talijani uspjeli osvojiti brdo Krn.²⁹ U lipnju 1915. osobito će biti teški talijanski napadi na kotu 383 (danas: Pržnica) na sjevernom rubu Banjške planote gdje Talijani uspijevaju s probojem, pa su na to morale biti ubačene posljednje pričuve austro-ugarske vojske. Tijekom 12. lipnja stigli su Dalmatinci iz II. bojne 22. pješake pukovnije na čelu s bojnikom Stanislavom Turudijom, zahvaljujući kojima

---

²³ ÖULK, Sv. 2, str. 732-738.

²⁴ Tominac: 2012, str. 214.

²⁵ Čutura – Galić, str. 32.

²⁶ Svoljšak, P. Fronta na Soči. *Hrvatska revija* (Zagreb). 4 obnovljeni tečaj, 3(2004), str. 49.

²⁷ ÖULK, Sv. 2, str. 509.

²⁸ Čutura – Galić, str. 32.

²⁹ ÖULK, sv. 2, str. 534.

je spriječeno rasulo obrane i Talijani su zaustavljeni. U nastavku borbi 15. lipnja Talijani su sustavno bombardirali kotu s oko 200 topova, a idući dan u napad su krenule elitne i provjerene talijanske pukovnije. Pred očima talijanskog kralja i generala Cadorne, koji su promatrali *konačno osvajanje kote*, talijanski vojnici požrtvovno su i hrabro jurišali na uzvisinu. Dočekale su ih četiri satnije dalmatinske II. bojne 22. pukovnije pod zapovjedništvom bojnika Stanislava Turudije, koji je dopustio otvaranje paljbe tek kad su Talijani bili neposredno pred položajima. Učinak je bio strašan. Na padinama je ostalo oko 3.000 mrtvih Talijana.³⁰

Dalmatince su zbog velikih gubitaka navečer zamijenili Rumunji. Kada su ujutro Talijani ponovo napali, Rumunji su pobjegli i na koti je razvijena talijanska zastava. Ubačene pričuve spriječile su daljnji prodor Talijana i organiziraju se protunapadi Dalmatinaca i IV. bojne 4. (bečke) pukovnije. Nakon kratkotrajne, ali žestoke topničke priprave, protunapad je 17. lipnja doveo do povrata izgubljenih položaja na vrhu kote 383 i odbacivanja Talijana na početne položaje. Branitelji su od 11. do 17. lipnja izgubili 60 časnika i 2.517 dočasnika i vojnika, dok se 660 ljudi vodilo kao nestali.³¹

I kod Podgore na Goričkom mostobranu 23. i 37. domobranske (*Landsturm*) pješačke pukovnije (Dalmatinci) vode teške borbe tijekom 9. i 10. lipnja u kojima uspijevaju sačuvati svoje položaje.³²

I. sočanska bitka (23. lipnja – 7. srpnja 1915.)

Pošto talijanska 3. i 2. armija nisu uspjele u prvoj polovici lipnja 1915. prijeći rijeku Soču, general Luigi Cadorna odlučio je s obje armije poduzeti odlučnu ofenzivu tijekom lipnja. Pri tome je armijama postavio ograničene i vrlo plitke zadaće, bez namjere prodora duboko u protivničko zaleđe. Tako je talijanska 3. armija pod zapovjedništvom vojvode od Aoste, trebala sa VII. i X. korpusom prodrijeti na uzvisine visoravni Doberdoba između Monfalconea i Sagrađa. Snage 2. armije pod generalom Frugonijem postavljene su tako da VI. korpus zauzme Gorički mostobran, II. korpus prijeđe Soču i zauzme stratešku kotu Kuk (tt. 611) s pripadajućim grebenom na Banjškoj planoti, a IV. korpus napada Tolminski mostobran. Pred početak bitke talijanske snage imale su ukupno 18 divizija s 252 bojne i 230 bitnica s oko 700 topova. Za razliku od toga, austro-ugarska 5. armija imala je 23. lipnja ukupno 113 bojni i 132 bitnice. Na kraju I. sočanske bitke te su se snage ustalile na razini od oko 103.000 pušaka, 236 strojica i 431 topa, a više od polovice efektivna služilo je za obranu strateški važnog Krasa.³³

³⁰ Pavičić: 1944, str. 159-160.

³¹ Pavičić: 1944, str. 160.

³² Pavičić: 1944, str. 162.

³³ *Vojna enciklopedija* (dalje: VE), Sv. 11. Beograd : Vojnoizdavački zavod, 1970. – 1975.); VE, sv. 8, str. 767.

Bitka je počela ujutro 23. lipnja sedmodnevnom talijanskom artiljerijskom pripremom. Usprkos velikomu intenzitetu vatre, rezultati su bili vrlo skromni, jer artiljerija nije težišno djelovala po pravcima proboja, nego je paljba bila raspršena po cijelom bojištu. Nakon toga obje su talijanske armije 30. lipnja prešle u opći napad. Trodnevni juriši 3. armije imali su samo lokalne uspjehe kod Zdraussine i kod Redipuglie, gdje su snage X. korpusa zaustavljene u podnožju Doberdobske visoravni. Napadi XI. korpusa od 3. srpnja na utvrđene položaje na Svetom Mihaelu (Monte San Michele, tt. 275) i X. korpusa od Selca (Selz) do Sagrađa s težištem prema Redipuglii zaustavljeni su protunapadima branitelja.³⁴ Na zapadnom rubu visoravni Doberdob i na Goričkom mostobranu neprekidno su vođene teške borbe. Udari su se smjenjivali s protuudarima. Bitka je na tom dijelu fronte dostignula vrhunac 5. srpnja, a zatim se 6. i 7. srpnja postupno smirila zbog iscrpljenosti vojske i velikih gubitaka na obje strane.³⁵

Gorički mostobran i odsjek kod Plava napala je 2. armija slabijim snagama. Na lijevom (sjevernom) krilu IV. korpus pretrpio je teške gubitke 3. i 4. srpnja prilikom napada na Mrzli vrh (tt. 1360) i Tolminski mostobran, radi čega su 5. srpnja obustavljeni daljnji napadi. U bitkama za Batognicu (Krnski masiv) kod Tolminskog mostobrana posebno su se iskazale 3. srpnja hrvatske satnije IV. bojne 53. zagrebačke pukovnije. U situacijskom izvještaju 50. divizije za 6. srpnja 1915. stoji: „Bojna 53 je unatoč ubitačnoj nepr. art. vatri herojskom hrabrošću odbila današnji napad brojčano višestruko nadmoćnog protivnika i obranila položaje na koti 2163. Cijeli izbočeni položaj je posut mrtvacima i prekopan granatama teške artiljerije, zakloni i prepreke razoreni. Prema prvim procjenama, bojna je izgubila dvije trećine svog sastava (većina otpada na mrtve). Zbog pretrpljenih gubitaka bojna će danas navečer biti poslana u pričuvcu.“³⁶

Međutim, unatoč strahovitim gubiticima, bojna je, tek što je popunjena novim neiskusnim vojnicima, krajem mjeseca vraćena na Batognicu. Naime, dominantna kota 2163 izgubljena je 21. srpnja i obrambene linije morale su biti povučene na jugoistočnu trećinu visoravni. Stoga su u borbu morale biti poslane snage dokazane pouzdanosti, a to su bili Zagrepčani. Požrtvovnost Zagrepčana zaslužila je za ono vrijeme ne baš svakidašnje priznanje s obzirom na to da je zapovjednik Jugozapadne fronte nadvojvoda Eugen na zahtjev samoga cara Franje Josipa I. preko XV. korpusa uputio pohvalnicu toj bojni sljedećeg sadržaja: „Njegovo c. i k. Veličanstvo udostojalo se sa zadovoljstvom uzeti na znanje izvještaj AOK i ovlastilo me da toj izvrsnoj bojni prenesem, kako je dojavu o herojskom držanju, dostojnom tradicije hrabrih Zagrepčana, primilo s ponosom i zadovoljstvom. Herojima s Krna Njegovo Veličanstvo izražava svoju zahvalnost i upućuje pozdrave.“³⁷

³⁴ ÖULK, sv. 2, str. 733.

³⁵ VE, sv. 8, str. 767; ÖULK, sv. 2, str. 738.

³⁶ Pavičić: 1944, str. 172.

³⁷ Galić – Marušić, sv. 1, str. 86.

Teške borbe vodila je II. bojna 22. pješačke pukovnije bojnika Turudije kod Podgore u kojima Dalmatinci uspijevaju odbaciti Talijane.³⁸ Krvavu kotu 383 na Banjškoj planoti napale su 24. lipnja dvije talijanske brigade, ali su uz velike gubitke odbačene. U ponovljenom napadu Talijani po prvi puta napadaju sa sjeverne strane, ali bez uspjeha. Istu su sudbinu imali i pokušaji od 25. i 26. lipnja. Kotu je branila samo II. bojna 100. pukovnije (Krakow), kojoj se zbog velikih gubitaka kasnije pridružila III. bojna (banjalučka) BH 2. pukovnije. Navečer 28. lipnja, Talijani su uz svjetlo reflektora pokušali novi napad, ali su opet odbačeni uz teške gubitke. Bošnjaci su ih pustili da im pridu sasvim blizu, a onda su ih zaustavili ručnim bombama i protunapadom potisnuli na početne položaje.³⁹

Time je završila I. sočanska bitka bez ikakvih spomena vrijednih teritorijalnih dobitaka za Talijane. U dva tjedna teških borbi i puno izgubljenih ljudskih života jedininim uspjehom može se smatrati to što su se učvrstili u podnožju visoravni kod Redipuglie, Vermegliana i Selca, dok su samo kod Sagrađa izbili na ivicu visoravni. Na području Tolminskog mostobrana dobili su samo malo proširenje u Krnskom masivu i zaposjeli su linije na Mrzлом vrhu i sjeverozapadnom dijelu Vodela. Talijani su priznali vlastite gubitke od 1.916 mrtvih, 11.495 ranjenih i 1.536 nestalih.⁴⁰ U tim borbama austro-ugarska 5. armija imala je 8.800 mrtvih i ranjenih te 1.150 nestalih i zarobljenih. Od toga je na XV. korpus otpalo 850 ljudi, a na XVI. korpus 2.300 vojnika.⁴¹

II. sočanska bitka (18. srpnja – 10. kolovoza 1915.)

Bitka je počela poslije kratkog zatišja koje su obje strane iskoristile za popunu postrojbi. Austro-ugarska 5. armija ojačana je s dvije brigade, a VII. korpus s tri divizije prebačen je iz Koroške na visoravan Doberdob na zapadu Krasa. Uoči bitke 5. armija imala je 105 bojni i 431 top. Glavni udar trebala je prema planu opet provesti talijanska 3. armija i to prema visoravni Doberdob: glavnim snagama prema Svetom Mihaelu (XI. korpus) i uzvisini 118 (VII. korpus). Poslije zauzimanja ta dva strateška objekta austro-ugarske obrane 2. armija trebala je zauzeti Gorički mostobran (VI. korpus), dok su ostale snage trebale vezati obranu.

Talijanska artiljerijska priprema počela je 18. srpnja u 4.00 sata i to prvenstveno po austro-ugarskim položajima na visoravni Doberdob i Goričkom mostobranu. Sredinom dana 3. armija krenula je u napad, a borbe prsa u prsa vođene su iduća dva dana duž cijelog bojišta. Gubitci na obje strane bili su izuzetno veliki. Austro-ugarski VII. korpus izgubio je 5.500 vojnika. Njegova 20. pješačka divizija, koja je branila položaje na Svetom Mihaelu, spala je na 2.000 sa 6.000 vojnika. Borbe za Sveti

³⁸ Pavičić: 1944, str. 170.

³⁹ Pavičić: 1944, str. 164.

⁴⁰ Galić – Marušić, sv. 1, str. 87.

⁴¹ VE, sv. 8, str. 767.

Mihael (20. – 24. srpnja) smatraju se najvažnijim borbama tijekom II. sočanske bitke. Talijanski XI. korpus uz pomoć X. korpusa zauzeo je 20. srpnja vrh Svetog Mihaela, ali je tijekom idućega jutra odbačen u krvavim borbama protunapadom snaga generala Booga. Ubacivanjem pričuva talijanske snage uspjele su se zadržati na padinama brda, a nešto južnije VII. korpus uspio se ukliniti između Selza i Vermeigliana prema Doberdobu.⁴²

U tim borbama istaknule su se, prilikom talijanskog napada i osobito tijekom snažne artiljerijske vatre, tri bojne karlovačke 96. pukovnije u sastavu 28. divizije VII. korpusa. Tijekom noći 19./20. srpnja 1915. pretrpjeli su gubitak 13 časnika i 600 vojnika. U listopadu iste godine pukovnija je postala pričuva VII. korpusa na početku III. sočanske bitke kod sela Mavhinje, a nakon toga u svibnju 1916. prešla je u sastav 28. divizije III. korpusa, kada je upućena u Južni Tirool radi pokretanja Južnotirolske ofenzive.⁴³

I na Goričkom mostobranu vođene su od 20. do 29. srpnja teške borbe, osobito na visovima kod Podgore, gdje su sudjelovale dalmatinske postrojbe iz 58. pješačke divizije. Talijanski napadi bili su u početku usmjereni na brdo Sabotin kod Gorice i Podgoru, koju su držale dalmatinske domobranske (*Landwehr*) pukovnije: 23. iz Šibenika i 37. iz Dubrovnika. Pukovnije su uspjele odbiti sve talijanske napade i iskazale su izuzetnu hrabrost i obučenost, posebice 21. srpnja u teškim borbama za obranu Goričkog mostobrana.⁴⁴ I na brdu Sabotinu (tt. 609) napadi i juriši talijanskog VI. korpusa odbijeni su uz velike obostrane gubitke.

Uz Sveti Mihael na Doberdobskoj visoravni, Batognica je bila jedna od najkrvavijih točaka na Krnskom odsjeku bojišta. Na području Krna (tt. 2245) talijanski IV. korpus napao je ujutro 19. srpnja glavnim snagama austro-ugarske položaje na kotama 2163 i 2041, a 21. srpnja obnovio je napad na Mrzli vrh (tt. 1360) radi obuhvata Tolminskog mostobrana. Talijanske snage ovladale su samo vrhom (kota 2163), a 25. srpnja obustavile su napade i na tom dijelu bojišta. Branitelji Mađari i Bošnjaci iz sastava 3. brdske brigade bili su prisiljeni povući se prema južnom rubu platoa s gubitcima od oko 1.300 ljudi, što mrtvih, ranjenih ili zarobljenih u razdoblju od 18. do 22. srpnja. U borbama od 22. do 24. srpnja branitelji su uspjeli obraniti Batognicu i u tim borbama iskazali su se i vojnici zagrebačke IV. bojne 53. pukovnije. Talijanske snage osvojile su na kraju bitke samo uski pojas zemljišta širine između 100 i 500 metara, približile su se vrhu Svetog Mihaela na 500 metara i izbile na zapadni rub visoravni Doberdob. U toj bitci talijanski gubici iznosili su 41.866 vojnika, a austro-ugarski 46.640 vojnika.⁴⁵

Nakon Batognice IV. bojna 53. zagrebačke pješačke pukovnije prebačena je u nizinski dio kod Cvetja (kota 588, zapadno od St. Luzia, danas Most na Soči). I tu su

⁴² VE, sv. 8, str. 767.

⁴³ ÖULK, sv. 2, str. 750.

⁴⁴ Pavičić: 1944, str. 179.

⁴⁵ VE, sv. 8, str. 767.

vodile teške borbe osobito od 16. do 21. kolovoza, kada zajedno s Mađarima kod Volčanskih sela uspijevaju zarobiti 1.000 Talijana. Nakon ogorčenih borbi protivnik se morao zadovoljiti s uskim područjem osvojenim na zapadnoj padini kote. Uspjeh je bio u izuzetno lošem omjeru s gubitcima, jer je bilo izgubljeno oko 1.600 ljudi, a Talijani su bili prisiljeni povući se u taktički nepovoljne, jedva održive i stalno ugrožavane postavbe iz braniteljskih nadvišenih položaja na vrletnoj zapadnoj padini Svete Lucije. I u narednim danima Zagrepčani su se krvavo borili protiv Talijana.⁴⁶ Tijekom 11. i 12. rujna bili su izloženi snažnim topničkim napadima uslijed kojih su imali velike gubitke, ali su uz besprimjernu hrabrost i požrtvovnost uspjeli obraniti povjerene im položaje zajedno sa Tirolskim carskim lovcima.⁴⁷

III. sočanska bitka (18. listopada – 4. studenog 1915.)

Iako su saveznici tražili da talijanska vojska poduzme napade na Sočanskom bojištu u vrijeme provođenja francusko-britanske ofenzive planirane za kraj rujna 1915., general Cadorna mogao je to ostvariti tek u drugoj polovici listopada. Zbog prethodnih velikih gubitaka trebalo je popuniti snage ljudstvom, osigurati dovoljno streljiva i oružja te provesti obuku novih ljudi. Radi aktivnosti austro-ugarskih snaga u Rusiji i Srbiji, Cadorna je polovicom listopada odlučio provesti napad na čitavom bojištu. Od mora do Rombona na sjeveru (tt. 2208) osigurao je 25 pješačkih i 4 konjičke divizije (ukupno 338 bojni i 130 eskadrona) i 1.372 artiljerijska oruđa. Planirao je da se napadom na krilima zauzmu istaknuti dijelovi austro-ugarskog bojišta na visoravni Doberdob na jugu i kod Plave na sjeveru, a zatim izvrši glavni napad na Gorički mostobran uz istovremeni napad prema kotlinama kod Tolmina i Boveca na sjeveru (Tolminski mostobran). Austro-ugarska 5. armija također je iskoristila zatišje za pripreme i popunu, pa je uoči bitke imala 12 pješačkih divizija sa 137 bojni i 634 artiljerijska oruđa, a tijekom bitke bila je ojačana s još 47 bojni i 39 topova velikog kalibra.⁴⁸

Taj put talijansko topništvo bilo je znatno djelotvornije jer streljivo više nije rasipalo po cijeloj fronti, nego je paljbu koncentriralo samo na lokacije planiranih pješačkih napada. Nova je bila i pješačka taktika, jer su nadirali u vrlo dubokim streljačkim linijama (i do osam redova) i planirano trpjeli strašne gubitke. Kad bi prednji red bio razbijen, idući bi prihvatio njegove ostatke i krenuo dalje, pa su napade mogli ponavljati trajno i time iscrpljivati ionako malobrojne branitelje.

Poslije trodnevne artiljerijske pripreme (18. – 20. listopada), talijanske 3. i 2. armija prešle su 21. listopada u opći napad. Na krvavoj visoravni kod Svetog Mihaela borila se 3. armija i branitelji uz izuzetne napore uspijevaju obraniti svoje položaje

⁴⁶ Galić – Marušić, sv. 1, str. 88-89.

⁴⁷ ÖULK, sv. 3, str. 368-374.; Galić – Marušić, sv. 1, str. 91.

⁴⁸ VE, sv. 8, str. 768.

je. Isto se dogodilo s napadom 2. armije kod Plava. Nakon sprječavanja proboja kod brda Sabotina u noći 23./24. listopada, VI. korpus 2. armije napao je 28. listopada Gorički mostobran, ali bez vidljivih rezultata. Od 1. do 4. studenoga talijanske armije pokušale su krajnjim naporima razbiti austro-ugarsku obranu od Redipuglie do Plave i od Tolmina do Rombona (tt. 2208), ali bez značajnijega uspjeha. Talijani su izgubili 67.998 ljudi (10.733 poginula, 44.290 ranjenih, 11.975 zarobljenih i nestalih), a austro-ugarske snage 41.847 ljudi (8.228 poginulih, 26.418 ranjenih i 7.201 nestali).⁴⁹

U toj bitci opet su se iskazale hrvatske postrojbe. Dalmatinci 22. pukovnije iskazali su se izvanrednim junaštvom na sjevernom rubu Banjške planote u borbama za Zagoru od 22. do 24. listopada, ali i na Goričkom mostobranu pod zapovjedništvom sada već pukovnika (*Oberstleutnant*) Turudije. Odbijali su snažne talijanske napade kod Zagore obnovljene od 28. listopada do 6. studenog, kao i napade na već poznatu kotu 383, gdje Dalmatinci protuudarima vraćaju osvojena područja i uspijevaju ih zadržati. U studenom 1915. u tri dana napada na Oslaviju dalmatinska 37. domobranska pukovnija izgubila je oko 600 ljudi. I u narednim borbama 23. domobranska pješačka pukovnija uspješno je 28. listopada odbila Talijane kod Podgore, kao i 37. pukovnija kod Oslavije.⁵⁰

Zbog iskazanih junaštava nadvojvoda Eugen uputio je civilnom guverneru Dalmacije čestitku sljedećeg sadržaja: „Među junacima III soške bitke u prvom se redu mora spomenuti hrabre sinove Dalmacije. Oni su i ovaj put svojom besprimjernom hrabrošću ponovo dokazali da spadaju među moje najbolje vojnike. Molim Vašu preuzvišenost da to objavi u cijeloj zemlji i pučanstvu Dalmacije prenese moju toplu zahvalnost za vjernost caru i Carstvu, vjernost ponovo potvrđenu od sinova Dalmacije na tom krvavom bojnopolju“.⁵¹

IV. sočanska bitka ili tzv. Bitka za Parlament (10. studeni – 2. prosinac 1915.)

Neuspjesi talijanske vojske na bojištu nepovoljno su se odrazili na političko stanje u zemlji i na njezin vanjskopolitički položaj u Europi. Da bi podignuo poljuljani moral vojnika i u povoljnijoj situaciji dočekaao zasjedanje parlamenta zakazano za 1. prosinca 1915., general Cadorna požurio je nakon kraćeg predaha pokrenuti novu ofanzivu zauzimanja Gorice, zbog čega se ta bitka naziva još i Bitka za Parlament. Glavni udar trebala je provesti 2. armija na Gorički mostobran, a 3. armija napasti na sjeverne padine visoravni Doberdob. U bitci je sudjelovalo 28 talijanskih divizija.

Poslije četverosatne artiljerijske pripreme dotad nezapamćene jačine, Talijani su 10. studenog krenuli u snažni napad na cijelom bojištu, a osobito snažno od grada

---

⁴⁹ VE, sv. 8, str. 768.

⁵⁰ Pavičić: 1944, str. 195-197.

⁵¹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 101.

Redipuglie na jugu do brda Sabotina kod Gorice na sjeveru. Na Goričkom mostobranu tri divizije 2. armije ulagale su nadljudske napore za proboj prema Oslaviji, a zatim i prema Podgori (Piedimonte), dok je 3. armija pokušavala obuhvatnim napadom sa sjevera i jugozapada zauzeti stratešku uzvisinu Sveti Mihael koja je branila ulaz u Vipavsku dolinu i prilaz Krasu. Napadi su trajali do 16. studenoga, ali opet bez očekivanih rezultata za Talijane.

Nakon dana odmora (17. studenog) bitka je nastavljena. Talijansko topništvo i zrakoplovstvo cijeli je dan bombardiralo i tuklo artiljerijom Goricu, područje oko Oslavije, Podgore i Svetog Mihaela. Snažne borbe vođene su sve do 29. studenog. Lijevo krilo talijanske 2. armije bezuspješno je napadalo Tolminski mostobran i područje južno od Krna, ali nije bio ostvaren postavljeni cilj – Gorički mostobran nije bio probijen. Neznatan dobitak područja kod Oslavije, Podgore, San Martina i na padinama Svetog Mihaela nije bio adekvatan pretrpljenim gubitcima od 7.498 poginulih, 33.956 ranjenih, 7.513 nestalih Talijana. Gubitci austro-ugarske vojske bili su također veliki: 3.895 poginulih, 16.444 ranjena, 5.052 nestala vojnika.⁵² U toj bitci iskazali su se pripadnici dalmatinske 37. domobranske pješačke pukovnije kod Oslavije kada su u teškim borbama od 20. do 24. studenog sačuvali svoje položaje i usput zarobili 500 Talijana.⁵³

Gubitci cijele 5. armije od 15. listopada do 15. prosinca iznosili su 13.738 mrtvih, 46.625 ranjenih, 13.794 nestalih ili zarobljenih i 20.646 oboljelih, što znači da je 94.803 vojnika bilo trajno ili privremeno izbačeno iz borbe. Početno stanje iznosilo je oko 120.000 vojnika i časnika. U isto vrijeme 5. armija primila je oko 120.000 ljudi kao pojačanje, pa je brojno stanje 15. prosinca 1915. bilo tek za 13.553 čovjeka više negoli na početku operacija. U III. i IV. sočanskoj bitci austro-ugarske snage utrošile su oko 37.000.000 pušcanih naboja, 110.000 topovskih granata srednjeg i velikog kalibra, 596.000 granata malog kalibra, 16.000 mina i 76.000 ručnih granata.⁵⁴

GODINA 1916.

Opći razvoj događaja na ostalim bojištima već je bacio svoje sjene i na "Sošku frontu"⁵⁵. Srbija je bila pobijedena i okupirana krajem 1915., a 25. siječnja 1916. kapitulirala je i Crna Gora. Na istoku je Centralnim silama pripala skoro cijela Poljska, a na zapadu je nakon užasno iscrpljujućih jesenskih bitki vladalo zatišje pred buru, jer je njemački načelnik Glavnog stožera general Falkenhayn već započeo s pripremama za bitku kod Verduna.

⁵² VE, sv. 8, str. 768-769.

⁵³ Pavičić: 1944, str. 205.

⁵⁴ Galić – Marušić, sv. 1, str. 95-96.

⁵⁵ „Soška fronta“ je slovenski naziv koji se vrlo često koristi i u Hrvatskoj za Sočansko bojište.

V. sočanska bitka (11. – 16. ožujka 1916.)

Opća vojno-politička situacija i obveze prema saveznicima navele su talijansko Vrhovno zapovjedništvo da pokrene ofenzivu sredinom ožujka bez obzira na nepovoljne vremenske uvjete i nepotpune pripreme. Cilj im je bio vezati austro-ugarske snage i spriječiti njihovo upućivanje na druga ratišta, čime bi se posredno rasteretila francuska vojska kod Verduna. Za ofenzivu nije bio izrađen jedinstveni plan, nego je izbor operativnih ciljeva prepušten zapovjednicima armija, kojima je težišni cilj ostao osvajanje Goričkog (3. armija) i Tolminskog mostobrana (2. armija). Prema 100 bojni i 467 artiljerijskih cijevi svih kalibara austro-ugarske 5. armije, čija je zona obrane ustrojem 10. armije sužena na područje od Avča do mora, stajalo je 186 bojni i 254 artiljerijske bitnice talijanske 3. armije i II. korpusa 2. armije. Bitka je počela artiljerijskom pripremom koja je dva dana rušila austro-ugarske položaje i prilazne ceste. Talijanske snage krenule su u napad 13. ožujka. Zbog nepovoljnih vremenskih prilika na gornjem toku rijeke Soče, glavni teret napada pao je na 3. armiju, a zbog nedostatka jedinstvenog plana bitka je prerasla u niz pojedinačnih nepovezanih akcija. Borbe su se opet razvile na ranije poznatim žarištima: na Goričkom mostobranu i na visoravni Doberdob sa Svetim Mihaelom do Selza.⁵⁶

Na sjevernom dijelu Tolminskog mostobrana od 16. ožujka 1916. redaju se napadi na talijanske položaje na južnim obroncima Mrzlog vrha i Vodela, kao i na Mengorama gdje se nalazi zagrebačka IV. bojna 53. pukovnije. Tijekom 26. ožujka 1916. dvije dalmatinske bojne 37. domobranske pukovnije jurišem zauzimaju talijanske položaje na hrptu Grojna kod Goričkog mostobrana. Tom su prilikom zarobile 24 časnika i 632 vojnika talijanske 11. divizije.⁵⁷

Budući da nisu postigli planirane ciljeve, Talijani su obustavili napade 16. ožujka uz gubitke 3. armije od 83 časnika i 1.800 vojnika, dok je Boroevićeva 5. armija imala 485 poginulih i 1.500 ranjenih.⁵⁸ Od kraja travnja do 10. svibnja posada Rombona kod Boveca, koju je među ostalima činila i mostarska BH 4. pukovnija, vodi teške borbe na Čukli. Talijani je uspijevaju osvojiti, a gubitci Bošnjaka su oko 250 ljudi, od kojih je 120 bilo zarobljeno. Talijanski gubitci bili su 18 časnika i 516 alpina.⁵⁹

VI. sočanska bitka ili bitka za Goricu (4. – 16. kolovoza 1916.)

U prvoj polovici 1916. odvijala se Južnotirolska ofenziva za koju je, osim snaga zemaljske obrane, bilo prikupljeno i 15 elitnih austro-ugarskih divizija raspoređenih u dvije armije (3. i 11.). Strateška ideja bila je prodor iz Južnog Tirola u Venet-

⁵⁶ VE, sv. 8, str. 769.

⁵⁷ Galić – Marušić, sv. 1, str. 94.

⁵⁸ ÖULK, sv. 4, str. 171.

⁵⁹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 109-110.

sku nizinu i odsijecanje talijanskih snaga na Soči. Planirani uspjeh operacije sigurno bi bitno utjecao na tijek zbivanja na cijelom bojištu. Ofenziva je uz brojne probleme započela 15. svibnja i uspješno se razvijala do kraja mjeseca, ali je neočekivani uspjeh Brusilovljeve ofenzive na Istočnom bojištu prisilio generala Conrada da sve raspoložive snage, a posebice teško i srednje topništvo, početkom lipnja hitno prebaci na istok. Zbog nedostatka snaga za daljnju provedbu ofenziva je obustavljena 17. lipnja.⁶⁰

General Cadorna želio je taj zastoj iskoristiti kako bi krajem lipnja prebacio težište operacija na Sočansko bojište s ciljem osvajanja Gorice. Tomu je u prilog išao i uspješan razvoj ljetne Brusilovljeve ofenzive i priprema velike ofenzive na Zapadnom bojištu. Pred početak bitke talijanska 3. i 2. armija imale su na bojišnici od mora do Rombona ukupno 20 pješačkih divizija, 2 skupine alpina, 2 konjaničke divizije s oko 270 bojni, 48 eskadrona i 1.670 topova. Na Soču je došlo 6.825 časnika i 296.000 boraca, a na raspolaganju su im bila 523 teška i srednja topa, 728 lakih topova, 774 minobacača (138 s kalibrom 240 mm) i goleme količine streljiva. Za razliku od toga, austro-ugarska 5. armija, koja je ponovno primila u svoj sastav XV. korpus, imala je 8 pješačkih divizija sa 106 bojni i 584 topa. Na potezu od Plava do mora Borojević je imao samo 78 bojni i 384 topa, a između Sabotina i Vipave samo 11 bojni na prvoj crti. U pričuvama je raspolagala sa svega oko 180.000 ljudi.⁶¹ Nasuprot njima je samo talijanski VI. korpus imao 100.000 ljudi!

Žarišta bitke bili su Sveti Mihael i Gorički mostobran. Plan je predviđao da se najprije izvede napad pomoćnim snagama (VII. korpus) od Monfalconea do Selza radi zavaravanja protivnika, a dva dana kasnije izvrši glavni udar sa VI. korpusom (6 divizija) na Gorički mostobran i XI. korpusom na Sveti Mihael, koji je bio glavna točka obrane mostobrana s južne strane.

Dana 4. kolovoza oko 10.00 sati talijanska artiljerija otvorila je vatru na južni dio visoravni Doberdob, a u 14.00 sati dvije talijanske divizije iz VII. korpusa napale su austro-ugarske snage na grebenu od Monfalconea do Selza i zauzele nekoliko rovova, ali su se intervencijom obrane morale povući uz značajne gubitke. Tijekom 5. kolovoza artiljerijska vatra postupno je prenesena i na ostali dio bojišta, da bi 6. kolovoza od 7.00 sati obrambeni objekti od mora do Tolmina bili stavljeni pod najžešći udar artiljerije. Istoga dana poslijepodne talijanski VI. korpus probio je na Goričkom mostobranu položaje austro-ugarske 58. pješačke divizije kod Podgore (Piedimonte), Piume (slov: Pevma), brda Sabotina i mjestimično izbio na rijeku Soču. Time je nestala mogućnost obrane Goričkog mostobrana i 8. kolovoza zapovjednik mostobrana general Zeidle zapovjedio je povlačenje ostataka 58. divizije od oko 5.000 ljudi, preostalih od njih 18.000 koliko ih je bilo na početku bitke. Talijanske snage zauzele su 9. kolovoza Goricu, a tijekom noći 9./10. kolovoza i visoravan

⁶⁰ Čutura, str. 56.

⁶¹ VE, sv. 8, str. 769.

Doberdob, nakon što su se austro-ugarske snage morale povući na Komensku visoravan. Tako su branitelji morali napustiti teškom mukom izgrađene dobro utvrđene položaje na Doberdobskoj visoravni i povući se na crtu koja tada nije bila ni izdaleka tako dobro utvrđena.

Time je završena prva faza bitke, iako zatišja u biti nije ni bilo. U drugoj fazi 2. armija imala je znatno aktivniju ulogu, ali 12. i 13. kolovoza nije uspjela probiti austro-ugarsku obranu od rijeke Vipave do rijeke Idrije. Isto tako ni 3. armija nije uspjela svladati VII. korpus na Krasu i izbiti na liniju Grmada – Trstelj – Dornberk. Bitka je dostignula vrhunac 15. kolovoza kada su talijanske snage prešle u masovni napad u dolini rijeke Vipave od Opatje Sela do Plave. Pravovremeno ojačana snagama dopremljenima iz Tirola, s Balkana i iz Rusije, austro-ugarska 5. armija uspjela je zaustaviti talijansko napredovanje od Gorice prema Šenpasu i sjevernim rubom Krasa prema Lokvici. Od tada je silina talijanskog napada postupno opadala, a 17. kolovoza potpuno je prestala.⁶² Gubitak Gorice bio je težak udarac austro-ugarskim snagama jer je uspjeh podignuo moral Talijanima, a utjecao je i na odluku Rumunjske da Austro-Ugarskoj najavi rat.

Talijani su tim bitkama izgubili 1.759 časnika i 49.473 vojnika (od toga 21.360 mrtvih i oko 6.000 zarobljenih). U cijelom kolovozu 1916. talijanski su gubici iznosili oko 74.000 ljudi. Austro-ugarski gubici u VI. bitki iznosili su 41.835 ljudi.⁶³ Besmrtnu slavu u obrani Gorice zaslužili su Dalmatinci iz II. bojne 22. pukovnije još uvijek pod zapovjedništvom pukovnika Stanislava Turudije, dijelovi 23. (šibenske) i 37. (dubrovačke) domobranske pukovnije. Treba napomenuti da je 23. pukovnika kod Podgore i Grafenberga u borbama od 6. do 8. kolovoza izgubila 47 časnika i 2.513 vojnika.⁶⁴

I u borbama na Sabotinu iskazala se „bojna Turudija“ iz 22. pješačke pukovnije, koja je 16 sati junački zadržavala neprijatelja od proboja na Soču, u očajničkom pokušaju deblokiranja ostataka dalmatinskih domobrana iz 37. pukovnije na Sabotinu. U tim krvavim borbama imali su velike gubitke: 11 časnika i 619 vojnika, od kojih je poginulo oko 280 ljudi. Na kraju borbi zarobljen je s pukovnikom Turudijom i dio preživjelih pripadnika njegove bojne. Treba napomenuti da su se pripadnici 37. pukovnije nakon pada Sabotina borili još dva dana po kavernama.⁶⁵ Ostatak snaga iz dalmatinske 22. pukovnije u VI. bitci uspio je zajedno s Mađarima iz II. bojne 52. pukovnije obraniti kotu 383 na sjeveru Banjške planote i u protunapadu uništiti napadače.⁶⁶

Nakon smirivanja stanja na Istočnom bojištu ubrzano su se vraćale slobodne snage na Sočansku bojišnicu. Tako su se početkom kolovoza iz Volinije vratile dvije

⁶² VE, sv. 8, str. 769-770.

⁶³ VE, sv. 8, str. 770.; ÖULK, sv. 5, str. 102.

⁶⁴ Pavičić: 1944, str. 297-301.

⁶⁵ Pavičić: 1944, str. 293.

⁶⁶ Galić – Marušić, Sv. 1, str. 111.

bojne sarajevske 48. divizije u zonu odgovornosti 5. armije. Među njima došla je i III. bojna 79. pješačke pukovnije iz Otočca, tzv. Jelačićevci.⁶⁷ Ličani su na Soču pristigli u nekoliko faza: prva je došla 18. kolovoza 1916. III. bojna u sastavu 10. brdske brigade i stigla je u posljednjoj fazi VI. sočanske bitke.⁶⁸ Polovicom studenog stigle su I. i II. bojna,⁶⁹ koje su uoči Božića zaposjele vrlo teške položaje prema Fajtjem hribu, važnom uzvišenju na južnoj strani Vipavske doline.⁷⁰ Tu su imale teške gubitke, osobito tijekom druge polovice travnja 1917. oko naselja Spacapani i Bilje.⁷¹ Tijekom zime stigla je i IV. bojna 79. pješačke pukovnije.

VII. sočanska bitka (14. – 17. rujna 1916.)

Osvajanje Gorice oduševilo je talijansku javnost i general Cadorna je smatrao da to stanje treba što prije iskoristiti, pa se odlučio za nove bitke s težištem na Krasu. Cilj je i nadalje ostao osvajanje Trsta. Talijani su smislili i primijenili novu, samoubilačku taktiku, jer su napadali u tako gustim redovima da je svaki metak i šrapnel branitelja morao pogoditi. Mislili su da tu golemu masu ljudi neće biti moguće zaustaviti, ali užasni gubitci nisu mogli opravdati zanemariva teritorijalna osvajanja.

Uoči VII. bitke vojvoda od Aoste, zapovjednik talijanske 3. armije uputio je svojim snagama sljedeći proglas: „Ne bih bio dostojan zapovijedati vama, pobjednicima kod Gorice, na Sv. Mihaelu, na Doberdobskoj visoravni i kod Molfaconnea; ne bih bio dostojan povjerenja Domovine, odobravanja i divljenja koje je svijet iskazao vašoj hrabrosti i zbog kojih od ganuća jače kucaju srca vaših najdražih; ne bih bio dostojan uspomene na naše pale heroje, naše slavne mučenike – kad vas ne bih još jednom poveo u opasnosti bitke“.⁷²

Za VII. bitku Cadorna je prikupio 300 svježih bojni, od kojih je 130 bilo predviđeno za napad. Tu je bilo i 1.100 topova i brojni minobacači.⁷³ Gubitkom Gorice i visoravni Doberdob, austro-ugarska 5. armija ojačana je nakon popune gubitaka iz pohodnih (marš) postrojbi novim snagama jačine tri pješačke divizije, tako da je krajem kolovoza imala oko 148.000 vojnika prema 240.000 talijanskih. Raspolagala je sa 606 lakih i 168 srednjih i teških topova. Streljiva je imala dovoljno, pristigle su kacige i plinske maske, a i minobacači. Glavni udar trebala je izvršiti njegova 3.

⁶⁷ ÖULK, sv. 5, str. 69.

⁶⁸ ÖULK, sv. 5, str. 16, Prilog 7.

⁶⁹ ÖULK, sv. 5, str. 680.

⁷⁰ Dubravčić, F. *Živ sam i dobro mi je! Uspomene iz Prvog svjetskog rata 1914.-1918.* Dubravčić, M. (prir.). Otočac : Katedra Čakavskog sabora pokrajine Gacke, 2002. str. 96.

⁷¹ Österreichisches Staatsarchiv (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA), Wien, (dalje: ÖeStA/KA), Verlustliste IR 79, kutija 211.

⁷² Weber, F. *Isonzo 1916.* Klagenfurt : Artur Kollitsch Verlag, 1927., str. 94-95.

⁷³ Galić – Marušić, sv. 1, str. 112.

armija lijevim krilom (XI. korpus) po sjevernom rubu visoravni Krasa preko Fajtjeg hriba (tt. 432) prema Trstelju (tt. 643). Uključujući pričuve, 3. armija imala je 186 bojni, 24 eskadrona (bez konja), 954 topa i 586 minobacača. Nasuprot njoj stajala je Boroevićeva 5. armija s 50 bojni, 284 topa i 255 minobacača.

Poslije devetosatne artiljerijske pripreme 14. rujna krenula je u napad 3. armija u svojoj zoni odgovornosti od mora do rijeke Vipave. Osim lokalnih prodora u austro-ugarske rovove, nisu postignuti značajniji rezultati. Idućega dana Talijani su povelili više proboja, ali vremenski i prostorno neusklađenih. Uspjeli su zauzeti visove poput San Grado di Merna, Nad logem (tt. 212) i izbiti na tt. 144. Tijekom 16. rujna 3. armija nastavila je napade i zauzela neka manja područja koja nisu mogla riješiti bitku, pa su borbe prekinute 17. rujna nakon bezuspješnih napada. Skromne uspjehe 3. armija platila je velikim gubitcima: onesposobljeno je preko 700 časnika i 16.000 vojnika. General Boroević izgubio je oko 15.000 ljudi.⁷⁴

U toj bitci posebno je stradala 16./17. rujna 1916. karlovačka 96. pješačka pukovnija u sastavu 55. pješačke brigade, 28. pješačke divizije, kod sela Lokvice na Krasu (sjeverni dio Komenske visoravni). Na njih je krenula sjeverno od sela Lokvica talijanska 21. pješačka divizija u sastavu XI. korpusa, koju su branitelji uspjeli zaustaviti, ali uz vrlo teške gubitke. Ponovljeni napad u večernjim satima loše je završio po Talijane.⁷⁵ O junaštvu branitelja još i danas svjedoči sačuvani spomenik poginulim pripadnicima 96. pukovnije iz te krvave bitke kod Kostanjevice.

I na sjevernom dijelu bojišnice, na širem prostoru Rombona, Talijani su 16. rujna u 6.00 sati počeli s topničkom pripremom. Zasuli su minama i granatama položaje mostarske BH 4. pukovnije, a onda su s tri bojne alpina krenuli u koncentrični napad na Mali Rombon i položaje na istočnoj padini između Čukle i Rombona. U borbama prsa u prsa odbijeno je više uzastopnih napada alpina. Razbješnjeni zbog nekoliko lažnih predaja, Bošnjaci nisu uzimali zarobljenike. Napad je ponovljen, ali opet bez uspjeha.⁷⁶ Poginulim Bošnjacima i ostalim braniteljima Rombona posvećen je spomenik na vojnom groblju u Logu pod Mangrtom.⁷⁷

VIII. sočanska bitka (9. – 12. listopada 1916.)

Vrijeme do VIII. bitke ispunjavala je intenzivna aktivnost pješaštva i artiljerije, tako da do stvarnog zatišja na bojištu nije došlo. Cilj nove talijanske ofenzive bio je ponovni proboj glavnim snagama (3. armija) prema Trstelju (tt. 643), s tim da je područje napada prošireno od rijeke Vipave do Svetog Petra kod Gorice. Da bi izbjegle prekomjerne gubitke, austro-ugarske snage izgradile su novi položaj 4–5 km

⁷⁴ VE, sv. 8, str. 770.

⁷⁵ ÖULK, sv. 5, str. 631-645.

⁷⁶ Galić – Marušić, sv. 1, str. 112.

⁷⁷ Galić – Pirić – Jukić, str. 261-281.

udaljen od prednjih položaja istočno od poteza Fajtji hrib – Kostanjevica na Krasu – Grmada – Duino. Tu su se nalazile glavne snage za vrijeme artiljerijske pripreme, a prednje položaje držali su slabiji promatračko-zaštitni dijelovi. Talijanske snage imale su ukupno 221 bojnu i 24 eskadrona bez konja, od čega je u bitci neposredno sudjelovalo 166 bojni. U artiljeriji i minobacačima Talijani su bili višestruko nadmoćniji. Austro-ugarska 5. armija imala je ukupno 101 bojnu.

Bitka je počela 9. listopada u jutarnjim satima prethodno uz snažnu artiljerijsku pripremu koja je trajala do poslijepodnevni sati. Nakon toga krenuli su valovi pješništva na više odsjeka. U četverodnevni žestokim borbama Talijani su uspjeli zauzeti tek nekoliko rovova istočno od Gorice, a 3. armija uspjela je na Krasu odbaciti snage austro-ugarskog VII. korpusa na liniju prema Lokvicama i Hudilogu na kojoj je zaustavljena 12. listopada. Time je proboj prema Trstu ostao samo puka želja, iako su napadači uložili velik napor i žrtvovali preko 650 časnika i 19.000 vojnika. Zbog nedostatka ljudstva i s preko 20.000 vojnika izbačenih iz stroja, austro-ugarska 5. armija na završetku bitke našla se u vrlo teškoj situaciji, jer je tijekom VII. i VIII. sočanske bitke izgubila novih 100.000 ljudi.⁷⁸

IX. sočanska bitka (31. listopada – 4. studenog 1916.)

General Cadorna je bez obzira na vlastite gubitke tvrdoglavo ustrajao na taktici iscrpljivanja protivnika. U predahu nakon VIII. bitke prikupio je 200.000 ljudi, 1.350 topova i brojne minobacače.⁷⁹ Nova ofenziva od mora do Gorice trebala je započeti 24. listopada. Cilj je ostao isti – proboj prema Trstu. Glavni udar na Krasu trebala je provesti 3. armija lijevim krilom i centrom, gdje je bilo koncentrirano 8 divizija na frontu širokom svega 8,5 km. Istovremeno je 2. armija svojim desnim krilom trebala djelovati u Goričkoj kotlini. Nasuprot 225 talijanskih bojni nalazilo se 110 austro-ugarskih, iscrpljenih u dosadašnjim borbama i prorijeđenih teškim gubitcima, a i položaji su im većim dijelom bili uništeni.

Artiljerijska priprema započela je 24. listopada i trajala je pet dana. Dana 1. studenoga došlo je do pješačkih napada. Kod Hudog loga na Krasu Talijanima je uspjelo osvojiti izbočinu (tzv. "vreću") široku 4 km i duboku 3 km. Izgubili su oko 70.000 ljudi, a branitelji oko 35.000. Bitka je zbog potpune iscrpljenosti oba protivnika završena 4. studenoga. Gotovo sav osvojeni teren oko Fajtog hriba, Jamlja i Kostanjevice Talijani su izgubili tijekom iznenadnih austrijskih protunapada te zime. Danas se čini da je general Cadorna u IX. sočanskoj bitci propustio jedinu realnu priliku za proboj austro-ugarske fronte na Krasu, jer da je ustrajao s napadima još samo nekoliko dana, general Borojević ostao bi bez posljednjih, ionako minimalnih priču-

⁷⁸ VE, sv. 8, str. 770.

⁷⁹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 113.

va. Cadornu su pokolebali golemi gubitci vlastitih snaga i prekinuo je bitku uz izgovor da se vrijeme jako pogoršalo.

Od hrvatskih snaga lička III. bojna 79. pukovnije doživjela je za vrijeme te bitke izuzetne napore i velike gubitke. Bila je u sastavu 86. streljačke brigade i imala je izuzetno teške obrambene zadaće na širem području Gorice, osobito uz rijeku Vipavu i sjeverne rubove Krasa. Zabilježena su njihova bojna djelovanja kod sela Kemperlište i Šobera (jugoistočno od Gorice), gdje je od 28. listopada do 1. studenoga imala 869 ljudi izbačenih iz stroja, od toga 156 poginulih i 168 nestalih. Osobito je bila krvava bitka kod Šobera 17. studenog 1916. godine.⁸⁰ Nakon što je kompletna pukovnija pristigla na Soču u prvom kvartalu 1917., uglavnom je bila stacionirana na Fajtem hribu i okolnim padinama. Tu će voditi stalne borbe u kojima će 18. ožujka 1917. jugoistočno od sela Spacapani poginuti zapovjednik pukovnije brigadir (*Oberst*) Otto Hauler (rođen 1865. u Beču).⁸¹

GODINA 1917.

Zimske mjesece obje su strane iskoristile pripremajući se za očekivane još masovnije i dugotrajnije bitke. Situacija branitelja potkraj 1916. nije bila dobra. Austro-Ugarska Monarhija više nije mogla nadoknađivati gubitke u ljudstvu, koji su u dvije i pol godine ratovanja zbog manjkave tehničke opremljenosti vojnika i nefleksibilne pješačke taktike bili užasavajući. Za cjelokupno Jugozapadno bojište u 1916. oni iznose 603.776 ljudi ili čak 51% gubitaka na svim bojištima.⁸² Progresivni raspad gospodarskog sustava Monarhije nije ukazivao na moguće bitno poboljšanje u tehničkoj komponenti ratovanja.

Početak svibnja 1917. snage 5. armije dosegnule su 215 bojni, 1.700 strojica, 1.325 artiljerijskih oruđa (od toga tek trećina teških) i nekoliko stotina minobacača. U vojnim redovima ostalo je vrlo malo iskusnih veterana, prekaljenih boraca s Krasa i u Alpama. Tu je bilo već mnogo maloljenika od sedamnaest godina, oporavljenika, bogalja i bolesnika, općenito ljudi koji više nisu trebali biti ni u pučkom ustanku. Rijetki koji su preživjeli tri krvave godine rata, ali i manje od toga, postali su prekaljeni borci, tvrdi, navikli na ekstremnu oskudicu. Bili su sposobni podnositi patnje i vojnu disciplinu, bili su izvrsni i nepokolebljivi individualni borci, ali je njihovo brojno stanje od oko 260.000 pušaka ipak predstavljalo samo polovicu onoga čime je raspolagala suprotna strana. Vojnici su bili slabo hranjeni i loše odjeveni. Umjesto kožnih, pojavili su se opasači od konoplje, odore su bile pravljene od vlaka-

⁸⁰ ÖeStA/KA, Verlustliste IR 79, kutija 174.

⁸¹ ÖeStA/KA, Verlustliste IR 79, kutija 174, broj 27 i 28 za 1915.

⁸² ÖULK, sv. 6, Prilog 2, tablica I.

na koprive, potplati cipela od drveta i ubrzo od kartona, a količina i kvaliteta rublja rapidno se smanjivala s protokom vremena.⁸³

O unutrašnjoj situaciji u Monarhiji potkraj 1916. i početkom 1917. napisane su mnoge knjige. Najpregnantnije i najsazetije stanje opisao je Fritz Weber u trećem dijelu svoje trilogije *Isonzo 1917* gdje kaže: *Na strani Centralnih sila jedini jaki nje-mački saveznik Austro-Ugarska sada pokazuje zabrinjavajuće znakove iscrpljenosti. Unutarnje slabosti Dvojne Monarhije u toj su zimi po prvi put poprimile katastrofal-ne razmjere. Prekasno se proširila spoznaja da je ovaj rat zapravo sukob naroda i da sama dinastija i armija nisu dovoljne da ga privedu sretnom kraju.*⁸⁴

Završno poglavlje rata s tragičnim završetkom po Centralne sile započelo je 9. travnja kada su Englezi krenuli u ofenzivu kod Arrasa u Francuskoj, očekujući da će istovremeno i Talijani krenuti na Soči. Međutim, na Soči se nije događalo ništa nesvakidašnje. Kad je 10. svibnja zbog užasnih gubitaka zamrla francuska ofenziva, francuski tisak neprikriveno je napao Italiju zbog nepridržavanja savezničkih obveza. Talijani su se aktivirali na Soči tek polovicom svibnja, nakon toga i na visoravni Sedam općina (Sette Comuni) gdje su u lipnju doživjeli fijasko kod Ortigare s gubitcima od oko 26.000 ljudi.

X. sočanska bitka (12. svibnja – 5. lipnja 1917.)

Iako ratna situacija na početku 1917. nije bila povoljna za sile Antante zbog neuspješnog razvoja proljetne ofenzive na Zapadnom ratištu, revolucionarnih događaja u Rusiji i teškog stanja u talijanskoj vojsci, talijansko Vrhovno zapovjedništvo ipak je početkom svibnja odlučilo riješiti rat protiv Austro-Ugarske novom ofenzivom.

Talijani su prikupili velike snage od oko 280.000 vojnika s preko 400 bojni, 2.618 topova i 1.249 minobacača. Planirali su dugotrajnom i snažnom artiljerijskom pripremom razbiti austro-ugarsku obranu na cijelom bojištu od mora do Tolmina, a zatim s novoustrojenom Goričkom zonom (*Zona di Gorizia*) zauzeti masiv: Sveti Gabrijel – Sveta Gora – Vodice – Kuk i uzvisine istočno od Gorice. Nakon toga trebala je 3. armija izvršiti glavni udar na Krasu prema Trstelju i Grmadi.

U međuvremenu reorganizirana i popunjena austro-ugarska 5. armija raspola-gala je s oko 160.000 vojnika, 1.400 topova i 500 minobacača.⁸⁵ U skladu s iskustvi-ma sa Zapadne fronte, na Krasu su utvrđene crte obrane, a dva se bastiona (Grmada i Fajti hrib) posebno su pretvorena u neosvojive podzemne tvrđave s oklopnim izvid-

⁸³ Galić – Marušić, sv. 1, str. 118.

⁸⁴ Weber, F. *Isonzo 1917*. Klagenfurt : Artur Kollitsch Verlag, 1933., str. 13-14.

⁸⁵ VE, sv. 8, str. 771.

nicama i moćnim topničkim postavima. Ti su se napori višestruko isplatili u idućim bitkama.⁸⁶

Borbe su počele u zoru 12. svibnja artiljerijskom pripremom u trajanju od dva i pol dana. U podne 14. svibnja Gorička zona prešla je u napad od rijeke Vipave do sela Avče, a lijevo krilo 3. armije na grebenu istočno od Fajtjeg hriba prema Trstelju. Iako su ulagale maksimalne napore, talijanske snage do 21. svibnja nisu postigle značajniji uspjeh. U goričkoj kotlini i na grebenu istočno od Fajtjeg hriba nije bilo nikakvog uspjeha, a sjevernije od njega najveći uspjeh bilo je izbijanje neposredno pod Svetu Goru i Vodice, zauzimanje Kuka (17. svibnja) i uspostava vrlo važnog mostobrana kod sela Log. Dva puta su se Talijani uspjeli probiti na već legendarnu kotu 383, ali su ih Mađari iz 52. pukovnije uspjeli odbaciti. I kod Zagore su Dalmatinci iz 22. pukovnije odolijevali višestrukoj premoći napadača i odbili ih.

Posebno je bilo kritično kada je pala Sveta Gora. Zagrebački pučki ustanici iz 25. domobranske pješačke pukovnije dali su se iznenaditi, pa ih je veći dio zarobljen u ruševinama samostana i crkve. Zbog novonastalog vrlo složenog stanja na Banjskoj planoti i izbijanjem Talijana na greben Kuk – Vodice – Sveta Gora general Borojević morao je ubaciti interventne snage u kojima je, između ostalih, bila i 11. brdska brigada 48. divizije u čijem je sastavu bila I. bojna 79. pukovnije iz Otočca. Jurišne snage pod stravičnom paljbom upale su kao klin u talijanski bojni raspored, prisiljavajući ih na povlačenje i sprječavajući da osvoje Vodice.⁸⁷ U tim se borbama posebno iskazao pričuvni zastavnik Erwin Grohmann, pripadnik 79. pješačke pukovnije, kada je u noći 24./25. svibnja kod kote 652 sjeveroistočno od Vodica uspio sa svojom 2. satnijom zaustaviti i odbiti Talijane, za što je odlikovan Velikom zlatnom medaljom za hrabrost.⁸⁸ Nakon rata Talijani su na vrhu visoravni Vodica izgradili mauzolej i spomenik postrojbama koje su osvajale Vodice i njihovu zapovjedniku general-poručniku Mauriziu knezu Gonzagi.

Nakon intenzivnih talijanskih napada i proboja do Kuka i Vodica podmaršal Fabini donio je bolnu odluku: branitelji kote 383 moraju se povući i prepustiti neprijatelju jedno od najkrvavijih i najgorčnije branjenih točaka na bojištu, točku koja je postala simbol hrabrosti, požrtvornosti i izdržljivosti austro-ugarske vojske.

Vojne aktivnosti nastavile su se napadom talijanske 3. armije, koja je 23. svibnja u 16 sati prešla u napad na cijelom frontu od mora do rijeke Vipave. Istovremeno je Gorička zona i nadalje provodila snažan pritisak prema Svetoj Gori i Vodicama. Na Krasu su 23. svibnja Talijani uspjeli ući samo u prvu liniju austro-ugarskih položaja, a 24. svibnja uspjeli su zauzeti Jamiano i napredovati na primorskom krilu. Tijekom 25. svibnja zauzeli su Hudilog i Kostanjevicu na Krasu, koja je već idućega

⁸⁶ Galić – Marušić, sv. 1, str. 117.

⁸⁷ Fabini, L. Die Kämpfe um die Hochfläche von Bainsizza in der 10. Isonzoschlacht vom 12. bis 30. Mai 1917. *Militärwissenschaftliche Mitteilungen* (Wien). 64, 5(1933.), str. 341-353.; Galić – Marušić, sv. 1, str. 123.

⁸⁸ ÖeStA/KA, Belohnungs-Antrag-Goldene Tapferkeitsmedaille, broj: 100/3286/17.

dana vraćena. Do 28. svibnja, kada se ofenziva već gasila, 3. armija je stajala pred Grmadom (tt. 323) i pred Kostanjevicom istočno od Fajtjeg hriba, a Gorička zona pred grebenom Sveta Gora – Vodice (kota 652).

Talijanska ofenziva je zastala. Proboj prema Trstu nije bio ostvaren pa je talijansko Vrhovno zapovjedništvo obustavilo daljnje operacije i 1. srpnja pregrupiralo snage. Tako je 3. armija ojačana jednim korpusom, rasformirana je Gorička zona i njezini su korpusi ušli u sastav 2. armije, a ponovno je formirana *Zona di Carnia*. Koristeći se zastojem talijanske ofenzive, austro-ugarska 5. armija, sada preimenovana u Sočansku armiju, izvršila je snažan protuudar od brda San Marko kod Gorice do mora. Kod Gorice i na sjevernom rubu visoravni prema Fajtjem hribu nisu postignuti neki značajniji uspjesi. No, na južnom krilu udarom XXIII. korpusa austro-ugarske vojske talijanske snage odbačene su od Grmade skoro na polazne položaje.

U tim borbama istaknula se i karlovačka 96. pješačka pukovnija koja je nakon borbi na Krasu bila izmještena na greben Svetog Marka (Markov hrib) – Rožna dolina – Panovečka šuma, neposredno na istočnim prilazima grada Gorice. Ondje su se Karlovčani odlikovali nepopustljivom obranom, zbog čega su dospjeli na čelo liste pretrpljenih gubitaka u jesenskim borbama. Tu su tijekom X. i XI. sočanske bitke otpjeli najveće gubitke u povijesti ratovanja svoje pukovnije. Brojni pripadnici te pukovnije sahranjeni su na vojnim grobljima u Črničju i Oseku nedaleko od Ajdovščine, a većina ih je pokopana tijekom svibnja 1917., odnosno za trajanja X. sočanske bitke.⁸⁹ U to je vrijeme pristigla s Istočnoga bojišta na Soču i 31. lovačka bojna (zagrebačka).

Talijanski gubitci u toj bitci bili su užasavajući: izgubili su 159.000 vojnika, od čega 36.000 mrtvih, 96.000 ranjenih i 27.000 zarobljenih. Samo na Vodicama, gdje je bilo angažirano 26 bojni, izgubljeno je 464 časnika i 11.000 vojnika. Povrh toga drastično je pao moral talijanskih postrojbi, na koji su pogubno djelovale velike žrtve i neuspjeh u borbama. Predavale su se čitave pukovnije iz brigada *Ancona*, *Verona* i *Puglia*. General Cadorna poduzeo je drastične mjere i poručio podređenima da „samo smrtna kazna može neposredno djelovati“. Kada se pobunila elitna brigada *Catanzaro*, pobunjeni vojnici su postrojeni ujutro 16. srpnja 1917. i zatim je svaki deseti strijeljan. Takav okrutan način kažnjavanja vjerojatno je još više pogoršao moral vojnika. Prema nekim proračunima u takvim kaznama strijeljano je više od 2.000 talijanskih vojnika. Pravi pokolj vlastitih snaga uslijedio je poslije poraza kod Kobarida u XII. sočanskoj bitci, kada je general Cadorna dao pogubiti čak 5.000 dezertera. Kasnije ustrojeno istražno povjerenstvo konstatiralo je da je desetkovanje bila „divljačka mjera koju ništa ne može opravdati“.⁹⁰

⁸⁹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 146.

⁹⁰ Rizmaul, L. Posljednje decimiranje. *Hrvatski vojnik* (Zagreb) 7, 301-302(2010.), str. 34.

Branitelji su također teško iskrvarili: imali su 7.300 mrtvih, 45.000 ranjenih, 24.000 nestalih ili zarobljenih. Boroevičevoj Sočanskoj armiji uništena su značajna bojna sredstva, posebice uslijed prekomjernog intenziteta korištenja i slabe kvalitete streljiva. Tako je izgubljeno 507 topova i 224 strojnice. U toj bitci austro-ugarske snage ispucale su oko 38.000 tona streljiva, što je gotovo 2,000.000 granata, dok je s talijanske strane ispućano najmanje dva puta toliko.⁹¹

XI. sočanska bitka (17. kolovoza – 12. rujna 1917.)

Na važnom sastanku vojnih vrhova Antante u francuskom mjestu St. Jeanne de Maurienne održanom 25. lipnja talijanski načelnik Glavnog stožera general Luigi Cadorna zahtijevao je od ostalih članica izdašnju vojnu pomoć. Bojao se da bi nakon neuspjeha Antantinih snaga u Francuskoj i revolucije u Rusiji, Njemačka i Austro-Ugarska mogle preusmjeriti glavninu svojih snaga upravo protiv Talijana. Nakon sagledavanja opće situacije načelno je donesena koncepcija djelovanja protiv Centralnih sila tako da se pritisak na Austro-Ugarsku pokrene iz Italije i Rusije, dok bi se Nijemci vezali vojnim aktivnostima na Zapadnom bojištu. Italija je ujedno bila oslobođena angažmana protiv Osmanskoga Carstva, što su prethodno zahtijevali Britanci. General Cadorna je smatrao da bi proboj austro-ugarske fronte na Soči sigurno doveo do kolapsa Monarhije, velikih vojnih pobuna i revolucije u Mađarskoj te prekida komunikacija s Bugarskom i Turskom. Antantini čelnici savjetovali su Italiji da odgodi ofenzivu do jeseni dok se Rusija ne konsolidira, a Britanci i Francuzi materijalno i ljudski ne osposobe za složenije vojne aktivnosti. Međutim, u međuvremenu je došlo do revolucije u Rusiji, što je primoralo Antantine čelnike da se ponovno sastanu u Parizu (25. i 26. srpnja) i u Londonu (7. i 8. kolovoza), gdje su morali donijeti hitne odluke i definirati nova rješenja za prevladavanje vrlo složenoga stanja. Između ostaloga, odobrili su Italiji što brži početak operativnih djelovanja na Soči.⁹²

Već 28. svibnja, dakle prije završetka X. bitke, general Cadorna je zapovjednicima armija uputio „direktive za iduću ofenzivu“ naznačivši Banjšku i Trnovsku visoravan kao ciljeve 2. armije, a Komensku visoravan kao cilj 3. armije. Cilj je bio zauzimanje Banjške planote, Trnovskog gozda i razdvajanje austro-ugarskih snaga presijecanjem komunikacije u Čepovanskoj dolini. Istovremeno bi se na jugu (Kras) ovladalo Komenskom visoravni radi napredovanja prema Trstu. Za tu aktivnost prikupljene su do tada najjače talijanske snage: ukupno 51 pješačka i 21 konjanička divizija, te preko 5.200 topova i minobacača. Od mora do rijeke Vipave napadala je

⁹¹ ÖULK, sv. 6, str. 181; Galić – Marušić, sv. 1, str. 131.

⁹² Tomac, str. 478.

3. armija, a 2. armija od rijeke Vipave do Boveca na sjeveru. Težište operacija preneseno je s juga na centralni i sjeverni dio bojišta, gdje je napadala 2. armija.⁹³

Austro-ugarska Sočanska armija generala Boroevića imala je ukupno 5 korpusa s 20,5 pješačkih divizija i 1.526 artiljerijskih cijevi, ali je u tijeku bitke pojačana snagama s Istočnoga bojišta. Zapovjednik XXIII. korpusa austro-ugarskih snaga bio je podmaršal (FML) Maksimilijan Čičerić von Bacsány.⁹⁴

Poslije snažne zračne i artiljerijske pripreme od mora na jugu do Mrzlog vrha (tt. 1360) na sjeveru koja je započela 17. kolovoza, talijanska 2. armija prešla je na više mjesta rijeku Soču tijekom noći 18./19. kolovoza. Do 23. kolovoza uspjela je osvojiti Svetu Goru, Vodice i još neke važnije objekte na Banjškoj planoti, što je primoralo generala Boroevića da tijekom noći 23./24. kolovoza povuče svoje snage na zapadne uzvisine Čepovanske doline. Međutim, zbog velikih gubitaka na tom dijelu bojišnice talijanska ofenziva je zaustavljena 29. kolovoza. Za to je vrijeme 3. armija četiri dana neprekidno jurišala svim raspoloživim snagama na austro-ugarske položaje od mora do rijeke Vipave, ali se nije uspjela probiti prema Grmadi (tt. 323) i Trstelju (tt. 643). Postizala je samo lokalne uspjehe kod Sela, južno od Kostanjevice, i na moru kod San Giovannia, pa je 23. kolovoza prekinut napad. U borbama kod Kostanjevice posebno se iskazala lička 79. pješačka pukovnija u sastavu 48. divizije. U višednevnim borbama s daleko nadmoćnijim neprijateljem ta je pukovnija izgubila 40 časnika i 1.627 vojnika, od toga je poginulo 1 časnik i 164 vojnika, a nestala su 3 časnika i 207 vojnika. Za izuzetno hrabre podvige pet njezinih pripadnika primilo je velike zlatne medalje za hrabrost koje je osobno potvrdio general Svetozar Boroević.⁹⁵

Nakon gubitka vrlo važnih obrambenih prirodnih objekata (Vodica i Svete Gore) brdo Sveti Gabrijel (slov. Škabrijel, kota 646) sjeveroistočno od grada Gorice postalo je najvažnijim branikom Vipavske doline. Naravno da su Talijani težište operacija usmjerili upravo na njega i tu se od 24. kolovoza do 12. rujna odigrala jedna od najkrvavijih bitaka Prvoga svjetskog rata uopće. Brdo je branila legendarna 18. pješačka brigada kojom je zapovijedao Hrvat, brigadir (*Oberst*) Vladimir Laxa,

⁹³ VE, sv. 8, str. 771.

⁹⁴ Čičerić, M. *Dnevnici austro-ugarskog generala Maksimilijana Čičerića 1892-1918 / Tagebücher des österreichisch-ungarischen Generals Maximilian Csicseric von Bacsány 1892.- 1918*. Marjanić, D. (prir.) Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2011.

⁹⁵ ÖeStA/KA, Neue Feld Akten (dalje: NFA), IR 79, Gefechtsbericht K. u. K. 79. IR za XI. Sočansku bitku od 14. rujna 1917. zaprimljen u zapovjedništvu 11. brdske brigade pod Op. Nr. 829/4.; ÖeStA/KA, Belohnungsantrag – Goldene Tapferkeitsmedaille broj: 100/4373/17.; ÖeStA/KA, Namenliche Verlustliste IR 79, Nr. 43., kutija 211.; Steiner, Jörg C. *Heldenwerk 1914-1918: Die Träger der Goldenen Tapferkeitsmedaille und der Goldenen Tapferkeitsmedaille für Offiziere im Ersten Weltkrieg*. Wien : Institute für Auszeichnungswesen und Uniformkunde, 2010. str. 415; Bösch, R. E., *Die Haltung der südslawischen Soldaten des österreichungarischen Heeres im ersten Weltkrieg. Eine Dokumentation, dargestellt nach den Gefechtsberichten der Infanterie* (Dissertation), Wien : 1982., str. 212-213.

kasniji general NDH, koji je za iskazana junaštva dobio Viteški križ reda Marije Terezije.⁹⁶

U naizmjeničnim napadima i protunapadima vođene su teške borbe s obostranim stravičnim gubitcima. Treba napomenuti da je u tim borbama sudjelovala i II. bojna 22. dalmatinske pješačke pukovnije kod sedla Prevala, gdje je u nekoliko navrata odbila talijanske napade. Talijani su od 8. do 10. rujna krenuli s izuzetno jakom artiljerijskom vatrom za koju su upotrijebili oko 700 topova većih kalibara i na stotine minobacača. Ta respektabilna artiljerijska sila izbacila je na šire područje brda oko 45.000 artiljerijskih projektila i to se smatra najvećom koncentracijom artiljerijske vatre u cijelome Prvom svjetskom ratu. U iscrpljujućim pješačkim borbama tijekom 11. i 12. rujna odbijeni su svi talijanski napadi. Talijani su bili prisiljeni na prekid borbi zbog vlastitih gubitaka i herojske obrane. Procjenjuje se da su obje zaraćene strane na ta 2 km² imale oko 40.000 mrtvih.⁹⁷

Na uzvisini Sveti Marko, istočno od Gorice, u borbama je hrabro sudjelovala 96. karlovačka pukovnija i lovačka bojna BH 4. pukovnije. Treba napomenuti da je 96. pukovnija 28. kolovoza uspješno odbila sve napade talijanskog VIII. korpusa u Panovečkoj šumi. Poginuli pripadnici te pukovnije pokopani su na vojnom groblju u mjestu Osek i Črniče blizu Ajdovščine. Pripadnici dalmatinske 37. streljačke pješačke pukovnije⁹⁸, VI. bojne BH 4. pukovnije i IV. bojne 53. zagrebačke pukovnije vodili su teške borbe na Kalsko-lomskoj visoravni, na južnom dijelu Tolminskog mostobrana. Dalmatinci su imali teške gubitke tijekom borbi od 25. do 28. kolovoza kod uzvisine Mešnjak.⁹⁹

Po austro-ugarskim procjenama Talijani su u XI. bitci izgubili oko 166.000 vojnika: od toga 40.000 mrtvih, 108.000 ranjenih i 18.000 nestalih. Najveći broj nestalih bio je raznesen silovitom topničkom vatrom, zatrpan u razrušenim zaklonima ili su ostali ležati neidentificirani na ničijoj zemlji. Neki talijanski izvori navode daleko manje gubitke. Međutim, general Capello u knjizi *Caporetto Perche?* navodi da su talijanski gubitci u X. i XI. bitci iznosili oko 350.000 ljudi.¹⁰⁰ Brojka koju je teško pojmiti.

Austro-Ugarska je u tim borbama izgubila oko 110.000 ljudi: od toga 10.000 mrtvih, 45.000 ranjenih, 30.000 nestalih ili zarobljenih, 20.000 bolesnih uključujući i otrovane bojnim otrovima.¹⁰¹ Treba napomenuti da je u toj bitci oko 60% austro-ugarskih snaga bilo slavenskog podrijetla, dok je 16% bilo Mađara, 13% Nijemaca i

---

⁹⁶ Hofmann, O., Hubka, G., Bardolff, C. *Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnungen im Weltkrieg 1914 -1918.* Wien : Verlag Militärwissenschaftliche Mitteilungen, 1943. (dalje: Hofmann – Hubka – Bardolff), str. 185.

⁹⁷ Galić – Marušić, sv. 1, str. 141-149.

⁹⁸ Treba napomenuti da je tu riječ o nekadašnjim dalmatinskim domobranskim (*Landwehr*) pukovnijama koje su u drugoj polovici rata preustrojene u streljačke pukovnije (23. i 37. pukovnija).

⁹⁹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 152-154.

¹⁰⁰ Galić – Marušić, sv. 1, str. 150.

¹⁰¹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 157.

11% Rumunja.¹⁰² U tim su borbama ponovo stradali najbolji časnici i vojnici koje je bilo teško nadoknaditi. Nestalo je borbenog iskustva, čime je bitno umanjena bojna spremnost austro-ugarske vojske.

Ujedno, XI. sočanska bitka bila je posljednji ofenzivni poduhvat talijanske vojske na Sočanskom bojištu.

Junaštvo satnika Ivana Iskrića

Na početku XI. sočanske bitke južno krilo XV. korpusa austro-ugarske vojske držalo je položaje na ruševinama mjesta Log, 3 km sjeverno od naselja Kanal na Soči, jugozapadno od Tolmina. Tu je bila razmještena 1. divizija sa 7. brdskom brigadom u čijem je sastavu bila i IV. bojna 53. zagrebačke pješačke pukovnije, te 22. brdska brigada pučkog ustanka s 37. streljačkom pukovnijom (Dalmatinci) i dijelovima 4. i 19. pučko-ustaške pukovnije koja je držala lijevo krilo divizijske obrane. Linija uz obalu Soče bila je bitan dio cjelokupne obrane i jedan od ključnih ciljeva talijanske ofenzive počevši od 17. kolovoza 1917. zbog pristupa austro-ugarskim topničkim položajima na okolnim vitalnim uzvisinama i drugim važnim obrambenim objektima na Banjškoj planoti.

Zapovjednik linije Ivan Iskrić vodio je oko sela Avče V. bojnu 4. pukovnije pučkog ustanka ojačanu manjim snagama pučkog ustanka. Unatoč tomu što nisu bili profesionalni vojnici, uspjeli su se tri dana odupirati višestruko premoćnijem neprijatelju. Tijekom četvrtog dana bitke Talijanima je pošlo za rukom prijeći Soču nedaleko od Loga i s boka napasti prvu austro-ugarsku obrambenu liniju uz samu rijeku. Stoga su se Iskrićeve postrojbe morale povući na pričuvni položaj. Tamo su se našle na izravnom udaru talijanskog topništva i nekoliko pješačkih juriša u kojima su Talijani uspjeli osvojiti teren, tako da su se oba austro-ugarska obrambena krila našla u poluokruženju. Suočen s neprestanim rastom broja žrtava, zapovjednik austro-ugarske brigade dopustio je Iskriću da povuče svoje snage, ali mu je ovaj preko telefona odgovorio: „Nikada to neću učiniti!“ Usprkos hrabrosti Iskrića i njegovih vojnika, Talijani su u nastavku borbe uspjeli osvojiti bočne uzvisine, čime je austro-ugarski položaj postao beznadan, jer je samo trećina prvotnog broja austro-ugarskih vojnika još bila sposobna za borbu. Zapovjednik brigade je tijekom noći naredio povlačenje, nakon čega je pohvalio satnika Iskrića i sve postrojbe pod njegovim zapovjedništvom zbog iskazane hrabrosti. Iako je odlikovanje podupro i general Borojević osobno, Iskrić je primio Viteški križ vojnoga reda Marije Terezije tek 10. lipnja 1921. godine.¹⁰³

¹⁰² ÖULK, sv. 6, str. 484-486.; Galić – Marušić, sv. 1, str. 77.

¹⁰³ Hofmann – Hubka – Bardolff, str.151.

Natporučnik Đuro Hofmann i minski rat na Batognici

Važna karika austro-ugarskog sustava obrane bio je 2.163 metra visok Krn. Krnska je visoravan široka svega oko 150 m, pa su Talijani tunelima i miniranjem nastojali uništiti tamo stacionirane austro-ugarske postrojbe. Dana 25. srpnja 1917. stigao je na taj položaj natporučnik Đuro Hoffmann iz Osijeka, koji je unutar 48 sati otkrio neprijateljske tunele i odlučio ih uništiti sustavom protutunela. Austro-ugarske snage su u bliskoj borbi potisnule Talijane i osvojile dva talijanska skladišta s 5 tona eksploziva spremnog za urušavanje austro-ugarskih položaja. Tijekom 24. rujna Hoffmann je komoru ispunio s 4.100 kg eksploziva i detonirao ga. Ekspolzija je napravila krater širok 20 metara i dubok 10 metara, čime je urušio kompletan talijanski sustav rovova ispred lijevog krila Krnske visoravni. Zbog tog djela Hofmann je dobio Viteški križ reda Marije Terezije.¹⁰⁴

XII. sočanska bitka (24. listopada – 10. studenog 1917.)

XI. bitkom na Soči iscrpljene su daljnje obrambene mogućnosti austro-ugarskih trupa i postojala je realna opasnost da će se Talijani sljedećom bitkom probiti do Trsta i u Ljubljansku kotlinu. Austrijsko Vrhovno zapovjedništvo (AOK) smatralo je da bi se ravnoteža na bojištu mogla uspostaviti odbacivanjem protivnika najmanje do područja Montemaggiore – Monte Lupia – Azzida – Plave, te je predložilo njemačkom Vrhovnom zapovjedništvu provođenje napada zajedničkim snagama s područja Bovec – Tolmin. Tako je 8. rujna 1917. potpisan sporazum o vojnoj suradnji, a akcija je dobila tajni naziv Oružana vjernost (*Waffentreue*). Načelnik talijanskog Glavnog stožera general Cadorna namjeravao je krajem listopada započeti novu ofenzivu, ali kada je saznao za protivničke napadačke namjere, zapovijedio je 18. rujna 2. i 3. armiji prekid svih priprema za napad i prelazak na pripreme za obranu. Naime, postojala je opravdana mogućnost da se austro-ugarske snage pojačaju divizijama s Istočnog bojišta, gdje se ruska vojska uslijed revolucionarnih događaja doslovce raspadala.¹⁰⁵

Austro-ugarske i njemačke snage planirane za napad prikupljene su na širem području od Velikog vrha (Rombon) na sjeveru do Loma na jugu i od njih je ustrojena 14. armija pod zapovjedništvom njemačkog generala Belowa. Tim je snagama zadan proboj protivničke obrane kod Boveca i Tolmina, te prodor do linije Gemona – Cividale del Friuli. Za provođenje toga plana general Below podijelio je armiju u četiri bojne skupine jačine korpusa: *korpus Krauss* trebao je provesti proboj kod Boveca i zauzeti kotu Stol; *korpus Stein* imao je zadaću proboja obrane kod Tolmina, dolinom Soče izbiti do Kobarida i osvojiti vrlo važnu uzvisinu Matajur; *korpus Berrer* trebao je osvojiti Ježu i vrh San Martino; a *korpus Scotti* zauzeti visove iz-

¹⁰⁴ Hofmann – Hubka – Bardolff, str. 129.

¹⁰⁵ VE, sv. 4, str. 386.

među Soče i Idrije kako bi se 2. Sočanskoj armiji olakšao prijelaz preko Soče. *Korpus Kosak*, desno krilo 2. Sočanske armije, trebao je osvojiti greben istočno od sela Canale i zaštititi lijevi bok 14. armije.

Ispred 14. armije nalazilo se 9 divizija talijanske 2. armije, i to 6 u prvoj liniji i 3 u drugoj s 400 do 500 artiljerijskih cijevi. Glavne talijanske snage nalazile su se ispred 2. Sočanske armije na južnom području bojišta. Pred austro-ugarskom 10. armijom na Karnijskom grebenu stajale su snage *Zone Carnia* jačine jednog korpusa.

Napad je započeo 24. listopada intenzivnim topničkim djelovanjem, pri čemu je obilno korišteno kemijsko streljivo (bojni otrovi) za koje Talijani nisu imali odgovarajuće zaštitne maske, pa su gubitci bili užasni. Osim toga, u napadu su primijenjene jurišne skupine umjesto masovnog pješačkog napada, što je iznenadilo Talijane, pa je proboj uspio na cijelom području napada. Austro-njemačke snage su već četvrtoga dana izbile na rub Furlanske nizine na zapadu uz relativno male gubitke. Na južnom dijelu bojišta Boroevičeva Sočanska armija (*Heeresgruppe Boroević*) počinje napredovati 26. listopada te je za dva dana zauzela Udine, a potkraj mjeseca izbila je na rijeku Tagliamento (Tilment). Prijelaz preko rijeke forsiran je 2. studenoga, čime je bio otvoren put prema zapadu. Prethodnice njemačke 14. armije stigle su na obalu rijeke Piave 9. studenoga, a dva dana kasnije (11. studenoga) stiže i Boroević sa svojim armijama.

Zapovjednik Jugozapadnog bojišta nadvojvoda Eugen zapovjedio je 27. listopada da se *korpus Scotti*, lijevo krilo 14. armije, uputi preko Udina u pravcu Codroipa i Latisane te što prije zauzme mostove na rijeci Tagliamento radi presijecanja odstupnice talijanskoj 2. armiji. Spomenuto područje nalazilo se u zoni nastupanja 2. Sočanske armije, ali ona je još vodila borbe u pozadini napadnih operacija. Borba za Codroipo i Lisanu završila je 30. listopada pobjedom Nijemaca. 14. armija zarobila je do 2. studenoga oko 200.000 Talijana i zaplijenila veliku količinu ratnog materijala. Tijekom 30. listopada *korpus Scotti* stigao je na liniju Rivolto – Mortegliano u prostor nastupanja desnog krila Boroevičeve 2. Sočanske armije i, da ne bi došlo do križanja kolona, zaustavljen je napad, što je spasilo od poraza talijanske snage u povlačenju.

U međuvremenu su glavne snage talijanske 4. armije zaposjele prethodno dobro utvrđene položaje na vrhu Monte Grappa, što je onemogućilo austro-ugarski proboj u nizinu. Uz teške napore i gubitke ofenziva generala Conrada (*Heeresgruppe FM Conrad*) u Južnom Tirolu, području zapadno od rijeke Brente, započela je 10. studenoga, ali samo sa šest divizija. Cilj je bila visoravan Sette Comuni koju su branili dijelovi talijanske 1. armije, kako bi se spriječio promet kanjonom rijeke Brente i omogućio ulazak u Venetsku ravnicu. Nakon teških borbi snage generala Conrada izbile su do Asiaga, ali su ostale neosvojene važne uzvisine prema Venetskoj ravnici. Napredovanje protivnika u Venetskoj nizini nagnalo je Talijane da 4. studenoga počnu povlačenje i u Dolomitima.

Poslije prijelaza rijeke Tagliamento obavijestio je saveznike načelnik njemačkog Glavnog stožera general Ludendorff da će ofenzivu voditi samo do rijeke Piave, nakon čega će se njemačke snage povući. Nadvojvoda Eugen smatrao je da ofenzivu treba nastaviti barem do rijeke Brente pa je 11. studenoga izdao smjernice austro-ugarskim snagama za nastavak ofenzive preko Piave. Napadi tijekom 15. i 16. studenog nisu uspjeli, a napadi *korpusa Krauss* zaustavljeni su ispred vrhova Monte Tomba i Monte Grappa koje je branila talijanska 4. armija. Time je bila završena ofenziva koja je započela probojem kod Kobarida.

Od 24. listopada do 10. studenoga Talijani su imali stravične gubitke: 10.000 poginulih, 30.000 ranjenih i 293.000 zarobljenih, a oko 350.000 dezertera pobjeglo je u pozadinu. Prema talijanskim službenim podacima ukupni gubitci iznosili su oko 700.000 ljudi, a taj se broj u idućih deset dana povećao na 800.000 ljudi zbog pojave raznih bolesti prouzročenih iscrpljenošću i hladnoćom. Ukupni gubitci austro-njemačkih snaga iznosili su desetak puta manje: oko 70.000 ljudi.¹⁰⁶

Naravno, i Hrvati su u velikom broju sudjelovali u tim akcijama i to: 22. pješačka pukovnija (Dalmacija), 23. i 37. streljačka pukovnije (Dalmacija), IV. bojna 53. pješačke pukovnije (Zagreb), 31. lovačka bojna (Zagreb), 3., 4. i 8. BH lovačka bojna, 1. BH pukovnija (Sarajevo), 2. BH pukovnija (Banja Luka), 4. BH pukovnija (Mostar), ali i razne druge specijalizirane vojne snage poput artiljerijskih, inženjerijskih, konjaničkih i logističkih postrojbi. Da bi osigurali uspjeh napadačke akcije, združene su snage Austro-Ugarske i Njemačke prikupile 328 opkoparskih satnija (od toga 252 građevinske), 19.700 vojnika iz dopunskih postrojbi, 30.000 ruskih zarobljenika za gradnju ceste preko Vršiča, 100 vagona alata i strojeva za rad u kamenu, 200 vagona eksploziva, 170 vagona željeznih nosača za mostove i 54 pontonske kompozicije.¹⁰⁷

Prvoga dana bitke (24. listopada) vodili su Zagrepčani, Dalmatinci i Bošnjaci krvave borbe kod Volčanskih rutov u sektoru napada 1. pješačke divizije. Iako su akcije bile vrlo uspješne, izgubili su oko 1.400 ljudi. Tom su prilikom Zagrepčani i 3. BH lovačka bojna po kiši i magli očistili hrbat Čempona od protivničkih strojničkih položaja i zarobili oko 2.900 talijanskih vojnika. Dalmatinska 37. streljačka pukovnija pod zapovjedništvom pukovnika (*Oberstleutnant*) Kaisera jurišala je na Grad vrh, gdje su u noćnom plinskom napadu alpini *Vicenza* pretrpjeli velike gubitke. Odmah potom, ne čekajući pojačanja, napali su i drugu obrambenu liniju, ali su prethodnice oko 15.30 naišle na otpor na jako utvrđenoj liniji između Avškog i Bizjaka. Napad se tu produžio do u noć i tek se oko 22.00 sata uspijeva probiti 3. bojna bosanskih lova-

---

¹⁰⁶ ÖULK, sv. 6, str. 712-713.

¹⁰⁷ Freivogel, Z. *Austrougarska vojska u Prvome svjetskom ratu*. Zagreb : Despot Infinitus, 2014., str. 132.

ca i IV. bojna 53. zagrebačke pukovnije. Austrijske snage zarobile su oko 4.600 ljudi, zaplijenile 77 topova, 32 mitraljeza i golemu količinu ratnog materijala.¹⁰⁸

Ista se 3. BH lovačka bojna opet iskazala dan nakon zauzimanja Udina, kada je u strahovito okrutnim uličnim borbama u Morteglianu spriječila prodor cijele talijanske divizije, a kada su joj stigla pojačanja, krenula je još u protunapad i zarobila najveći dio protivničkih snaga.¹⁰⁹ Drugoga dana bitke palo je brdo Matajur, vrlo važna točka talijanske obrane s koje se moglo nadzirati široko područje, a osvojio ga je poručnik Erwin Rommel sa svojim Virtemberžanima.¹¹⁰

Tijekom 28. listopada iskazala se II. bojna 1. BH pukovnije iz sastava 50. divizije u napadu kod Meje (Mt. Mia, tt. 1188), zapadno od Kobarida, koju je u progonu 53. talijanske divizije pomogla 63. šleska pukovnija u sastavu njemačke 12. divizije. Bošnjaci su napali bok talijanskih snaga koje su se u dolini rječice Nadiže (Natisone) odupirale napadu 63. pukovnije. Takav dvostrani napad Talijani nisu mogli izdržati i morali su odstupiti.¹¹¹ Gorica je oslobođena istoga dana (28. listopada) i među prvima su u nju ušli Dalmatinci iz 23. streljačke pukovnije. Na čelu kolone išla je karlovačka 96. pukovnija kojoj je pripala čast da razvije carsku i kraljevsku zastavu na goričkoj staroj tvrđavi u nazočnosti cara Karla IV. i carice Zite i generala Boroevića. To je bilo svojevrsno priznanje hrvatskim postrojbama za krvave borbe i iskazana junaštva u proteklim bitkama.

Nakon toga zavladao je mir na srednjoj Soči. Prvi put se nakon dugo vremena smjelo uspravno hodati po Svetom Gabrijelu. U idućim su mjesecima mnogi vojnici i časnici vraćajući se sa dopusta, ili pri povratku s liječenja, posjetili mjesta užasa i slave, mjesta vlastitih patnji, mjesta smrti prijatelja i suboraca: Sveti Mihael, Fajti hrib, Kostanjevicu, Kalvariju na Podgori, Oslavje, Pevmu, Sabotin, Svetu Goru, Vodice, Kuk, Sveti Gabrijel, kotu 383 i brojna druga. Carica Zita često je isticala da su najstrašniji prizori u njezinom životu upravo slike s Krasa nakon XII. sočanske bitke kada je vidjela rovove prepune raspadnutih vojničkih lešina po kojima su vrvjeli štakori.¹¹² Mjesecima nakon silovitih sukoba u XI. i XII. sočanskoj bitci pronalazeni su posmrtni ostatci boraca objiju strana, tako da su groblja nastavila rasti iako je zavlдало zatišje.

Time je završilo tragično krvarenje na Soči, koje je odnijelo nekoliko stotina tisuća života. Ovaj rad spomen je na te događaje i osnovica za buduća detaljna istraživanja hrvatske vojne povijesti na tome bojištu.

¹⁰⁸ Galić – Marušić, sv. 1, str. 219.

¹⁰⁹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 218-219.

¹¹⁰ Galić – Marušić, sv. 1, str. 221.

¹¹¹ Galić – Marušić, sv. 1, str. 232.

¹¹² Mirković, I. Feldmaršal Svetozar barun Borojević od bojne na medaljama. U: *Feldmaršal Svetozar Borojević od Bojne (1856.-1920.) Zbornik radova*. Manin, M. (ur.). Zagreb : Hrvatski institut za povijest, 2011., str. 162.

Izvori

- Blašковиć, P. *Sa Bošnjacima u Svjetskom ratu*. Beograd : Globus, 1939.; pretsak: Strmec Samoborski : Fortuna 2014.
- Dubravčić, F. *Živ sam i dobro mi je! Uspomene iz Prvog svjetskog rata 1914.-1918*. Dubravčić, M. (prir.). Otočac : Katedra Čakavskog sabora pokrajine Gacke, 2002.
- Čičerić, M. *Dnevnici austro-ugarskog generala Maksimilijana Čičerića 1892-1918 / Tagebücher des österreichisch-ungarischen Generals Maximilian Csicseric von Bacsány 1892.- 1918*. Marjanić, D. (prir.) Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2011.
- Österreichisches Staatsarchiv (ÖeStA) – Kriegsarchiv (KA), Wien, Vormerkblatt für die Qualifikationsbeschreibung (za pojedine časnike 79. pješ. pukovnije).
- ÖeStA/KA, Neue Feld Akten (NFA), Gefechtsbericht für IR 79 und 48. ID.
- ÖeStA/KA, Verlustliste IR 79.
- ÖeStA/KA, Belohnungs-Antrag, Goldene Tapferkeitsmedaille.

Literatura

- Bösch, R. E., *Die Haltung der südslawischen Soldaten des österreichungarischen Heeres im ersten Weltkrieg. Eine Dokumentation, dargestellt nach den Gefechtsberichten der Infanterie* (Dissertation), Wien : 1982.
- Čutura, D. Galić, L. Veliki rat: Pregled ratnih operacija. *Hrvatska revija* (Zagreb). 4 obnovljeni tečaj, 3(2004), str. 13-60.
- Čutura, D. Stjepan Sarkotić - časnik, strateg i političar, (disertacija), Zagreb : Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, 2012.
- Fabini, L. Die Kämpfe um die Hochfläche von Bainsizza in der 10. Isonzoschlacht vom 12. bis 30. Mai 1917. *Militärwissenschaftliche Mitteilungen* (Wien). 64, 5(1933.), str. 341-353.
- Freivogel, Z. *Austrougarska vojska u Prvome svjetskom ratu*. Zagreb : Despot Infinitus, 2014.
- Galić, L. Marušić, B. *Tolminsko mostišče*, Sv. 1 i 2. Tolmin: Tominski muzej, 2005. – Galić – Marušić, sv. 1.
- Galić, L. Pirih, D. i Jukić, B. *Od Krna do Rombona 1915–1917*. Kobarid: Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju, 2007.
- Harl, A., Galić, L., Pavlović, I., Klemec, A. i Harl, O. *Priprave Kranjske dežele in obalne pokrajine spomladi 1915 v pričakanju italijanske invazije (iz vojnega dnevnika c. in k. polkovnika Aloisa Pl. Harla)*. Kobarid : Kobariški muzej, 2013.
- Hofmann, O., Hubka, G., Bardolff, C. *Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnung im Weltkrieg 1914 -1918*. Wien : Verlag Militärwissenschaftliche Mitteilungen, 1943.
- Mirnik, I. Feldmaršal Svetozar barun Borojević od bojne na medaljama. U: *Feldmaršal Svetozar Borojević od Bojne (1856.–1920.) Zbornik radova*. Manin, M. (ur.). Zagreb : Hrvatski institut za povijest, 2011., str. 161-178.
- Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914–1918*. Glaise von Horstenau, E. (ur). (dalje: *ÖULK*), Sv. 2. Wien : Verlag Militärwissenschaften Mitteilungen, 1930-1939.
- Pavičić, S. *Hrvatska vojna i ratna poviest i prvi svjetski rat*. Zagreb: Hrvatska knjiga, 1943.

- Pavičić, S. *Jugozapadno (talijansko) ratište u Prvom svjetskom ratu*. Zagreb : Naklada pisca, 1944.
- Pojić, M. Ustroj austro-ugarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868 –1914. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 43(2000.), str. 147-169.
- Pojić, M. *Vojskovođa Svetozar Borojević: 1856 – 1920*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006.
- Rimaul, L. Posljednje decimiranje. *Hrvatski vojnik* (zagreb) 7, 301-302(2010.), str. 34.
- Steiner, Jörg C. *Heldenwerk 1914-1918: Die Träger der Goldenen Tapferkeitsmedaille und der Goldenen Tapferkeitsmedaille für Offiziere im Ersten Weltkrieg*. Wien : Institute für Auszeichnungswesen und Uniformkunde, 2010.
- Svoljšak, P. Fronta na Soči. *Hrvatska revija* (Zagreb). 4 obnovljeni tečaj, 3(2004), str. 45-57.
- Tomac, P. *Prvi svetski rat 1914-1918*. Beograd : Vojnoizdavački zavod, 1973.
- Tominac, N. Ličani u 'Velikom ratu' – Jedanaesta sočanska bitka, 17. kolovoza – 12. rujna 1917. *Senjski zbornik* (Senj). 39, 1(2012.), str. 213-250.
- Tominac, N. 79. pukovnija zajedničke vojske u Prvome svjetskom ratu. U: *1918. u hrvatskoj povijesti: zbornik*. Holjevac, Ž. (ur.). Zagreb : Matica hrvatska, 2012. str. 283-322.
- Vojna enciklopedija*. Sv. 11. Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1970.-1975.
- Weber, F. *Isonzo 1916*. Klagenfurt : Artur Kollitsch Verlag, 1927.
- Weber, F. *Isonzo 1917*. Klagenfurt : Artur Kollitsch Verlag, 1933.